

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Obor tlumočnictví čeština – němčina a čeština – angličtina

Diplomová práce

Kateřina Šimková

**Vliv jazykových variant němčiny na kvalitu simultánního tlumočení do
češtiny**

Impact of German language varieties on the quality of simultaneous interpreting
into Czech

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Petře Mračkové Vavroušové, Ph.D. za vstřícný přístup a všechny cenné rady, které mi v průběhu psaní práce poskytla. Poděkování za jejich ochotu a čas patří také všem řečníkům, tlumočnickům a příjemcům, kteří se zúčastnili výzkumu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 12. 2024

Kateřina Šimková

Abstrakt

Tato teoreticko-empirická práce se zabývá vlivem standardních variant němčiny na kvalitu simultánního tlumočení do češtiny. Cílem práce je zjistit, zda se tlumočníci při simultánním převodu rakouské a švýcarské standardní varianty německého jazyka dopouštějí vyššího počtu odchýlení od textu než při převodu standardní varianty z Německa. Práce dále zkoumá, zda a v čem se odlišuje hodnocení kvality simultánního tlumočení mezi různými skupinami příjemců a jaké zkušenosti mají tlumočníci s rakouskou a švýcarskou němčinou. Teoretická část popisuje primárně přístupy k hodnocení kvality tlumočení a lingvistické rozdíly rakouské a švýcarské standardní varianty němčiny převážně z hlediska výslovnosti. Empirická část popisuje provedený tlumočnický experiment, jehož součástí je jak obsahová analýza tlumočení, tak i dotazníkové šetření mezi tlumočníky a různými skupinami posluchačů.

Klíčová slova: simultánní tlumočení, kvalita tlumočení, varianty němčiny, švýcarská němčina, rakouská němčina

Abstract

This theoretical-empirical thesis studies the influence of standard German language varieties on the quality of simultaneous interpreting into Czech. The primary objective of the thesis is to investigate whether interpreters in simultaneous interpreting of the Austrian and Swiss standard language variety of German produce a higher number of deviations from the source text than when interpreting the German standard variety from Germany. The thesis also investigates whether and how the quality assessment of simultaneous interpreting differs between different recipient groups and what experiences interpreters have with Austrian and Swiss German. The theoretical part primarily describes approaches to interpreting quality assessment and linguistic differences between Austrian and Swiss standard varieties of German, mainly in terms of pronunciation. The empirical part describes the conducted interpreting experiment, which includes both a content analysis of the interpreting and a questionnaire survey among interpreters and different groups of listeners.

Keywords: simultaneous interpreting, interpreting quality, varieties of German, Swiss German, Austrian German

Obsah

1. Úvod	8
2. Kvalita tlumočení	9
2.1. Hodnocení kvality tlumočení.....	10
2.2. Faktory ovlivňující kvalitu tlumočení.....	13
2.2.1. Simultánní tlumočení	13
2.2.2. Vstupní proměnné	13
2.2.3. Strategie a taktiky	15
2.3. Typologie odchýlení od textu.....	17
2.3.1. Vynechání informace	17
2.3.2. Přidání informace.....	18
2.3.3. Sémantické chyby	19
2.3.4. Chyby přednesu	20
3. Varianty němčiny	21
3.1. Německý jazyk v Rakousku	22
3.1.1. Postavení rakouské standardní varianty němčiny v Rakousku.....	22
3.1.2. Kodifikace rakouské standardní němčiny	23
3.1.3. Výslovnostní odlišnosti rakouské standardní němčiny.....	24
3.1.4. Další odlišnosti rakouské standardní němčiny.....	26
3.2. Německý jazyk ve Švýcarsku	27
3.2.1. Postavení švýcarské standardní varianty němčiny ve Švýcarsku	27
3.2.2. Kodifikace švýcarské standardní němčiny	28
3.2.3. Výslovnostní odlišnosti švýcarské standardní varianty němčiny	30
3.2.4. Další odlišnosti švýcarské standardní němčiny	32
4. Empirická část	34
4.1. Cíle výzkumu a výzkumné otázky.....	34
4.2. Metodologie výzkumu a sběr dat.....	35
4.2.1. Účastníci	35
4.2.2. Průběh experimentu	36
4.2.3. Dotazníkové šetření	36
4.2.3.1. Dotazník A – pro tlumočnice	37
4.2.3.2. Dotazník B – pro příjemce studenty	38
4.2.3.3. Dotazník C – pro příjemce netlumočníky	38
4.2.4. Úprava typologie odchýlení od textu.....	39
4.3. Výchozí projev.....	41

4.3.1.	Řečnice.....	42
4.3.1.1.	Odlišnosti ve výslovnosti řečnice z Rakouska.....	43
4.3.1.2.	Odlišnosti ve výslovnosti řečnice ze Švýcarska	44
4.3.2.	Text výchozího projevu.....	46
5.	Vyhodnocení	49
5.1.	Hodnocení kvality tlumočnických výkonů	49
5.2.	Výsledky aplikování typologie odchýlení od textu	56
5.2.1.	Jednotlivé tlumočnické výkony	60
5.2.1.1.	Tlumočnice č. 1	61
5.2.1.2.	Tlumočnice č. 2.....	63
5.2.1.3.	Tlumočnice č. 3.....	65
5.2.1.4.	Tlumočnice č. 4.....	67
5.3.	Zkušenosti tlumočnic s jazykovými variantami	68
6.	Shrnutí	73
6.1.	Výzkumná otázka č. 1	73
6.2.	Výzkumná otázka č. 2.....	73
6.3.	Výzkumná otázka č.3.....	74
7.	Diskuse	76
8.	Závěr.....	77
9.	Bibliografie.....	78
10.	Seznam grafů a tabulek.....	82
11.	Seznam příloh	83

Seznam zkratek

AIIC – Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků

CT – Cílový text

EMCI – Konsorcium European Masters in Conference Interpreting

EU – Evropská Unie

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

ST – Simultánní tlumočení

ÚTRL – Ústav translatologie

VT – Výchozí text

1. Úvod

Němčina je oficiálním jazykem v sedmi zemích světa a mateřským jazykem přibližně sta miliónů lidí, z nichž většina žije v Evropě (Berkov, 2002: 46). Tito rodilí mluvčí ale zdaleka nemluví všichni stejně. Některé místní dialekty a nářečí jsou tak rozdílné, že bez jejich znalosti jim mají problém porozumět i ostatní rodilí mluvčí. Němčina se však vyznačuje tím, že má hned několik standardizovaných variant. Jedná se o standardizovanou variantu v Německu, Rakousku a Švýcarsku. Záměrem této práce je prozkoumat, zda a do jaké míry ovlivňují tyto tři standardizované jazykové varianty němčiny kvalitu simultánního tlumočení při simultánním převodu do češtiny.

Simultánní tlumočení je proces, který je velice náročný na procesní kapacitu mozku tlumočnicka. Jakékoliv dodatečné zatížení kapacity může vést ke snížení kvality tlumočnického výkonu, pokud tlumočnick nemá nástroje, jak se s nimi vypořádat. Jednou z největších výzev, které tlumočníci čelí je právě i jazyková různorodost řečníků, zejména co se týče výslovnosti.

Při studiu na ÚTRL si studenti osvojují tlumočnické dovednosti na různých nahrávkách rodilých i nerodilých mluvčí. Simultánní tlumočení se vyučuje na magisterské úrovni studia v rámci tří semestrů. Studium by studenty mělo připravit na budoucí tlumočnické povolání a vybavit je potřebnými strategiemi, aby si v praxi poradili s výzvami, jaké představují mimo jiné i různé jazykové odlišnosti v rámci daných pracovních jazyků. Proto se práce zaměřuje i na zmapování zkušeností studentů s variantami němčiny např. během studia či v rámci své praxe.

Práce se dělí na teoretickou a empirickou část. Teoretická část se v první řadě zaměřuje na kvalitu tlumočení. Zde jsou popsány faktory ovlivňující kvalitu tlumočení a přístupy k hodnocení kvality tlumočení. Jsou zahrnuty relevantní zdroje a předešlé výzkumy a přístupy v hodnocení kvality tlumočení z nichž vyplývá metoda použita v rámci této práce. V druhé řadě se teoretická část věnuje odlišnostem standardizovaných jazykových variant němčiny, a to převážně z hlediska výslovnosti.

Empirická část práce popisuje cíle a použitou metodologii práce. Dále sběr dat, který by proveden v rámci zorganizovaného tlumočnického experimentu. Klíčovou součástí jsou pak uvedené výsledky analýzy tlumočnických výkonů a dotazníkového šetření. V závěru je zodpovězeno na stanovené výzkumné otázky. Výsledky jsou dále diskutovány v kontextu současných relevantních poznatků a jsou nastíněny další možné směry výzkumu.

2. Kvalita tlumočení

Záměrem této kapitoly je představit komplexní problematiku hodnocení kvality tlumočení. K tomu se vztahují tři základní otázky: Co je kvalita v tlumočení? Kdo ji může hodnotit? Jak ji můžeme měřit? Dále kapitola popisuje základní vstupní proměnné, které mohou ovlivnit kvalitu tlumočnického výkonu. Nakonec jsou krátce shrnuty základní strategie, které tlumočníci mohou využívat, aby předešly snížení kvality v náročných úsecích proslovů. Průběžně uvádíme vybrané relevantní výzkumy v oblasti kvality tlumočení.

Nejdříve je zásadní pochopit, co je to kvalita tlumočení a jak ji definovat? Těmito otázkami se zabývalo množství autorů, přičemž téměř každý nabízí jinou perspektivu. Většina se ale shoduje na tom, že se jedná o komplexní problém, jehož zkoumání vyžaduje různé perspektivy a výzkumné metody. Daniel Gile zdůrazňuje v souvislosti s kvalitou tlumočení dvě roviny – na jedné straně věrnost původnímu sdělení a na straně druhé prezentaci. Andrzej Kopczyński vidí v tomto směru také dvě základní perspektivy: lingvistickou a pragmatickou. Lingvistická zahrnuje hodnocení věrnosti tlumočení vůči výchozímu textu (dále jen VT) a formální náležitosti. Pragmaticky je pak třeba kvalitu zohlednit v rámci kontextu, který ovlivňuje velké množství proměnných. Barbara Moser-Mercer klade důraz na subjektivitu hodnocení skrze posluchače a hovoří o optimální kvalitě za daných podmínek, které mnohdy nelze hodnotit na základě stejných kritérií. Angela Collados Aís rozlišuje mezi obecnou a konkrétní kvalitou tlumočení, kdy obecná je ideální za daných podmínek, kterou je užitečné použít jako srovnávací měřítko. Franz Pöchhacker za kvalitu v tlumočení považuje úspěšnou komunikaci mezi stranami a zdůrazňuje různost perspektiv aktérů komunikační situace (Schöllauf, 2016: 5–8). Sylvia Kalina (2002: 124) upozorňuje, že je při hodnocení kvality třeba zohlednit i např. chování a vzhled tlumočnicka spolupráci v kabině, diskretnost nebo jeho přípravu.

Miriam Schlesinger (1997: 123) náročnost definování kvality tlumočení shrnula takto: „*Quality is an elusive concept. If ever there was one.*” Dále se Schlesinger na kvalitu dívá skrze perspektivu dosažení cílů: „*If quality is a function of the attainment of goals, and if the goal of interpreting is to satisfy the requirements of both speakers and listeners, then the attainment of these goals amounts to quality.*“ (Schlesinger, 1997: 127). Karla Déjean le Féal na kvalitu nahlíží z pohledu, jaký má efekt na posluchače: „*What our listeners receive through their earphones should produce the same effect on them as the original speech does on the speaker's audience. It should have the same cognitive content and be presented with equal clarity and precision in the same type of language.*“ (Kurz, 2002: 313). Tlumočníci Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků (dále jen AIIC) přirovnali v jednom průzkumu kvalitu tlumočení

k Lochneské příšeře v tom smyslu, že se o ní často mluví, ale nikomu se nepodařilo prokázat či jasně definovat, jak přesně vypadá (Pospíšilová, 2015: 15).

Ať se úhly pohledu různí jakkoliv, většina se shoduje na tom, že kvalita tlumočení je pojem, který „*nebyl jednoznačně vymezen*“ (Šteffl, 2014: 4). S těmito úvahami okamžitě vyvstává otázka, jak tedy můžeme zkoumat něco, co nelze přesně definovat? Přestože není kvalita jednoduše definovatelná, nijak to nebrání jejímu praktickému zkoumání „*neboť kvalita tlumočení je předmětem hodnocení zcela běžně, bez ohledu na to, zda jsme schopni ji přesně, objektivně a vyčerpávajícím způsobem definovat*.“ (Šteffl, 2014: 5). Šteffl dále trefně shrnuje, že při vyhodnocování výsledků je třeba myslet na komplexnost a že „*kvalitu tlumočení lze popsat a vyhodnotit jen pro daný konkrétní případ a závěry lze zobecňovat pouze s velkou dávkou obezřetnosti*.“ (Šteffl, 2014: 5).

2.1. Hodnocení kvality tlumočení

Prvotní výzkumy se zaměřovaly pouze na analýzu transkriptů VT a cílové textu (dále jen CT). Později se začala zohledňovat také perspektiva posluchačů. Kvalita se tak v oboru tlumočení začala komplexně zkoumat až v 80. letech. Dnes se ale již výzkumy shodují, že hodnocení kvality tlumočení je vždy komplexní záležitost, která vyžaduje různé evaluační metody a úhly pohledu a nutnost zohlednit konkrétní komunikační situaci (Pöchhacker, 2002: 95–98).

Různé úhly pohledu na hodnocení kvality lze vnímat na škále mezi tlumočením jako produktem a tlumočením jako poskytovanou službou. Nejdříve je možné hodnotit produkt po obsahové stránce, kde jsou důležitými kritérii přesnost, srozumitelnost a věrnost předloze. Dalším stupněm je analýza jazykové roviny, kde je klíčová adekvátnost vyjadřovacích prostředků. Následně můžeme zkoumat zamýšlený efekt na posluchače, kde je klíčové zachování stejného efektu na posluchače. Nakonec lze tlumočení nahlížet z pragmatické perspektivy komunikační situace (Pöchhacker, 2002: 96–97).

Když se výzkum v 80. letech začal zaměřovat na **hodnocení kvality z pohledu příjemců** tlumočení, objevila se druhá základní otázka: Kdo dokáže nejlépe posoudit kvalitu tlumočení? Většina teoretiků – např. Kurz, Seleskovitch či Déjean le Féal se shodují, že posluchač je klíčovým elementem v hodnocení kvality tlumočení, a proto by měla být jeho perspektiva zohledněna (Kurz, 2002: 314–336). Zde uvádíme pozitiva i omezení hodnocení kvality z hlediska posluchače a relevantní výzkumy. Do tlumočnických situací vstupuje velké množství aktérů, kteří mají různé role, perspektivy, zkušenosti, zájmy i očekávání. Hodnotiteli kvality tak může podle Pöchhackera (2002) být řečník, tlumočník, organizátor, cílový posluchač (může i nemusí být současně i organizátorem), kolegové, vzdělavatelé a lidé, kteří mají vědecký zájem

na tlumočení. Samotná perspektiva příjemců však má svá omezení. Zaprvé, příjemci jsou velmi nehomogenní skupinou. Výzkumy ukazují, že hodnocení se liší podle věku, pohlaví, odbornosti či předchozích zkušeností s tlumočením. Zadruhé, posluchači tlumočení obvykle nerozumí jazyku originálu, jinak by nevyužívali služby tlumočení. Zatřetí, z důvodu neznalosti originálu pak nejsou schopni dostatečně vyhodnotit obsahovou úplnost či přesnost projevu. Schlesinger (1997: 127) došla k závěrům, že posluchač může například podlehnout falešnému domnění vysoké kvality, pokud je prezentace na dobré úrovni nebo naopak obsahově přesnému tlumočení připisovat chyby, jejichž zdroj ale nespočívá v obsahu.¹ Štefft (2014: 24) dále na základě hodnocení kritérií pro EMCI zkoušky konstatuje, že pokud je naopak hodnotitel obeznámen s výchozím projevem a rozumí mu, dává obvykle větší důraz na obsahovou přesnost vůči originálu. Začtvrté, laičtí posluchači nemají obvykle teoretické znalosti o tom, jaké aspekty vstupují do procesu tlumočení, a proto je nezohledňují. Mývají sklon dávat větší váhu prezentační stránce (Pospíšilová, 2015: 19). Zapáté, hodnocení posluchačů je z velké části závislé na jejich očekávání, která se mohou lišit od jejich reálného hodnocení. (Schöllauf, 2016: 5–8). Kurz (2002: 320) na toto téma dodává, že malých nedostatků si posluchači často nepovšimnou anebo je tolerují, jelikož jsou schopni si je doplnit z kontextu či vlastních znalostí.

Hodnocení kvality tlumočení ze strany posluchače se zabývalo množství výzkumů. Prvním krokem byl výzkum Hildegund Bühler (1986: 231–236). Bühler zkoumala důležitost kritérií kvality na členech AIICu. Identifikovala klíčové faktory, které ovlivňují vnímání kvality, jako je přesnost, přirozenost projevu a kvalita hlasu tlumočnicka. Její studie kladla důraz na to, že posluchači oceňují hlavně obsahovou věrnost a přizpůsobení kontextu, zatímco technické aspekty, jako je intonace nebo rychlost, hrají méně významnou roli. Dalším zajímavým polem výzkumu se stala očekávání příjemců, která jak se potvrdilo, mají vliv na hodnocení kvality. Klíčový výzkum v tomto směru provedla Ingrid Kurz v roce 1993, která potvrdila, že různé skupiny příjemců, mají rozdílná očekávání. Tato očekávání se liší podle komunikační situace. Objevila ale i některé společné rysy. Jedním z nich bylo kritérium převedení smyslu originálního projevu, které považovala většina příjemců za nejdůležitější. Naopak různě důležité vnímali příjemci správnou gramatiku. Pro tlumočníky pak byla správná gramatika celkově výrazně důležitější než pro posluchače. Výzkum Angely Collados Aís z roku 1997 byl

¹ „... the listener is lacking one of the most crucial means of assessing quality: an understanding of the source message. Thus, for example, smooth delivery may create the false impression of high quality when much of the message may in fact be distorted or even missing. On the other hand, a listener may misjudge a very faithful rendering as flawed when in fact it is the source that accounts for its shortcomings.“

zásadní na poli hodnocení kvality tlumočení z hlediska posluchače, jelikož potvrdil, že formální stránka je hlavním hodnotícím kritériem posluchačů. Experimentálně srovnávala tlumočení s různou úrovní intonace a zjistila, že monotónní intonace negativně ovlivňuje celkové hodnocení kvality, příjemnost hlasu i vnímanou profesionalitu tlumočnicka. Studie ukázala, že dynamická intonace je zásadní pro pozitivní vnímání tlumočení. Posluchači preferovali tlumočení s obsahovými nepřesnostmi, ale krásnou intonací oproti obsahově přesnému s monotónnější intonací. To odporovalo předešlým výzkumům, z nichž vyplynulo, že nejdůležitějším kritériem je převedení obsahu. Dalším komplexním výzkumem byla studie Anna-Riity Vuorikoski, ve kterém kombinovala autorka dotazníkovou šetření s rozhovory po tlumočení. Tím mohla porovnat očekávání s reálným hodnocením příjemců. Ukázala, že uživatelé se shodují na významu jasně vyjádřeného sdělení, ale liší se v předpokladech a hodnocení týkajících se tempa a plynulosti projevu. Srovnávání očekávání s reálným hodnocením se věnovala také Giuliana Garzone nebo Andrew Cheong. I tyto výzkumy ukázaly, že posluchač nemá jasnou představu, podle jakých kritérií tlumočení hodnotí (Frantová, 2016: 15–16).

Nejrozšířenější metodou výzkumu v kvalitě tlumočení jsou dotazníkové průzkumy či strukturované rozhovory, které mapují hodnocení různých stran komunikační situace. Časté jsou také experimentální studie. Podstatně méně se využívají autentické případové studie či textové korpusy. Korpusy se zaměřují na hodnocení produktu. (Pöhhacker, 2002: 98–106)

Kvalita byla již od počátku experimentálních výzkumů zkoumána na produktu tlumočení. Většinou formou kontrastivní analýzy transkriptů výchozího projevu vůči tlumočnickému výkonu. Jedním z prvních pokusů o kvantifikaci vynechávek, přidaných informací nebo nepřesného převodu byla pilotní studie z roku 1965 provedená autory Pierre Óleron a Hubert Nanpon. David Gerver pak hovořil o odchylkách v tlumočení jako o „*errors a discontinuities*“. Jedním z klíčových schémat kategorizace chyb provedl Henri Barik v roce 1972. Jeho rozsáhlému analytickému schématu bylo ale vyčítáno, že je kategorizace příliš subjektivní, není možné ji dobře replikovat (Pöhhacker, 2016: 137). Kalina (2002: 122) dále kritizuje, že jeho výzkumu se účastnili neprofesionální tlumočníci a že nepoužil autentické nahrávky. Přesto byla Barikova typologie odchýlení od textu využita v řadě experimentálních studií. Většina autorů, kteří využili Barikovu typologii si ji upravili pro vlastní účely. Pöhhacker (2016: 137) uvádí, že existuje tolik variant Barikovi typologie, kolik existuje studií, ve kterých je použita. Jedna z inovativních variant klasifikace chyb je např. úprava Kopczyńského (1980), který rozdělil kategorii sémantických chyb a přidal chyby přednesu. Cecilia Wadensjo aplikovala vlastní variantu na komunitní tlumočení, Jemina Napier zase podrobněji klasifikovala vynechávky (Pöhhacker, 2016: 137).

Pöchhacker (2016) se shoduje s dalšími autory na tom, že hodnocení kvality pouze na kontrastivní analýze produktu hrubě zanedbává funkční a pragmatické aspekty tlumočení. Daniel Gile poukazuje, že odchýlení od lingvisticky ideálních ekvivalentů je prakticky nezbytné a nemusí nutně vést ke snížení věrnosti vůči původnímu textu. Sandra Hale pak uvádí, že jazykové vynechávky a přidání jsou dokonce klíčové pro zajištění přesnosti (Pöchhacker, 2016: 138).

2.2. Faktory ovlivňující kvalitu tlumočení

Tato kapitola popisuje důvody mentální náročnosti ST a následně vstupní proměnné, které mohou procesní kapacitu tlumočnicka dodatečně zatížit. Jelikož i náš experiment zkoumá vliv jedné ze vstupních proměnných na tlumočnicka, je třeba komplexně rozumět ostatním vlivům, aby je bylo možné buď zanedbat již v rámci experimentu nebo je zohlednit při interpretaci výsledků.

2.2.1. Simultánní tlumočení

Simultánní tlumočení je proces, který je velice náročný na mentální kapacitu tlumočnicka. Primárním důvodem mentálního zatížení je potřeba souběžných činností poslechu a produkce řeči v různých jazycích. Přestože se odděleně jedná o činnosti, které bez většího vypětí úspěšně zvládá většina lidské populace, poslech a mluvení zatěžují podobné části mozku a jejich souběžná činnost proto výrazně vyčerpává přirozeně limitovanou kapacitu mozku. Výzkumy ukazují, že trénink tlumočnických dovedností snižuje zatížení mozku při tlumočení, ale je tomu obvykle spíše z důvodu automatizace mentálních procesů než navýšení procesní kapacity paměti (Seeber, 2015: 82–83).

2.2.2. Vstupní proměnné

Dodatečnou zátěží na procesní kapacitu představují různé externí vlivy, které Pöchhacker nazývá vstupní proměnné (v originále „*input variables*“). Mezi proměnné Pöchhacker řadí akustickou kvalitu, výhled na řečníka a situaci a výslovnost, kde zohledňuje jak přízvuk, tak intonaci. Dále také rychlost projevu a jazykovou komplexitu výchozího textu (Pöchhacker, 2016: 122–126).

Rychlost projevu je klíčová proměnná, která je výrazně provázaná s intonací a rytmem řeči (Pöchhacker, 2016: 124). V literatuře se rychlost uvádí v jednotkách slov, případně slabik za minutu. Názory na ideální rychlost mluveného projevu se různí. Gerver zjistil, že ideální rychlost je 95–120 slov za minutu. Toto či velmi podobné rozpětí potvrdili i další. Mayer,

Seleskovich a Lederer se shodují na rozmezí 100–120 slov za minutu jako na ideálním. AIIC zase uvádí ideál přibližně kolem 130 slov za minutu. Seeber (2015: 85) konstatuje, že v realitě jsou tyto ideální hranice často překračovány a to výrazně. Např. na shromáždění Rady pro lidská práva při OSN se mluvilo rychlostí 150–190 slov za minutu. Podle Gerverova výzkumu způsobuje rychlost vyšší než 120 slov za minutu větší množství nepřesností v tlumočení, zvyšuje časový odstup od řečníka a nárůst pauz v projevu. Seeber mimo předešlá uvádí také větší množství chyb ve výslovnosti a snížení schopnosti anticipovat ze strany tlumočníka. Naopak negativní dopad pomalého tempa prokázala Schlesinger. Měření rychlosti řeči je prakticky náročnější, než se na první pohled může zdát, jelikož v ideálním případě by bylo třeba zvážit i počet a délku pauz. Dále existuje rozdíl mezi měřenou rychlostí a rychlostí vnímanou tlumočníky. Déjean le Féal ve své disertační práci zjistila, že monotónní proslov s krátkými pauzami může působit rychle a náročněji než stejný proslov s výraznější intonací (Pöhhacker, 2016: 125). Jak byla tato proměnná propsána do tohoto experimentu popisuje kapitola 4.3 v empirické části práce.

Další zásadní proměnnou je **akustická kvalita zvuku**. Výzkumy prokázaly, že jakékoliv zvuky z okolní zatěžují tlumočnickovu procesní kapacitu a snižují kvalitu výstupu. Obzvláště výrazný je tento efekt u ST, jelikož tlumočníci často pracují na hranici svých kapacit. Význam kvality zvuku roste u tlumočení na dálku či po telefonu.

Podobně jako zvuk se zkoumala i důležitost **výhledu tlumočníka na řečníka a komunikační situaci**. Přestože většina tlumočnicků uvádí, že výhled na řečníka snižuje stress, jelikož mohou číst i neverbální komunikaci či reakce publika, výsledky experimentů jednoznačně neprokázaly, že je vizuální spojení pro kvalitu nezbytné (Pöhhacker, 2016: 122–123).

Další výraznou vstupní proměnnou, kterou je nutné zmínit, je **informační hustota VT**, přestože se této problematice věnuje relativně málo výzkumů. Na lexikální úrovni je možné kalibrovat četnost slov, lexikální variabilitu, užívání nestandardních frází či kulturně podmíněných či humorných výrazů, počet vlastních jmen, termínů nebo čísel (Pöhhacker, 2016: 125). S výjimkou všeobecně známých významných datumů představují čísla zvýšené zatížení kapacity, a to hned z několika důvodů. Čísla nelze lehce anticipovat, nejsou redundantní, je těžké si je představit jinak než jako znaky, kterými se píšou a mají nekonečné množství kombinací (Seeber, 2015: 86). Na syntaktické úrovni Dellinger při výzkumu struktury textu na porozumění zjistil nižší kvalitu u textových struktur s četnými větnými vsuvkami. Mimo vsuvky byl prokázán pouze mírný vliv syntakticky složitých struktur na kvalitu. Setton

dokonce uvádí, že negativní vliv syntaxe na ST neexistuje. Co se týče typu textu, lépe se tlumočí představitelné vyprávěcí pasáže než popisně informativní texty (Pöchhacker, 2016: 126).

Proměnnou, která podle Pöchhacker nejvýrazněji ovlivňuje porozumění výchozímu projevu je **výslovnost** řečníka a s ní spojená fonetická kvalita vstupu. Vnímání zvukových vjemů jazyka je založeno na rozpoznávání známých vzorců hlásek. Jakékoliv odchylce od těchto známých vzorců bude pravděpodobně náročnější porozumět a představují proto dodatečnou zátěž na procesní kapacitu tlumočnicka. Neznámý přízvuk (v originále „*unfamiliar accent*“) je v průzkumech mezi konferenčními tlumočnickými hodnocen jako vážný a častý problém (Pöchhacker, 2016: 123–124). S ohledem na výslovnost řečníka se zkoumají různé aspekty, jako např. přízvuk či intonace. V případě přízvuku je třeba rozlišovat mezi nerodilým přízvukem, který je obvykle odchylkou ve výslovnosti standardní varianty jazyka a rodilým přízvukem, kdy mluvčí hovoří nějakou jinou často regionální variantou jazyka. Nestandardní varianta jazyka pak může obsahovat i jiné gramatické, stylistické či idiomatické prvky. Zatímco lingvisté hovoří často o přízvuku čistě z fonetického pohledu, profesionální tlumočníci pod přízvukem často rozumí i odchylky na jiných jazykových rovinách (Seeber, 2015: 87). Přízvuk nerodilých mluvčích je prozkoumán nejvíce na příkladu angličtiny, kde je tento fenomén celosvětově nejrozšířenější. Zajímavý je poznatek Kurz, která zjistila, že projev s přízvukem může být jednodušší na tlumočení, jestliže řečníkův přízvuk pramení z řečnickova mateřského jazyka, který je současně také pracovním jazykem tlumočnicka. Kromě přízvuku je vysoce relevantní také intonace, jelikož přirozené prozodické prvky jako pauzy a důraz tlumočnickovy výrazně ulehčují segmentaci textu (Pöchhacker, 2016: 123–124).

2.2.3. Strategie a taktiky

V následující kapitole stručně popisujeme mechanismy, kteří tlumočníci používají při simultánním tlumočení, aby překonali výzvy ve výchozím projevu a zachovali tak dobrou kvalitu tlumočení. Uvádíme rozlišení hlavních strategií podle Roderick Jonese (2002) a taktik podle Daniela Gila (2009), které se částečně překrývají.

Jednou z nejdůležitějších strategií je **reformulace**, při které tlumočník upravuje strukturu projevu tak, aby byla srozumitelnější a přirozenější v cílovém jazyce. Další běžně používanou strategií je **segmentace**, přezdívaná jako „salámová technika“, která spočívá v rozdělení dlouhých a složitých vět na kratší a jednodušší smyslové celky. Strategie **efektivní reformulace** je zásadní z důvodu omezeného času na vyjádření. Zahrnuje úsporné vyjadřování, zkracování vět, změnu pořadí informací či vynechávání nadbytečných slov nebo vycpávkových frází, což předchází velkým obsahovým ztrátám. Tato strategie se ukazuje jako velmi užitečná při

tlumočení číselných údajů, výčtů nebo při rychlém projevu. V případě vysoce odborných textů nebo složitých projevů může tlumočník využít **strategii zjednodušení (simplifikace)**. Ta spočívá v tom, že tlumočník upraví původní text tak, aby byl srozumitelný i pro laické posluchače. I když tato metoda může vést k určitým obsahovým ztrátám, pomáhá tlumočnickovi předat hlavní myšlenky bez zbytečného zjednodušování. Při rychlých nebo dlouhých výčtech je vhodné použít strategii **zobecnění**, kdy tlumočník místo konkrétních položek použije obecný termín, pokud to neovlivní pochopení klíčové myšlenky. V některých situacích, kdy je text nesrozumitelný nebo příliš rychlý, se tlumočník uchýlí k **nutnému vynechání**, kdy vynechá určité části textu, které nejsou klíčové pro hlavní myšlenku. Strategie zobecnění a nutného vynechání by však měly být použity opatrně, aby nevedly k zanedbání důležitých informací. Při domněnce, že část textu nebyla úplně pochopena posluchačem, může tlumočník využít **sumarizaci**, tedy zopakování nebo shrnutí hlavní myšlenky původního sdělení. Pokud se v textu objeví neznámé kulturní nebo odborné termíny, tlumočník může použít strategii **vysvětlení**, při které stručně vysvětlí význam těchto termínů, pokud na to má dostatek času. Tato metoda pomáhá udržet plynulost a jasnost tlumočení. Pro ST je nezbytná strategie **anticipace**, tedy schopnost předpovědět směr projevu. Tlumočník, i když ještě neví, jak se projev bude vyvíjet, na základě kontextu a struktury projevu předpokládá, co bude následovat, což mu pomáhá šetřit čas a reagovat plynuleji (Jones, 2002: 95–204).

Gile nazývá tlumočnické strategie taktikami a dělí je do tří kategorií podle toho, v jaké fázi tlumočnického převodu se využívají. Jedná se o taktiky a) při poslechu a analýze, b) preventivní taktiky a c) taktiky při produkci řeči. Gileovo dělení souvisí s jeho Modelem úsilí, který vychází omezenosti procesní kapacity tlumočnicka během tlumočení. Každý tlumočník musí své úsilí během převodu rozdělit mezi tři fáze: poslech a analýzu, ukládání do krátkodobé paměti a produkci řeči. Gile také hovoří o čtvrté fázi – koordinaci těchto tří úsilí, která zajišťuje, že tlumočnickova kapacita nebude vyčerpána. Saturace procesní kapacity, tedy vyčerpání dostupného prostoru pro zpracování informací, může vést k deficitnímu řetězci, kdy tlumočník není schopen zpracovat následující informace, což se projevuje až při dalším úseku projevu. Proto Gile zdůrazňuje, že je vhodné vybírat taktiky, které nejsou časově náročné a příliš nezatěžují kapacitu tlumočnicka, například vynechání nebo naturalizaci, spíše než složitější taktiky jako vysvětlování a parafrázování.

Mezi taktiky ve fázi poslechu řadí Gile využití **časového posuvu**, kdy tlumočník může oddálit či zkrátit čas mezi poslechem a produkcí řeči. Kombinovat to lze s taktikou **nahlédnutí do materiálů** či **konzultace s kolegou**. Delší odstup umožní získat více informací, zkrácení

pak uleví krátkodobé paměti. Další taktikou je **práce s kontextem**, při které tlumočník využije okolní znalosti k rekonstrukci přeslechnuté informace.

Preventivní taktiky ulehčují krátkodobé paměti a předchází přetížení. Gile doporučuje **zapisování** informací, jako jsou vlastní jména nebo číselné údaje, které mohou představovat vysokou zátěž pro krátkodobou paměť. Dalšími preventivními taktikami je **segmentace a reformulace**, o kterých hovoří i Jones.

Pokud tlumočník očekává problémy během produkce řeči, navrhuje Gile **zobecnění, vysvětlení** nebo **parafrázi**. Tyto techniky pomáhají vyřešit nedostatky kapacit. Dalšími možnostmi jsou **naturalizace**, kdy tlumočník přizpůsobí cizí termín fonetickým pravidlům cílového jazyka, a **doslovný překlad („kalk“)**, který je vhodný především při tlumočení terminologie. Při nezásadní informaci se lze uchýlit k **vynechání**, což je částečná nebo úplná ztráta informace. Dále může tlumočník **informovat posluchače o problému** nebo se odkázat na jiný **informační zdroj**, např. prezentaci. V extrémních případech, pokud podmínky tlumočení neumožňují řádný poslech, může tlumočník dokonce **vypnout mikrofon**, což by ale mělo být využíváno velmi výjimečně (Gile, 2009: 160–201).

2.3. Typologie odchýlení od textu

Následující kapitola popisuje Barikovu (1971) typologii odchýlení od textu, která byla v empirické části použita pro analýzu tlumočení. Barikova typologie byla podle předlohy A. Kopzyńského a Zuzany Balounové rozšířena o chyby přednesu, tak, aby bylo dosaženo komplexnějšího hodnocení kvality tlumočení.

Barikova typologie odchýlení zahrnuje tři základní kategorie: vynechávky, přidání informace a sémantické chyby. České názvy kategorií byly částečně převzaty od Balounové, částečně doplněny vlastním překladem. V závorce vždy uvádíme originální název.

2.3.1. Vynechání informace

Omisemi se chápou všechny čisté vynechávky určené na základě finálního obsahu sdělení. Jelikož jsou substituce kombinací omisí a adicí, je nutné si uvědomit, že pokud vznikne omise náhradou jednoho na druhé, nejedná se o omisi, ale substituci – tedy sémantickou chybu. Jako omise se dále nepočítají úseky, jejichž vynecháním se neztratí relevantní význam, jako např. bezdůvodně se opakující slova v originále nebo vynechávání falešných začátků řečníka. Takovým situacím ale vzhledem k promyšlenému sestavení originálního projevu nedocházelo.

Barik definuje čtyři kategorie vynechávek, které značí písmenem M z anglického „*missing*“ a číslicemi 1–4:

- **M1 – Malé omise („*Skipping omissions*“)**

Kategorie M1 zahrnuje vynechání slova či krátké fráze, které vede pouze k mírné ztrátě významu. Obvykle se jedná o omise, které lze v rámci ST považovat za přijatelné.

- **M2 – Omise kvůli neporozumění („*Comprehension omissions*“)**

Kategorie M2 zahrnuje omise, které vedou k definitivní ztrátě informace a vznikají v důsledku neporozumění originálu nebo neschopnosti přetlumočit. Barik uvádí, že u nich obvykle dochází k narušení plynulosti tlumočení a často se jedná o větší úseky textu.

- **M3 – Omise kvůli zpoždění („*Delay omissions*“)**

Kategorie M3 by se podle Barika dala považovat za podkategorii M2, jelikož je často opravdu složité je od sebe rozlišit. Jako u předešlé kategorie M2 dochází také v M3 k definitivní ztrátě informace, ale narozdíl od M2 je primárním důvodem velký časový odstup tlumočnicka za originálem. Tlumočnick tedy informaci porozuměl, ale rozhodl se ji vynechat, aby mu neuteklo něco následujícího.

- **M4 – Omise z důvodu špatného spojení informací („*Compounding omissions*“)**

K omisi M4 dochází z důvodu špatného navázání informací na sebe. Vznikne při tom mírný posun ve významu, ale celková podstata zůstává neporušená. Projev je obvykle plynulý.

2.3.2. Přidání informace

Adicí se chápá přidání informace či slov do textu. Barik definuje čtyři kategorie přidání, které značí písmenem A z anglického „*addition*“ a číslicemi 1–4. Opět je důležité si uvědomit, že chyba překladu, přestože mluví o něčem, co není v originále není adice, ale substituce.

- **A1 – Přidání kvalifikátoru („*Qualifier addition*“)**

Kategorie A1 popisuje přidání slova či fráze, které podtrhávají nějakou kvalitu jiného slova, přestože nebyla výslovně zmíněna. Často se jedná o přídavné jméno. A1 nezpůsobuje posun ve smyslu sdělení.

- **A2 – Opakující přidání („*Elaboration addition*“)**

Kategorie A2 je přidání slova či fráze, které opakuje stejný význam. A2 nezpůsobuje posun ve smyslu sdělení.

- **A3 – Přidání spojení informací („*Relationship addition*“)**

Kategorie A3 popisuje přidání konektoru nebo jiného významového pojítka mezi myšlenkami. Vznikne tak vztah mezi dvěma elementy, který v originálu neexistuje.

- **A4 – Uzavírající přidání („*Closure addition*“)**

Kategorie A4 vzniká, pokud tlumočnické něčemu nerozuměl, ale nechce narušit plynulost projevu a mlčet, a tak přidá nějakou obvykle obecnou frázi, aby uzavřel myšlenku. Takové přidání přidává nepřesnost do sdělení, ale zásadně nemění logiku sdělení. Projev obvykle zní v takové části krkolomně.

2.3.3. Sémantické chyby

Sémantická chyba neboli substituce je náhrada, záměna či významový posun ve sdělení. Jedná se o sémantické chyby, kdy tlumočnické zamění informaci z originálu za odlišnou či nepřesnou informaci. Z podstaty věci je substituce kombinací omisi a adici. Barik definuje pět kategorií substitucí, které značí písmenem E z anglického „*error*“ a číslicemi 1–5. Kategorie E1 a E2 se týkají pouze slov, případně krátkých frází. Kategorie E3–E5 popisují chyby týkající se delších úseků textu.

- **E1 – Sémantická odchylka na lexikální úrovni („*Error of inaccuracy*“)**

Kategorie E1 je malou sémantickou nepřesností v tlumočení, která nepatrně změní původní význam lexika či krátké fráze, ale nijak zásadně neovlivní zbytek výpovědi.

- **E2 – Hrubá sémantická chyba na lexikální úrovni („*Error of translation*“)**

Kategorie E2 zahrnuje výrazné sémantické posuny ve významu lexika, které ale nijak zásadně neovlivňují zbytek výpovědi. Barik u této kategorie rozlišuje tři podkategorie označené malými písmeny a, b, c, které se liší příčinou chyby. Pro účely této práce byly tyto podkategorie zanedbány, jelikož popisují pouze hlouběji příčinu chyby, ale nemění její závažnost.

- **E3 – Sémantická odchylka na úrovni fráze („*Mild phrasing change*“)**

Kategorie E3 zahrnuje obvykle akceptovatelné odchylky v rámci ST na úrovni frází a delších úseků textu, které většinou vznikají z důvodu reformulace do cílového jazyka. Jedná se o malý posun ve sdělení, kdy podstata sdělení zůstává zachována.

- **E4 – Sémantická chyba („*Substantial phrasing change*“)**

Kategorie E4 popisuje stejný typ chyby jako předešlá kategorie E3 s tím rozdílem, že úsek byl tak reformulován, že došlo k nezanedbatelnému narušení významu sdělení, ale

celková podstata a logika sdělení jsou přesto stále obsaženy. Chybu není možné kategorizovat jako přijatelnou v rámci ST jako u předešlé kategorie E3, na druhou stranu není opakem ani úplným nesmyslem jako u kategorie E5. Barik ke kategoriím E3, E4 a E5 uvádí, že zásadní je právě srovnání mezi nimi.

- **E5 – Hrubá sémantická chyba („*Gross phrasing change*“)**

Poslední kategorie E5 obsahuje všechny výrazné změny smyslu a logické návaznosti sdělení. Spadají sem např. úseky textu s opačným významem, ale také bezvýznamné či zmatečné tlumočení či překlopení tázací věty na větu oznamovací.

2.3.4. Chyby přednesu

Kopczyński (1980: 82) popsal čtyři kategorie chyb přednesu, které souvisí s prezentační stránkou tlumočení. Chyby přednesu mohou i nemusí souviset s neporozuměním originálu. V některých případech se může jednat o neporozumění, jindy se např. přerekne, přestože všemu perfektně rozuměl. Kopczyński rozlišuje čtyři podkategorie: falešné začátky, hezitace, opakování a zadržávání, ale dodává, že se může jednat o jakékoliv jevy, které narušují plynulost tlumočení.

Pro účely této práce byly některé kategorie typologie odchýlení od textu byly sloučeny, jelikož jejich rozlišení buď nepovažujeme za smysluplné nebo není relevantní pro tento výzkum. Kategorie chyb přednesu byly naopak rozšířeny na základě všech pozorovaných jevů narušujících plynulost projevu. Úpravu typologie popisuje kapitola 4.2.4. v empirické části. Na závěr chceme zdůraznit Barikova slova, že kategorizace chyb je do určité míry subjektivní záležitost a závisí na přístupu hodnotitele.

3. Varianty němčiny

Následující kapitola definuje pojem standardní varianty němčiny a dále se zaměřuje na rozdíly rakouské a švýcarské standardizované varianty němčiny vůči německé standardizované variantě. Srovnání vůči německé němčině dává smysl ze dvou důvodů. Zaprvé, je to obvykle vyučovaná němčina na českých školách a nejrozšířenější forma němčiny obecně. Zadruhé, je podle Moosmüller & Soukup (2011: 39) z historických důvodů zvykem srovnávat německé varianty právě s německou, která byla kodifikována jako první.

Němčina patří mezi tzv. polycentrické jazyky. O polycentrickém jazyku můžeme mluvit v případě, že má jazyk více než jednu národní či regionální standardizovanou variantu, která vykazuje odlišnosti. Mezi typické polycentrické jazyky patří kromě němčiny např. také angličtina, francouzština, španělština nebo portugalština. Německy se mluví ve velké řadě zemí či regionů, jako úřední jazyk je však němčina oficiálně uznávána v sedmi zemích či regionech. Jedná se o Německo, Rakousko, Lichtenštejnsko, Švýcarsko, východní Belgie, Lucembursko a severoitalskou provincii jižní Tyrolsko. Země, které mají jazykové odlišnosti kodifikované v nějaké ucelené formě, obvykle formou slovníku jsou považovány za plnohodnotná centra („*Vollzentren*“). To je případ národních variant v Německu, Rakousku a Švýcarsku. V ostatních zmíněných německy mluvících zemích hovoříme o polovičních centrech („*Halbzentren*“), jelikož mají němčinu jako úřední jazyk, ale odlišnosti nejsou písemně standardizovány. Mimo území úřední němčiny existují i další regiony, kde je němčina uznávána jako jazyk menšiny. Jedná se například o Rumunsko či Namibii. V takovém případě hovoříme o „čtvrtinových centrech“ („*Viertelzentren*“) (Ammon, 1995b: 101–116).

Standardizovaná němčina sice oficiálně kodifikuje ideální užívání standardizovaných variant jazyka, ale v žádném případě nemá ani ta v praxi jednotnou formu. Sestává z živého systému mnoha prolínajících se variant, které je možné přiřadit více či méně nějakému konkrétnímu regionu či národu. Prolnutí variant navíc z důvodu vyšší mobility ve společnosti roste. V případě národních standardizovaných variant se jedná o kodifikovanou konvenci, která obvykle historicky vznikla na základě společných jevů užívání jazyka daného regionu či státu. To ale neznamená, že daná varianta nepřesahuje státní hranice (Krech et al., 2010: 229–230).

Clyne (1995: 21) shrnuje rozdíl mezi národními variantami němčiny následovně: „*The actual difference between national varieties in terms of phonology, vocabulary and grammar may not be very great. The difference is more of a flavour rather than substance. It is this difference that becomes a marker of national identity.*“

Pro zjednodušení a účel této práce tedy v následujícím textu standardizovanou verzí, standardizovanou němčinou či německým termínem „*Hochdeutsch*“ vždy odkazujeme na konvenci, která znamená nejen, že je takový jev v dané variantě kodifikovaný, ale zároveň je i častý či obvyklý. Německé slovníky výslovnosti totiž kodifikují jako správné i okrajové jevy, které pak nelze prohlásit za čistě švýcarské či rakouské. V praxi se zde ale objevují mnohem častěji. Rozdíly tak odpovídají právě takové společenské konvenci, která je založená na praktickém užívání jazyka, které je pro tlumočníky nejrelevantnější.

3.1. Německý jazyk v Rakousku

Následující podkapitola popisuje jazykovou situaci v Rakousku, způsob kodifikace rakouské němčiny a základní odlišnosti vůči německé standardní variantě s důrazem na výslovnostní rozdíly, na které se zaměřuje výzkum této diplomové práce.

3.1.1. Postavení rakouské standardní varianty němčiny v Rakousku

Rakouská „*Hochdeutsch*“ se od té německé odlišuje relativně málo. K tomu přispívá i to, že je hranice mezi užíváním regionálních dialektů a standardizovanou formou plynulejší než např. ve Švýcarsku. Z pohledu výslovnosti by nebylo složité zpochybnit, zda lze vůbec hovořit o celostátní variantě. Existují sice jevy, které se vztahují na většinu území, ale také velké množství rozdílů ve standardní výslovnosti, např. mezi východní a západní částí či jednotlivými regiony. Přestože není standardní rakouština jednotná ve všech směrech, jedná o samostatnou variantu (Krech, 2010: 229–230).

Bürkle (1995: 235–247) uvádí, že přesný popis rakouské standardní varianty němčiny je velice složitý, a to obzvláště z hlediska výslovnosti. Důvodů je vícero. V první řadě používají Rakušané v různých situacích různé registry, které jsou méně či více ovlivněny regionálně. Lze rozlišovat tři registry rakouské standardní výslovnosti. Prvním registr používají jazykově vzdělaní řečníci. Jedná se o sofistikovanou podobu, která vychází ze Siebových slovníků a téměř nezohledňuje rakouskou výslovnostní konvenci. Druhým registrem je umírněná výslovnost vzdělaných řečníků, která sice stále bazíruje na Siebových slovnících, ale výrazněji zapojuje rakouskou konvenci. Třetím registrem je standardizovaná výslovnost laiků, kterou lze nazvat jakousi regionální standardní variantou rakouštiny. Tato forma výslovnosti stojí na základech rakouské konvence a často je v ní slyšet regionální vlivy. Z toho vychází, že první dva registry jsou si navzájem více podobné a třetí je nejvíce odlišný. Nejednotnost výslovnosti vede k tomu, že jsou Rakušané obvykle tolerantní vůči cizím přízvukům. Vysílání v televizi či rádiu jsou často prezentována prvním či druhým registrem. Ty jsou dále nejrozšířenější ve Vídni

a mezi vzdělanější vrstvou obyvatelstva. Zajímavé je i větší rozšíření mezi ženami oproti mužům. Třetí registr pak používá většina obyvatel v regionech při komunikaci s úřady, ve školách či veřejných projevech (např. politici). Třetí registr je také rozšířenější mezi starší populací, která chodila do školy před koncem druhé světové války. Naopak mladší generace má tendenci rakouské odlišnosti přibližovat psanému textu (Krech, 2010: 235–236). Dialekty Rakušané používají převážně v soukromém životě a v komunikaci s kolegy.

Výběr registru je vysoce individuální záležitost a přes 90 % Rakušanů se domnívá, že jsou připraveni měnit způsob vyjadřování podle situace (Mossmüller & Soukup, 2011). Bürkle (1995: 235–246) uvádí, že Rakušané jsou schopni mezi registry plynule přecházet i v rámci jedné situace. Odborná diskuse o standardní výslovnosti rakouské němčiny proto musí vždy zahrnovat i pragmatické situační aspekty. Bürkle dále uvádí, že kategorizovat jev rakouské výslovnosti jako výhradně rakouský je téměř nemožné, jelikož se obvykle objevují i jiných německy mluvících oblastech. Např. ke ztrátě znělosti u některých souhlásek, která je pro rakouskou němčinu typická, dochází i na jihu Německa. Současně však Bürkle argumentuje ve prospěch rakouské němčiny, že při charakteristice jazykových jevů není důležité pouze, zda se jev vyskytuje či zda je kodifikovaný, ale také jak často je v praxi využíván. Taková perspektiva lépe umožňuje zachytit mluvenou konvenci, která je ve výslovnosti zásadní.

3.1.2. Kodifikace rakouské standardní němčiny

První lingvistické srovnání německé a rakouské němčiny bylo sepsáno v roce 1904. Výrazně začalo Rakousko hledat svojí vlastní formu jazyka po druhé světové válce. V roce 1951 byla vydána první verze slovníku „*Österreichisches Wörterbuch*“ (dále jen jako „ÖWB“). Někteří autoři kritizují ÖWB za přílišné přiklonění se normám z Německa. Nejnovější, již 44. vydání, vyšlo v roce 2022. Slouží jako oficiální referenční nástroj spisovné rakouštiny.

V roce 2007 byl vydán Muhrův „*Österreichisches Aussprachewörterbuch*“ a spolu s ním otevřena i „*Aussprachedatenbank des Österreichischen Deutsch*“ s názvem „*Adaba*“, která obsahuje sbírku 70.000 audionahrávek pro dokumentaci standardizované rakouské výslovnosti. Rakouské rádio ORF má pak vlastní interní příručku pro výslovnost („*ORF-internen Aussprachefibel*n“). Výše zmíněné zdroje, jsou čtyři základní dokumenty pro kodifikaci standardizované jazykové varianty němčiny v Rakousku (Mossmüller & Soukup, 2011). Zajímavým zdrojem výslovnostních aspektů standardní rakouštiny je „*Überlegungen zu einer österreichischen Standardlautung des Deutschen*“ z roku 1995. (Markhardt 2006: 46–47).

3.1.3. Výslovnostní odlišnosti rakouské standardní němčiny

Rakouská standardní výslovnost je typická **absencí glotální okluze**. Jedná se o fonetický jev, při kterém dochází k náhlému uzavření a otevření hlasivkové štěrbiny. Tento uzávěr způsobuje krátké přerušení proudu vzduchu, které může být slyšitelné jako ráz. V případě německé „*Hochdeutsch*“ je to běžný a důležitý prvek, který slouží k lepšímu oddělení slov. Objevuje se často u slov začínajících samohláskou, např. ve slově *Apfel* [ʔapfəl]. Naopak v rakouské němčině je okluze mnohem méně častá nebo úplně chybí. Rakouští mluvčí často přecházejí mezi slovy začínajícími samohláskou plynule, bez tohoto rázového zvuku. Tato absence dodává rakouské němčině měkčí a melodičtější charakter, ale také často vede k horší srozumitelnosti.

Dalším specifikem u některých slov je **kladení přízvuku na jinou slabiku** než v Německu. Např. u slov „*Kopie*“ či „*Uniform*“, je důraz kladen na první slabiku, kdežto v Německu na druhou.

U samohlásek je pro rakouskou němčinu typická **odlišná výslovnost některých diftongů**. Místo německého [au] je obvyklé [ao] a namísto německého [ae] je časté [ei]. Např. slova „*Haus*“ a „*mein*“ by Němec vyslovil jako [haus] a [maɪn], ale Rakušan jako [haʊs] a [mɛɪn]. Kromě toho dochází u diftongů také často k výraznému zkrácení. Tento jev můžeme znázornit na [eu] nebo [äu], jako ve slovech „*neu*“ a „*Häuser*“, která se v Německu vyslovují jako delší a otevřenější [nɔy] a [ˈhɔyzɐ]. V Rakousku ale znějí jako [nœ], případně [nɔi] a [ˈhəʊzɐ].

Zvláštní pozornost zaslouží výslovnost **krátkých samohlásek**, které se v Rakousku artikuluji uzavřeněji než v Německu. Na druhou stranu vyslovují Rakušané **otevřeněji [i]**, pokud za ním následuje souhláska [r]. Příkladem může být slovo „*wirklich*“, které v Rakousku zní jako [virkliç] spíše než německé [vyrkliç]. Otevřenější může být i výslovnost <e> na konci slova, jako např. ve slově „*eine*“ nebo „*bitte*“. V německé „*Hochdeutsch*“ je obvyklé [ɐ], ale v Rakousku spíše [ɛ].

Mezi **dlouhými vokály** existuje rozdíl ve výslovnosti <ä>. V Rakousku se vyslovuje jako uzavřené [e], zatímco Němci vyslovují otevřenější [ɛ]. Příkladem může být slovo „*mähen*“.

U souhlásek je na první poslech výrazným znakem rakouské standardní výslovnosti němčiny **absence znělého [z]**, které se v Německu realizuje obzvláště u slov začínajících na <s>. Např. slovo „*singen*“ by německy znělo jako [ziŋən], ale Rakušan by řekl spíše [siŋən].

Dále je častá **tendence ztráty znělosti** hlásek , <d>, <g>, které nezní jako jejich neznělé protějšky <p>, <t>, <k>, ale spíše jako **slabší verze** těchto znělých hlásek jako [b̥] [d̥] [g̥]. A to na všech pozicích ve slově.

Neznělé [p], [t], [k] jsou realizovány s **minimální či žádnou aspirací**, obzvláště na začátku slov. To činí rozdíl mezi nimi méně slyšitelný, což je patrné zejména ve slovech, která tvoří tzv.

minimální páry, jako např. „*Gebäck*“ a „*Gepäck*“. Jelikož je [p] v „*Gepäck*“ bez aspirace, je složitější rozlišit od [b].

Dalším výraznějším rozdílem je **výslovnost přípony <-ig>**, která se místo v Německu obvyklého [-iç] vyslovuje jako [-ik]. Můžeme to pozorovat např. u slova jako „*König*“, které v Rakousku zní jako ['kø:nik] namísto ['kø:niç].

U konsonant **dochází k vynechání zdvojené souhlásky** v první řadě **po krátkém vokálu**, jako např. ve slovech „*abbiegen*“ nebo „*weggehen*“, kdy odpadne slyšitelná hranice, mezi zdvojenými souhláskami a slova, která budou místo ['ap,i:gŋ] a ['vøk,ge:ən] znít jako ['api:ğŋ] a ['v'øk,e:n]. Ke stejnému, byť obvykle méně výraznému jevu dochází i u dlouhých souhlásek či dvojhlásek, např. ve slovech „*Aussage*“ nebo „*Wahllokal*“. Nakonec můžeme vynechání pozorovat u slov se dvěma podobně vyslovovanými souhláskami na začátku slov, např. ve slovech „*einmal*“ nebo „*Aussprache*“. Podobně je tomu i u souhlásek, které se nacházejí uprostřed slova mezi podobnými hláskami, jako např. ve slovech „*Hauptmann*“ nebo „*Hauptplatz*“, ve kterých tak zanikne hláska [t].

Další rozdíl ve výslovnosti souhlásek se týká hlavně **slov cizího původu, která začínají na <ch>**. V německé standardní němčině se obvykle vyslovují s měkkou frikativou [ç], zatímco v rakouské standardní němčině se na stejném místě vyslovuje tvrdý zvuk [k]. Příkladem mohou být slova jako „*Charakter*“ [ka'ʁaktɐ] nebo „*China*“ ['ki:na].

Výslovnost <r> se může i ve standardní variantě jazyka lišit podle regionů. Na začátku slov, jako ve slově „*Rache*“, můžeme najít jak přední [r] tak i vibrované [ʀ]. První varianta [r] je slyšet spíše na západě země, zatímco [ʀ] podle severoněmeckého vzoru je častější ve větších městech a u střední a vyšší socioekonomické vrstvy společnosti. Zvláštností, typickou pro hlavní město Rakouska, je výslovnost [r] v případě, že stojí za znělou plozivou, např. ve slově „*Tritt*“ [ʤrit]. Jinou rakouskou konvencí je vokalizace <r> po všech vokálech kromě vokálu <a>. Příkladem jsou slova „*hier*“ [hi:ɐ], „*Ort*“ [ɔɐt] nebo „*ursprünglich*“ [uɐʃpryngliç]. Po samohlásce <a> je přední [r] tiché a vokál samotný lehce prodloužen. Např. ve slovech „*Haar*“ [ha:], „*Jahr*“ [ja:].

Výslovnost se může lišit i u hlásky <l>, které se obvykle vyslovuje stejně jako v Německu, tedy [l]. Ve Vídni však můžeme narazit i na otevřenější [ɫ].

Rozdíly nalezneme i u předpon a přípon. Předpony obsahující <e> obvykle nezní jako vokalizované [ə], ale jako různé stupně realizovaného [e] a to ve všech registrech a regionech. Pohybuje někde na rozmezí mezi otevřeným [e] a vokalizovaným [ə]. Týká se to **přípon <be-> a <ge->**.

V případě předpon s <r> hraje ve standardní rakouštině roli rychlost řeči. Při pečlivé výslovnosti se přípony <er->, <ver-> a <zer-> vyslovují s lehce otevřeným [ɛ] a vokalizovaným [ɐ], např. ve slovech „erteilen“, „vergleichen“ nebo „zerlegen“. V rychlejším tempu dochází u <ver-> a <zer-> často ke zjednodušení pouze na [ɐ]. V jižním Rakousku je ve třetím registru dokonce obvyklé znělé [a].

Koncovka <-e> se v Rakousku vyslovuje jako polootevřené [e].

Přípona <-en> má více možností podle toho na jakou hlásku navazuje. Nejčastěji zní jako i v Německu obvyklé [ɪ]. Pokud ale stojí za plovivami , <p> či <f> dochází k asimilaci na [ɱ], např. ve slově „bleiben“, „Schuppen“ nebo „Ofen“.

Výše popsané jevy vychází z děl: Ammon (1995a: 117–214), Krech (2010: 229–256), Bürkle (1995: 235–247), Berkov (2002: 61–62), Markhardt (2005: 36–47) a Geppner (2015: 22–26).

3.1.4. Další odlišnosti rakouské standardní němčiny

Na morfologické úrovni najdeme rozdíly například u pořadových číslovek, kdy je možná např. varianta „der Einser“ místo „die Eins.“ Dále může u kompozit odpadávat spojovací <e>, případně být nahrazeno <s> jako např. ve slově „Aufnahmsprüfung“. Některá podstatná jména mají jiný rod např. „das Cola“ nebo tvoří jinak množné číslo např. „Bögen“ namísto „Bogen.“

Rozdíly v rakouské variantě lze nalézt i na syntaktické úrovni jazyka. Dochází k rozdílu ve valenci sloves např. „auf etwas vergessen“ místo německého „etwas vergessen.“ Některá slovesa přibírají vztažná zájmena např. „sich erwarten.“ Přibližně 60 sloves tvoří v perfektu formy s pomocným „sein“ místo s „haben“. Např. „sitzen, stehen, liegen, lehnen, schweben“. Může se lišit také Partizip II u modálních sloves. V Rakousku je možné *wollen* místo německého *gewollt*. Dále existují rozdíly v pořadí slovesných elementů na konci vět. V Rakousku je možné např. „Geschäfte auffliegen hatte lassen“ oproti německému „Geschäfte hatte auffliegen lassen.“ Některá přídavná jména mohou tvořit odlišné tvary např. *färbig* oproti německému *farbig*. Typickým znakem je také absence užívání Präterita v mluvené formě a místo Plusquamperfekta je možná forma tzv. „doppelte Perfekt“, který se tvoří např.: „er hat dort sein Auto abgestellt gehabt“ (Markhardt, 2006: 37-38).

Lexikální rozdíly rakouské němčiny jsou rozsáhle zpracované. O tzv. austracismech hovoříme v případě, že slovo v jiné standardní variantě v takové formě neexistuje nebo nemá stejný význam nebo stejné užití. Existují různé úrovně kategorizací austracismů. Detailní popis na této úrovni by byl však pro účely práce zbytečný. Velké množství lze nalézt v kuchařkách (Markhardt, 2006: 21). Zajímavostí je, že Rakousko je jedinou zemí, která si nechala při vstupu

do EU uznat některá slova své jazykové varianty jako nové oficiální termíny. Jednalo se o 23 termínů, převážně názvů potravin (Ammon, 1995a: 155).

Na konec této podkapitoly uvádíme výstižné shrnutí rakouské standardní němčiny z Markhardta (2006: 48): „*Unsere Hochdeutsch ist kennenzeichnet durch expressive Registervariabilität und ein dynamisches Oszillieren zwischen Dialektaffinität und Schriftnähe.*“

3.2. Německý jazyk ve Švýcarsku

V této podkapitole nejdříve popíšeme jazykovou situaci ve Švýcarsku a následně nastíníme jazykové odlišnosti švýcarské standardní němčiny s důrazem na rozdíly ve výslovnosti.

3.2.1. Postavení švýcarské standardní varianty němčiny ve Švýcarsku

Němčina je společně s francouzštinou, italštinou a rétorománštinou jedním ze čtyř úředních jazyků Švýcarska. Německy se mluví převážně ve východní, střední a severozápadní části Švýcarska. Pro německy mluvící část Švýcarska je typická jazyková diglosie. Ta znamená, že je jazyk používán ve dvou rozdílných formách, které se výrazně neprolínají. Diglosie dělá ze Švýcarska v německy mluvícím regionu unikát. V Německu a Rakousku je totiž rozdíl mezi dialekty a standardní variantou spíše plynulá škála.

První formou je mluvená forma švýcarské němčiny, které místní říkají „*Schwytzertütsch*“. Z jazykovědného pohledu se jedná o velké množství dialektů, či nářečí. Používá se často všude tam, kde není vyžadováno používání standardizované formy a kde se člověk ve svém dialektu dorozumí. Obzvláště ve 20. století se užívání hovorové formy rozšířilo na úkor standardizované němčiny a tento trend je znatelný dodnes. Používání švýcarského dialektu je tak rozšířené, že si francouzsky mluvící Švýčari, kteří se učí standardizovanou němčinu jako druhý jazyk ve škole stěžují, že ji pro obvyklou komunikaci téměř nemohou využít, protože jí téměř nikde nemluví. Francouzština má sice také své dialekty, ale ty se od standardizované francouzštiny tolik neodchylují. Švýcarská italština je pak obdobná s italskou formou a většina rétorománsky mluvícího obyvatelstva vyrůstá bilingvně obvykle v kombinaci s němčinou, jelikož rétorománský region je tak malý, že si jeho obyvatelé obvykle nevystačí jen s rétorománštinou. Dialekty švýcarské němčiny se od sebe ale mohou výrazně lišit. To je dáno primárně geograficky členitou krajinou, která historicky neumožňovala jednoduché cestování mezi vesnicemi či městy. Do dnešní doby je mluvená švýcarština velkou národní hrdostí a součástí národní identity. Siebehaar a Wyler (1997) tvrdí, že tomu napomáhá i fakt, že oproti Německu není dialekt spojován s nižší socioekonomickou vrstvou společnosti. Existuje i psaná forma

hovorové švýcarštiny, která se používá např. v soukromých konverzacích či na sociálních sítích, ale také v literatuře, která je záměrně psaná mluvenou formou.

Druhou formou je tzv. „*Schriftdeutsch*“, tedy standardizovaná švýcarská němčina, která se v mluvené podobě používá ve školách, v médiích či při veřejných projevech. V této podobě se také primárně píše s čte. Užívání mluvené standardizované formy v každodenním životě je minimální, ale přeci jen rozšířenější ve větších městech. Siebehaar a Wyler (1997) dále uvádí, že se dá předpokládat, že vzdělanější vrstvy švýcarské společnosti budou spíše používat švýcarskou standardizovanou variantu jazyka, jelikož strávily více času ve vzdělávacím systému a čtením, a tudíž byly s psanou formou více v kontaktu. Jejich forma mluvy se tedy spíše může blížit švýcarské němčině bez výrazného dialektu. Na druhou stranu se ukazuje, že právě vzdělaní lidé si často uvědomují sociální důležitost hovorové švýcarštiny a vědomě hovoří dialektem.

Celkově se dá konstatovat, že Švýčari nepreferují mluvit standardizovanou formou. Dokonce někdy preferují mluvit francouzsky nebo anglicky, pokud se nemohou dorozumět ve svém dialektu, než aby použili standardizovanou formu švýcarské němčiny. Negativní nastavení Švýcarů vůči mluvené standardizované variantě je dané v první řadě spojením se školní docházkou a testováním a v druhé řadě to považují za jazyk Němců, proti kterým se chtějí vymezit jak historicky, tak společensky. Navíc se údajně cítí v debatách s Němci často znevýhodnění z rétorického pohledu, pokud mají hovořit mimo svůj dialekt (Siebehaar a Wyler, 1997: 7–21).

3.2.2. Kodifikace švýcarské standartní němčiny

Norma standardizované švýcarské němčiny má několik podobností s tím, jak je standardizována rakouská němčina a to např. tím, že oficiální zdroj pochází jak ze Švýcarska („*Binnenkodex*“), tak ze zahraničí, obvykle z Německa („*Außenkodex*“). Podle Ammona (1995: 246) mají čistě švýcarské publikace nedostatky z lingvistického hlediska. Proto je i v Německu vzniklý slovník, konkrétně „*Rechtsschreib-Duden*“ z roku 1991, považována za oficiální normu pravopisu standardizované švýcarštiny. V roce 1902 převzalo Švýcarsko oficiálně pravopis podle německého pravopisu, později vznikla i pravidla pravopisu ve Švýcarsku. Mezi nejrelevantnější patří „*Schweitzer Schülerduden 1: Rechtssreibung und Sprachlehre*“ (1969) a Biglerův slovník „*Unser Wortschatz. Schweizer Wörterbuch der Deutschen Sprache*“ (1987). Oba našly výrazné využití ve školách. Ani jeden ze slovníků však nedosáhl takového oficiálního statusu jako „*Österreichisches Wörterbuch*“ v Rakousku nebo „*Rechtsschreib-Duden*“ v Německu. Nejrozsáhlejší sbírkou helvetismů je stále „*Duden. Das*

große Wörterbuch der deutschen Sprache“ (dále jen „Duden“), který obsahuje dokonce více helvetismů než švýcarské slovníky. Kromě „Dudenu“ existuje také publikace *„Wie sagt man in der Schweiz“* (Meyer, 1989), která však slouží spíš pro zahraniční zájemce o švýcarskou němčinu, kteří se chtějí informovat o rozdílech. Meyer také uvádí detailnější rozbor rozdílů v gramatice švýcarské němčiny (Ammon 1995, 246–250).

Podobně jako Duden pro pravopis, platí pro výslovnost němčiny ve Švýcarsku i německé zdroje. Mezi nejdůležitější publikace kodifikující švýcarskou výslovnost němčiny patří Siebovy *„Aussprachewörterbücher“* z roku 1898 a *„Ausprache-Duden“* vydán poprvé 1962 (Ammon, 1995a: 246–250). Kromě těchto existují také švýcarské zdroje, které se zabývají švýcarskou výslovností. Mezi jedny z prvních patří *„Die Aussprache des Hochdeutschen in der Schweiz. Eine Wegleitung“* (1957 a 1980). Jejím cílem bylo zjistit *„do jaké míry platí pravidla výslovnosti němčiny podle Sieba i pro švýcarskou němčinu“* (Boesch, 1957: 6). Informace z této publikace byly postupně zakomponovány do Siebových nových vydání z roku 1969 a užívání Boschova díla se tím snížilo. Novější publikací je pak *„Die Aussprache der Standardsprache in der deutschen Schweiz“* z roku 2002 (Hove, 2002). Za zmínku stojí ještě brožura *„Deutsch sprechen am Radio“*, kterou se řídí rádiové vysílání ve Švýcarsku. Ne všichni autoři se shodují na všech pravidlech (Ammon, 1995a:246–250).

Přestože existují normy pro ideální výslovnost, je mluvený jazyk individuální záležitostí, kdy je v praxi složitější jednoznačně stanovit, jak přesně se má správně švýcarsky vyslovovat standardizovaná němčina. Podle Siebehaar a Wyler (1997: 17) je doporučeno držet se nepsaného pravidla: *„Die Aussprache des Hochdeutschen darf nicht so schweizerisch sein, daß dieses außerhalb der Schweiz nicht mehr verstanden wird, andererseits soll sie doch so sweizerisch sein, daß sie von den Deutschschweitzer Bevölkerung akzeptiert wird.“*² V každém případě nemá znít stejně jako německá *„Hochdeutsch“*. Stává se, že pokud jsou v médiích zprávy odprezentovány čistou německou *„Hochdeutsch“*, většinou redakce obdrží několik protestních dopisů od pohoršených Švýcarů (Siebehaar a Wyler (1997: 17).

² Volný překlad autorky: *“Výslovnost standardní švýcarské němčiny musí znít švýcarsky jen do té míry, aby ji bylo rozumět i mimo Švýcarsko, ale na druhou stranu by měla být natolik švýcarská, aby ji obyvatelé německy mluvícího Švýcarska uznávali”*.

3.2.3. Výslovnostní odlišnosti švýcarské standardní varianty němčiny

Dlouhý vokál <ä> by měl být podle švýcarské konvence vyslovován jako otevřenější [ɛ:], např. ve slovech „*Identität*“, „*Aktivität*“.

Další **dlouhé vokály** se mají podle konvence vyslovovat stejně jako v Německu – tedy jako [i:] ve slově „*wieviel*“, [u:] ve slově „*Zukunft*“, [y:] ve slově „*für*“, [e:] ve slově „*diese*“, [o:] ve slově „*so*“ a [ø:] ve slově „*gewöhnen*“.

Krátké vokály se ve Švýcarsku vyslovují vždy krátce s tím rozdílem, že výslovnost může variovat v kvalitě. Např. ve slově „*will*“ je tak možné slyšet [ɪ] nebo [i], ve slově „*muss*“ pak [ʊ] nebo [u], ve slově „*Müll*“ lze vyslovovat [ʏ] nebo [ʏ], ve slově „*Holz*“ lze využít [ɔ] nebo [o] a ve slově „*möchte*“ může být [ɔ̃] vysloveno [œ] nebo [ø]. Speciálním případem je <e>. V Německu je kodifikovaná výslovnost [ɛ]. Výjimku tvoří slova cizího původu. Ve Švýcarsku je ve standardní řeči možná také varianta znělého [e]. U slova „*Bett*“ je tak správně jak [bet] tak i [bet]. Psané <y> se nejčastěji vyslovuje jako [ʏ], např. ve slovech „*Ägypten*“ nebo „*Physik*“.

Krátké i dlouhé <a>, které slyšíme ve slovech „*Wahl*“ či „*nass*“ jsou ve švýcarské standardní výslovnosti obvykle vyslovovány více vpředu a jasněji než v německé němčině. Nedoporučuje se hluboké, velmi zadní <a>, které zní spíše jako <o> ([vo:l]), které se objevuje například v některých švýcarských dialektech.

Dvojhlasý jako <ei>, <ai>, <ey>, <ay> a <eu> mají ve švýcarské standardní výslovnosti větší variabilitu než v Německu. Pro ukázkou uvádíme dva příklady, jelikož ostatní dvojhlasý jsou méně časté a v projevu se nevyskytují. Ve slově „*weiss*“ se objevující <ei> je kromě v Německu obvyklého [vaɪs], možné vyslovovat také jako [vaɛs], [vaɛs] nebo [væɪs]. První část dvojhlasý zní vždy jako [a]/[æ] a druhá je oproti německé vyslovovány měkčí. V případě <eu>, jako ve slově „*neu*“ jsou kromě standardní německé výslovnosti [nɔʏ] možné také [nœ], [nœ] a [nɔɪ].

V některých slovech dochází u švýcarské výslovnosti k rozdílu v **délce vokálů**. Některá slova, která se v Německu vyslovují spíše dlouze, se ve Švýcarsku vyslovují krátce. Dochází k tomu u vokálů, za kterými následuje <r> ve spojení s dalším souhláskou, jako např. ve slovech „*Pferd*“, „*Harz*“. Dále se zkracují některá konkrétní slova. Mezi často používaná patří např.: „*Kino*“ a „*nochmals*“. Naopak prodloužená výslovnost je ve Švýcarsku možná u slov jako „*Gedächtnis*“, „*Hochzeit*“, „*Vorteil*“, „*vierzehn*“, „*vierzig*“ a u sloves „*brachte*“, „*dachte*“ nebo „*ging*“.

Jedním z výrazných a rozšířených odlišností švýcarské němčiny je **prodloužená výslovnost souhlásek**. V Německu k tomuto jevu dochází pouze v případě složenin, např. ve slově

„volllaufen“. Ve švýcarské výslovnosti se to týká souhlásek <pp> („Lippe“), <tt> („Watte“), <ck> („Ecke“), <ff> („Affe“), <sch> („Asche“), <ss> („Tasse“), <ch> („machen“), <nn> („kennen“), <mm> („Himmel“), <ng> („Menge“) nebo <ll> („alle“).

U ploziv , <d>, <g> je obvyklé **zachování výslovnosti [b], [d], [g]** oproti v Německu obvyklé změně na [p], [t], [k]. Dochází k tomu v první řadě na konci slov, např. ve slovech „Laub“, „Rad“ či „Weg“, zadruhé, pokud stojí za vokálem, jako v případě slova „Schublade“, nebo zatřetí, pokud stojí před sonorou, třeba jako v „täglich“.

Ve Švýcarsku je dále rozšířené **používání neznělého [z]**. Pokud stojí hláska <s> na konci slova či slabiky před vokálem nebo sonorou, vyslovuje se jako [z̥]. Příkladem jsou slova „Gras“, „auseinander“ nebo „löslich“. Kromě toho se na všech místech, kde v Německu vyslovují [z], říkají Švýčari obvykle [z̥] – např. „Sonne“, „Esel“.

Odlišnosti ve výslovnosti hlásky <r> představují výrazný rozdíl, podle kterého je švýcarská výslovnost často poznat. V Německu i ve Švýcarsku jsou podle norem možné tři různé výslovnosti <r>. První variantou je uvulární hluboké [ʀ], které se tvoří hluboko v dutině ústní, jako ve slově „Rot“ [ʁo:t]. Druhou, méně běžnou variantou, je vibrantní [ʀ], které se použije např. ve slově „Rolle“ [ʀɔlə]. Třetí je alveolární [r], které se vyslovuje na špičce jazyka. Poslední varianta je nejobvyklejší ve standardizované Švýcarčině, jelikož je užívána v mnoha švýcarských dialekttech. Švýčari dokonce vyslovují toto jasné [r] i v případech, kdy se v Německu <r> vokalizuje. Toho je možné si všimnout zejména u předpon <er->, <ver->, <zer-> a <her-> a slov, kde <r> následuje za dlouhým vokálem jako ve slově „Meer“.

Při **vyslovování <ch>** tíhnou Švýčari buď k vyslovování hrubého hrdelního [x], jako je tomu např. ve slově „wach“, jelikož jsou na to zvyklí z dialektu, nebo naopak podle Německého vzoru měkce jako [ç], jako ve slově „Milch“. Ani jedna varianta se nedoporučuje pro standardizovanou formu Švýcarštiny. Na začátku slov se doporučuje <ch>, po kterém následuje vokál vyslovovaný stejně jako v Německu, tedy [ç], jako u „Chemie“ nebo „China“. Uprostřed slova jsou možné varianty [ç] i [k] – např. u slova „Orchester“. Pokud za <ch> následuje zadní vokál, čte se buď jako [x] nebo jako [k]. Příkladem jsou slova „Charakter“, „Chaos“.

Při **výslovnosti <qu>** je kromě v Německu kodifikované výslovnosti [kv], povoleno také [kʊ]. Příkladem je slovo „Quatch“.

Výslovnost <v> je ve Švýcarsku nesjednocená. Je možné jak [f], tak i [v]. Např. ve slovech „Klavier“ nebo „November“. Slova pocházející z francouzštiny, jako „Velo“, se obvykle vyslovují s [v].

Přípony <-en>, <-em>, <-el> je možné ve švýcarské němčině vyslovit i jako [ən] [əm] [əl]. Například ve slovech „*lassen*“, „*Spiegel*“, „*bestem*“. V Německu se vyslovují [ɲ], [ɪ], [ɱ], kde <e> je zanedbané.

K podobnému jevu dochází i u **koncovek <-er>, <-ern>, <-ers>, <-ert>** a to z toho důvodu, že <r> není vokalizováno a pro lepší výslovnost se vyslovuje i <e>. Příkladem jsou slova „*Mutter*“, „*weigern*“, „*gesteigert*“.

Dalším typickým znakem švýcarské němčiny je **výslovnost koncovky <-ig>**, a to buď jako [ik] nebo [ġ]. Např. ve slově „*König*“.

U **slov cizího původu** zachovávají Švýcaři obvykle výslovnost podobnější originálu. Nemají tendenci slova tolik „poněmčovat“. Příkladem může být slovo „*Sauce*“ oproti německému tvaru *Soße*, kde je rozdíl nejen ve výslovnosti, ale i v pravopise.

Švýcarská standardní němčina se odlišuje i v dalších méně výrazných aspektech. Jedná se např. o výslovnost <h>, které má oficiálně stejná pravidla jako v Německu, ale většině Švýcarů přijde nepřirozené, vyslovovat dvě podobně znějící hlásky za sebou, jako ve slově „*Ehe*“, a proto tuto konvenci často nedodržují. Dále se přípony <-e> mohou kromě obvyklého německého [ə] vyslovovat také jako [ɐ̯]. Např. ve slovech „*gebe*“, „*Lage*“. Předpony <-be> a <-ge> se vyslovují buď jako [ə] podle Německého vzoru nebo je možná výslovnost jako [ɐ̯]. Ta svým zvukem leží někde mezi [e] a [ɛ̯]. To lze pozorovat např. u slov „*benahmen*“ či „*gemacht*“.

Konkrétní příklady odlišností, které se projeví u řečnic ze Švýcarska a Rakouska uvádíme níže v empirické části v kapitole 4.3.1.1 a 4.3.1.2.

Výše popsané jevy vychází z: Ammon (1995a: 255–258), Krech (2010: 259–277), Berkov (2002: 62–64), Hove (2002: 46–48) a Baur (1983: 21–30).

3.2.4. Další odlišnosti švýcarské standardní němčiny

Zde uvádíme některé příklady odlišností na dalších jazykových rovinách. Jedním z nich je nepoužívání ostrého <ß>, které přibližně od 30. let minulého století nahradily <ss>. Psaní <ss> po dlouhém vokálu pak tvoří pravopisné helvetismy: např. „*Füsse*“, „*Grösse*“. Dále jsou platné i jinak zastaralé formy sloves, např. „*wünschest*“ namísto „*wünschst*“ nebo „*fandest*“ místo „*fanst*“. Švýcaři také často ponechávají formu převzatých slov z cizích jazyků „*Buffet*“ místo „*Büfett*“, „*Sauce*“ místo „*Soße*“ atp. Některá slovesa tvoří Perfektum s pomocným slovesem „*sein*“ namísto s „*haben*“ – např. „*liegen*“, „*sitzen*“ nebo „*stehen*“. Dalším rozdílem je, že některá podstatná jména mají jiné členy. Jako příklad si zde můžeme uvést „*der Salami*“ místo „*die Salami*“, „*der Drittel*“ místo „*das Drittel*“ nebo „*der Butter*“ místo „*die Butter*“. Některá

slova se tvoří odlišně: např. „grillen“ = „grillieren“, „parken“ = „parkieren“, „Unterbrechung“ = „Unterbruch“ či „Wissenschaftler“ = „Wissenschaftler“. Některá slova pak mají úplně odlišné formy – viz „Fuehrerschein“ = „Fahrausweis“ nebo „Strassenbahn“ = „Tram“. Jelikož se v Préteritu téměř nemluví, píše se v něm častěji než v Německu (Siebenhaar & Waler 1997: 34–35).

4. Empirická část

V empirické části této diplomové práce je popsán provedený tlumočnický experiment, který poskytl výchozí data pro analýzu transkriptů tlumočení. Nejdříve přiblížíme výzkumné otázky a cíle práce. Dále popíšeme použitou metodu provedení experimentu a jeho průběh, včetně účastníků a tlumočeného výchozího projevu. V poslední řadě potom tato kapitola popisuje jádro práce, tedy výsledky, které jsou následně diskutovány a také nastiňují další možný směr výzkumu.

4.1. Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Výzkum, který tvoří nosnou část této práce si klade za hlavní cíl zjistit, zda a jaký vliv mají různé jazykové varianty němčiny, konkrétně rakouská, německá a švýcarská na kvalitu při simultánním tlumočení z němčiny do češtiny. S přihlédnutím k faktu, že existují již výzkumy (Balounová, 2019), které dokazují, že různé výslovnostní varianty jazyků jsou jednou z největších výzev pro tlumočníky při simultánním převodu, předpokládá tato práce, že to potvrdí i tento výzkum.

Práce si klade za cíl odpovědět na tyto výzkumné otázky:

1. Dochází při simultánním tlumočení standardní rakouské a švýcarské němčiny k častějšímu odchýlení od textu a chybám v přednesu než u německé němčiny?
 - a. Jaká varianta standardní němčiny je pro tlumočení do češtiny nejnáročnější?
2. Mají zúčastněné strany tlumočnické situace při posuzování kvality simultánního tlumočení odlišná očekávání?
 - a. Mají tlumočníci při posuzování kvality simultánního tlumočení odlišná očekávání než příjemci?
 - b. Mají příjemci, kteří jsou zároveň studenti tlumočení při posuzování kvality simultánního tlumočení odlišná očekávání než příjemci netlumočníci?
 - c. Mají příjemci se zkušeností se ST při posuzování kvality simultánního tlumočení odlišná očekávání než studenti bez zkušenosti se ST?
3. Jaké zkušenosti mají studenti tlumočení němčiny na ÚTRL s různými jazykovými variantami?

Otázka jedna včetně podotázky se opírá primárně o analýzu transkriptů. Otázky a podotázky dvě a otázka tři se opírají o odpovědi z dotazníkového šetření.

4.2. Metodologie výzkumu a sběr dat

Následující podkapitola popisuje výběr účastníků, průběh provedeného experimentu a sestavené dotazníky a úpravu Barikovy typologie odchýlení od textu.

4.2.1. Účastníci

Do této práce bylo kromě mě zapojeno celkem devatenáct lidí v různých fázích včetně tří rodilých mluvčích, které namluvily výchozí originální projev pro experiment. Na experimentu samotném se pak podílelo celkem šestnáct aktivních účastníků – čtyři tlumočnice a dvanáct hodnotitelů.

Tlumočnice byly v době experimentu studentkami 2. nebo 3. ročníku oboru tlumočnictví němčiny na ÚTRL na FF UK. Výběr byl omezen počtem studentů oboru v ročnících, kteří se v daném semestru vyskytovali prezenčně v Praze. Několik studentů z druhého ročníku bylo v době experimentu studijně mimo Českou republiku. Jejich zapojení a tlumočení přes online platformy bylo zvažováno, ale nakonec nebyly zapojeny z důvodu horší srovnatelnosti dat při tlumočení na dálku. Všechny tlumočnice za sebou měly v době konání experimentu minimálně jeden semestr výuky simultánního tlumočení. Dvě tlumočnice absolvovaly jeden semestr výuky, konkrétně předmět Simultánní tlumočení I. Jedna tlumočnice 2. ročníku uvedla, že absolvovala již semestry dva. Pravděpodobně zde uvedlo dodatečný semestr v rámci pobytu na jiné univerzitě. Tlumočnice ze třetího ročníku absolvovala již tři semestry výuky simultánního tlumočení, tedy i Simultánní tlumočení II. a III. Takový rozdíl může hrát roli při vyhodnocování kvality tlumočení, ale je možné ho vzít v úvahu. Zároveň může být zajímavé se podívat, zda se větší zkušenost s ST nějak odrazila v kvalitě tlumočení. Takové výsledky na jednom srovnání nejsou samozřejmě zobecnitelné, ale mohou sloužit jako podnět dalšího zkoumání.

Největší skupinou účastníků bylo celkem dvanáct hodnotitelů tlumočení. První skupinou hodnotitelů byli hodnotitelé z řad obecné veřejnosti, tedy laici, kteří neměli v době konání experimentu žádnou zkušenost s tlumočením ani jeho poslechem. Jednalo se o mladé pracující muže i ženy ve věku mezi 20–29 lety. Druhou osmičlennou skupinu tvořili hodnotitelé z řad studentů ÚTRL. Čtyři z nich byly studenti třetího ročníku bakalářského stupně oboru Mezikulturní komunikace – němčina. Čtyři byli studenti druhého ročníku navazujícího magisterského stupně Tlumočnictví angličtiny. Rozdíl mezi bakalářskými hodnotiteli a hodnotiteli z magisterského stupně spočívá v tom, že bakaláři zatím nemají pravidelnou zkušenost se simultánním tlumočením. Každou tlumočnici tak poslouchali a hodnotili tři různí posluchači.

4.2.2. Průběh experimentu

Experiment se konal 14. 12. 2023 v učebně č. 104 ve Šporkově paláci v dopoledních hodinách v rámci hodiny Simultánní tlumočení II. To bylo výhodné, protože tři tlumočnice v danou chvíli tento předmět navštěvovali. Jelikož se jednalo o téměř závěr semestru, měly za sebou i nejméně zkušené tlumočnice již téměř dvousemestrální zkušenost se simultánním tlumočením. Ostatní účastníci se velice ochotně přizpůsobili tomuto termínu. Klíčové bylo domluvit vše v dostatečném časovém předstihu. Experiment trval odhadovaných 45 minut včetně organizačního úvodu, přetlumočení nahrávky a vyplňování dotazníků.

Účastníci věděli dopředu, co přesně se po nich bude chtít. Začátkem experimentu byli všichni informováni, že jejich účast je dobrovolná a je možné kdykoliv z experimentu odstoupit. Za účast na experimentu byla studentům FF UK přislíbena možnost nechat si uznat jeden den povinné praxe v rámci studia na ÚTRL. To bylo dopředu domluveno s garantkou odborných praxí, v té době paní Malkovskou. Všichni podepsali souhlas s poskytnutím osobních údajů a odpovědí pro účely tohoto experimentu. Vzor souhlasu je uveden v příloze č. 6. Veškeré osobní údaje byly anonymizovány.

Tlumočnickům byla poskytnuta příprava přibližně týden před experimentem. Zasláný dokument s přípravou obsahuje příloha č. 5. Projev byl sestaven tak, aby nutnost přípravy byla minimální. Jednalo se o obecné povídání na téma „*Návyky a jak je měnit*“. V přípravě tlumočnice obdržely základní pojmy a také jim bylo sděleno, že projev není nijak terminologicky náročný. Před samotným tlumočením, byly tlumočnice informovány o střídání řečnic během projevu, aby je tento neobvyklý faktor negativně neovlivnil. Také věděly, že střídání neznamená pauzu v projevu. Kvůli spárování posluchačských dotazníků s příslušným tlumočením musely tlumočnice uvést na začátku dotazníku číslo své kabiny a všichni posluchači číslo kabiny, kterou poslouchali.

Experimentu se osobně zúčastnili všichni posluchači s výjimkou jedné, která přislíbila svou účast, ale z osobních důvodů na experiment nemohla na poslední chvíli dorazit. Nebylo možné kvůli ní experiment přesunout, a tak jí byla po experimentu zasláná nahrávka. Tento faktor experimentu se bohužel nedal předpokládat. Jednalo se o posluchačku, která vyplňovala dotazník B u tlumočnice č. 2.

4.2.3. Dotazníkové šetření

V této kapitole jsou popsány dotazníky použité v rámci výzkumu. Pro účely získání dat od tlumočnicků a příjemců byly sestaveny tři varianty dotazníků. Jako výchozí verze byly použity dotazníky z experimentu Balounové (2019) a to ze dvou důvodů. Zprvce se jedná o podobný

výzkum na jiné jazykové kombinaci. Zadruhé, dotazníky byly velice kvalitně zpracovány a již vyzkoušeny. Navíc zachování stejných formulací některých otázek umožní případné srovnání mezi experimenty. Přestože byly dotazníky Balounové použity jako výchozí verze, byly dotazníky důkladně přezkoumány jak po formální, tak po obsahové stránce včetně doporučení Balounové na případná rozšíření výzkumu. Následně byly dotazníky pozměněny tak, aby rozšiřovaly výzkum provedený Balounovou a byly použitelné na jazykovou kombinaci němčina-čeština.

Dotazník A vyplňovaly sami tlumočnice neprodleně po dokončení tlumočení. Dotazníky B a C byly určeny příjemcům, tedy posluchačům, kteří ho vyplňovali rovněž hned poté, co si vyslechli tlumočení. Dotazníky B byly pro příjemce z řad studentů, dotazník C pro příjemce netlumočnický. Do všech dotazníků byla na začátek přidána tato formulace: „*Prosím, piště čitelně. V případě možností psaných velkými písmeny Vaši odpověď kroužkujte.*“ Důvodem byla obava ze špatné čitelnosti ručně vyplněných dotazníků a nejednoznačných označení výběrových odpovědí. Takto měli vyplňující jasné instrukce, jakým způsobem odpovědi značit.

4.2.3.1. Dotazník A – pro tlumočnice

Dotazník určený tlumočnicím obsahoval celkem 32 otázek. Otázky jsou buď otevřené nebo uzavřené škálové. Rozdělení na tři obsahové části bylo zachováno dle vzoru Balounové. První část dotazníku A cílí na hodnocení tlumočeného originálního projevu. V druhé části tlumočnice hodnotí svůj tlumočnický výkon. Třetí část zjišťuje obecné údaje a zkušenosti tlumočnic s různými jazykovými variantami. Třetí část týkající se mimo jiné tlumočnických zkušeností byla upravena a rozšířena.

Cílem rozšíření dotazníku bylo podrobněji zmapovat zkušenosti tlumočnic s relevantními variantami němčiny a usouvztažnit je následně s výsledky analýz. Do třetí části dotazníku byla přidána otázka č. 21: „*Jak často jste se během Vašeho procesu učení se němčiny setkávala s jinou než standardní německou variantou němčiny? Můžete svoji odpověď stručně osvětlit?*“. Dále byly přidány otázky č. 22–27, přičemž otázky č. 22–25 zjišťují zkušenost tlumočnic s tlumočením německé, rakouské a švýcarské němčiny v rámci studia na ÚTRL, zatímco otázky č. 26–28 se ptají na zkušenosti tlumočnic se zkoumanými variantami němčiny v rámci své pracovní praxe. Zde měly tlumočnice zahrnout i zkušenosti z povinných praxí během studia. V poslední řadě byla změněna forma otázky č. 28 na: „*Při tlumočení raději tlumočíte rodilé mluvčí němčiny z: NĚMECKA – RAKOUSKA – ŠVÝCARSKA – JINÉ ZEMĚ – JE MI TO JEDNO? (očísľujte pořadí Vaší preference od 1 = nejpreferovanější varianta po 3 = nejméně preferovaná varianta).*“ Z původně kroužkovací otázky ve vzorové verzi byla otázka škálová,

kde měly tlumočnice označit celou svojí preferenční škálu různých variant. Také zde byla přidána varianta JINÉ ZEMĚ. Zatímco Balounová se soustředila na odlišnosti evropské a americké španělštiny, tato práce cílí na srovnání mezi třemi jazykovými variantami němčiny. Němčina je národním jazykem i v jiných zemích, proto bylo třeba zahrnout i tuto možnost. I další otázky byly mírně přeformulovány, ale pouze tak, aby seděli na česko-německý experiment.

4.2.3.2. Dotazník B – pro příjemce studenty

Dotazník B obsahoval celkem 14 otázek a většina z nich se vztahovala k hodnocení tlumočnického výkonu. V dotazníku byla z obsahového hlediska pozměněna otázka č. 2. Ve výzkumu Balounové zněla otázka č. 2 takto: „*Máte osobní zkušenost se simultánním tlumočením (jako posluchač nebo pokud jste tlumočil/a např. v rámci výuky)?*“. Otázka byla pro účely této diplomové práce nedostatečná, jelikož je záměrem výzkumu prozkoumat, zda existují rozdíly v hodnocení mezi příjemci studenty, kteří mají zkušenost s ST a studenty, kteří mají sice teoretické znalosti o tlumočení, ale sami simultánně netlumočí. Nově byla otázka č. 2 položena takto: „*Máte osobní zkušenost se simultánním tlumočením? Pokud ano, jakou?*“ s možnými odpověďmi na škále: „*JAKO POSLUCHAČ – PRAVIDELNĚ Z VÝUKY – Z VLASTNÍ PRACOVNÍ PRAXE – JINOU.*“

4.2.3.3. Dotazník C – pro příjemce netlumočnický

Dotazník C určený hodnotitelům netlumočnickům obsahoval 13 otázek. Otázky byly buď otevřené nebo uzavřené škálové. V dotazníku jsou zjišťovány obecné informace a zkušenosti posluchačů s poslechem tlumočení. V hlavní části posluchači hodnotili tlumočení – např. z pohledu srozumitelnosti, logické návaznosti, jazykového hlediska, prezentace nebo intonace. Oproti vzorové verzi dotazníku byla přidána hned na začátek otázka č. 15: „*Uved'te číslo kabiny, kterou jste během experimentu poslouchal/a:*“ Zdá se, že přestože v ostatních vzorových verzích byla otázka na číslo kabiny obsažená, zde z nějakého důvodu chyběla. Předpokládám, že se jednalo o omyl a hodnotitelé přesto bez problému přiřadili své hodnocení konkrétnímu tlumočnickému výkonu. Přesto se jedná o rozdíl, který je nutné zmínit. Všechny ostatní formulace včetně doplňujících vysvětlení tlumočnický specifických pojmů jako hezitačních zvuků a simultánní tlumočení byly zachovány.

Napier a Hale (2013) ve své publikaci uvádí, že otázky v dotaznících nesmí být terminologicky příliš náročné. Přestože dotazníky byly již dvakrát předtím použity (v rámci pilotní verze a samotného experimentu Balounové), objevilo se slovo, které bylo pro jednoho

respondenta v dotazníku C příliš náročné. Jednalo se o slovo „*koherentní*“ v otázce č. 19: „*Bylo tlumočení srozumitelné, koherentní a logické?*“ Do odpovědi uvedl: „*Ano, srozumitelné a logické a nevím co znamená koherentní*“. Přestože se nejedná o tlumočnický odborný termín, bylo pro něj slovo v nesrozumitelné. Bohužel se respondent dle instrukcí nedoptal a jeho odpověď tak nebyla úplná. Ovšem z hlediska experimentu se jednalo spíše o zanedbatelnou nepřesnost odpovědi. Vzorové verze dotazníků obsahují Přílohy 2, 3 a 4.

4.2.4. Úprava typologie odchýlení od textu

V této části práce uvádíme jednotlivé úpravy výše popsané typologie odchýlení od textu a argumenty pro tyto změny. Úpravy byly zaneseny i do chyb přednesu. Vzhledem k tomu, že již na ÚTRL byla sepsaná práce využívající tuto typologii chyb odchýlení od textu, je výrazně přihlíženo k argumentům, které se osvědčily v rámci této diplomové práce na španělsko-českém materiálu (Balounová, 2019). Přesto byla typologie pozměněna, ale pouze v malé míře a mimo jiné i pro účely diskuse.

V kategorii sémantických chyb hovoří Barik o pěti kategoriích. Balounová zúžila ve své práci těchto pět kategorií na tři. Důvodem je stejná závažnost chyb E1 a E3 a stejně tak E2 a E4. Tyto kategorie se navzájem liší pouze délkou úseku, kterou popisují. V případě kategorie E1 a E3 bylo sloučení ponecháno a dále je užíváno pouze značení E1. Konečným důvodem pro sloučení je fakt, že ani jedna kategorie nemá zásadní vliv na smysl celé výpovědi. Odchylna delší fráze nebo krátká fráze či nepřesnost slova je z našeho pohledu irelevantní, pokud je odchylka stejně málo zásadní.

Přestože toto zúžení považujeme za smysluplné při vyhodnocování E1 a E3 neplatí stejná úvaha u kategorií E2 a E4. Zde vidíme argument Barika, kdy záměna jednoho slova či krátké fráze není stejná jako záměna delšího úseku, pokud je dopad na smysl větší než minimální. Pokud by tomu tak bylo, bylo by možné kategorizovat E4 jako sled několika E2. To ale z podstaty ST nedává smysl, jelikož takové hodnocení by z hlediska počtu chyb vycházelo podstatně negativněji. Balounová uvádí, že kategorie E2 a E4 si odpovídají a liší se pouze délkou úseku. Podle vlastního chápání Barikovy kategorizace chyb tomu tak ale úplně není. Barik dělí kategorii E2 na tři podkategorie označené písmeny a, b, c popsané výše v této kapitole. Zároveň říká, že rozlišení mezi kategoriemi E3, E4 a E5 může být složité a je nutné při analýze vnímat škálu, kam který typ chyby řadíme. Jak jsme již zmínili, kategorie E1 odpovídá kategorii E3. Podle této logiky závažnosti by pak kategorie E2a a E2b odpovídali kategorii E4, ale kategorie E2c by odpovídala spíše kategorii E5. Ovšem do E5 spadají všechny závažné chyby smyslu s tím rozdílem, že E5 má již dopad na větší část sdělení. Je důležité

podotknout, že úvaha Balounové neměla žádný vliv na její výsledky, jelikož řadí všechny chyby do stejné kategorie závažnosti, a kromě závažnosti chyb se jim detailněji ve své práci nevěnuje. Přesto je relevantní uvést i jinou perspektivu na slučování kategorií. Z výše uvedených důvodů byla v tomto výzkumu byla kategorie E4 zachována.

U kategorií vynechávek byly ponechány kategorie M1 a M4 beze změny, ale byly sloučeny kategorie M2 a M3. Toto sloučení navrhuje jak Kopczyński, tak Balounová a je i podle vlastní zkušenosti s užitím Barikovy typologie logické. Chyby M2 a M3 se liší příčinou vzniku a je velice náročné je rozlišovat, obzvláště zpětně z nahrávek. Při analýze bylo objeveno jedno kritérium, podle kterého by se dala chyba M3 lépe rozlišit. Chyba M3 podle Barika vzniká z důvodu delšího odstupu tlumočníka od řečníka, nikoliv z důvodu nepochopení. Pokud toto rozlišení budeme logicky následovat, je smysluplné předpokládat, že pokud by měl více času, myšlenku by zformuloval. To se podle vlastního usouzení dá identifikovat na tom, zda tlumočník zdárně zformuloval myšlenku následující. Pokud je následující úsek logicky navázán na předchozí myšlenku a je sémanticky správně, dá se předpokládat, že je větší pravděpodobnost, že tlumočník rozuměl, ale vynechal a jedná se proto o chybu M3. Pakliže nerozuměl a vynechal, často pak na sebe informace nenavazují logicky. Přestože se to nedá určit se 100% jistotou, je rozlišení na základě intonace nahrávky a pauz možné i zpětně. Koneckonců i rozlišení ostatních kategorií je značně subjektivní a nedá se vždy se 100% jistotou určit, že chyba spadá výhradně do jedné kategorie. Ve všech transkriptech této práce byla tímto způsobem kategorizovaná chyba M3 pouze dvakrát a pro účely analýzy byly kategorie sloučeny.

U kategorií přidání slučuje Balounová kategorie A1 a A2, jelikož jejich rozlišování je nadmíru náročné. Toto sloučení jsme vyhodnotili jako logické a bylo zachováno. Dále je používáno pouze označení A1. Balounová slučuje dále i kategorie A3 a A4, ale zde neuvádí vysvětlení. Z našeho pohledu se jedná o dva různé typy chyb a označení byla zachována obě. Kategorie A3 vytváří nový vztah mezi informacemi a A4 je spíše výplňové, kdy tlumočník přidá obecnou informaci, protože přeslechl část originálu a nechce, aby to bylo poznat. U kategorie A3 bylo dále zvažováno zařazení mezi závažné chyby, a nakonec bylo rozhodnuto kategorizovat chyby A3 jako mírné na základě nezávažnosti konkrétních analyzovaných chyb, kterých navíc bylo relativně málo.

Kategorie chyb přednesu byla rozšířena následujícím způsobem. Do hezitací byly zařazeny kromě obvyklých neurčitých hezitačních zvuků také prodloužené vyslovení spojek, jelikož narušují projev podobným způsobem. Pod opakování spadá opakování stejných slov ve stejném i pozměněném tvaru, zbytečné opravy, a také nespisovné a nesprávné tvary slov. Do kategorie

zadrhávání, ve sloupci hodnocení, spadají nedokončená slova, opakování začátků slov a také sem byly zařazeny příliš dlouhé pauzy uprostřed věty, které narušují plynulost projevu.

Souhrnně mezi závažné chyby řadíme kategorie E2, E4, E5, M2, M4. Mezi mírné chyby řadíme kategorie E1, M1, A1, A3, A4. Falešné začátky jsou značené písmenem F. Opakování a opravy jsou značeny písmenem O. Hezitace jsou označeny třemi pomlčkami (- - -) v místě hezitace v transkriptu a písmenem H ve sloupečku hodnocení. Zadrhávání je značeno hvězdičkou (*) v textu a písmenem Z ve sloupečku hodnocení. Výsledné zanalyzované transkripty obsahuje příloha 1 této práce.

4.3. Výchozí projev

Výchozí projev byl sestaven tak, aby minimalizoval všechny výrazné vlivy na kvalitu ST kromě jazykové varianty. Při sestavování projevu bylo proto zásadní, aby každá část obsahovala přibližně stejné množství slov, aby byl projev následně namluven konstantní rychlostí a každá část byla finálně přibližně stejně dlouhá. Následující tabulka uvádí a srovnává tyto proměnné mezi jednotlivými částmi projevu.

Tabulka č. 1: Rychlost přednesu jednotlivých částí projevu

Část	Počet slov	Délka (min.)	Průměrný počet slov / min.
První	381	3:42	111,4
Druhá	390	3:34	116,0
Třetí	389	3:51	113,0

Cílem bylo sestavit projev, který bude mít 10–12 minut, což odpovídá délce projevů, na které jsou zvyklé tlumočnice během studia. Finální nahrávka je dlouhá přibližně jedenáct minut a obsahovala 1.160 slov. Rozdíl v počtu slov mezi jednotlivými částmi je maximálně devět slov. Tempo řečnic se pohybovalo mezi 111–116 slovy za minutu, což odpovídá doporučené rychlosti, která by se měla pohybovat do 120 slov za minutu.

Při sestavování projevu byla dále zohledněno množství termínů a čísel, kdy každá část obsahovala právě dvě čísla, jedno jméno a jeden název. Do projevu nebyla úmyslně zanášeny rozdíly na lexikální či syntaktické rovině. Řečnice však byly instruovány pozměnit jakýkoliv jazykový jev v případě, že by pro jejich variantu jazyka působil nepřírozeně. Této možnosti nebylo využito.

Před samotným experimentem byla provedena pilotní verze, jejímž cílem bylo zjistit, zda sestavený projev obsahuje nějaké části, které jsou z jakéhokoliv důvodu pro simultánní tlumočení do češtiny náročnější než jiné. Celý projev byl nahrán autorkou práce, tedy nerodilou mluvčí ve stejném tempu, čímž se minimalizoval dopad cizího přízvuku, aby se ukázala čistě

textová náročnost. Následně byl zaslán jedné z absolventek oboru tlumočnictví němčiny na ÚTRL, která jej cvičně přetlumočila a zodpověděla relevantní otázky, týkající se náročnosti tlumočeného textu. Pilotní verze ukázala, že projev neobsahuje nerovnoměrně výrazně těžší pasáže pro porozumění tlumočnicka. Obsahuje sice náročnější a méně náročné pasáže, ale jejich počet a náročnost jsou srovnatelné napříč třemi zkoumanými úseky. Z toho vyplývá, že všechny vzniklé chyby se dají přisoudit primárně jazykové variantě, případně neovlivnitelným faktorům jako je aktuální stav a schopnosti konkrétní tlumočnice. Finální nahrávka tlumočeného projevu je k dispozici u autorky na vyžádání.

4.3.1. Řečnice

Následující podkapitola popisuje nejdříve výběr tří řečnic a požadavky pro nahrávání výchozího projevu. Následně je uvedeno jazykové pozadí jednotlivých řečnic.

Pro účely získání kvalitního vstupu jazykových variant němčiny byly osloveny tři řečnice. Bylo důležité, aby byly všechny části projevu nahrány řečníky stejného pohlaví, jelikož výzkumy ukazují, že tlumočení mužského či ženského hlasu může představovat určitou dodatečnou zátěž pro tlumočnicka. Ženy byly preferovány z čistě praktického důvodu, na základě osobní známosti vyššího počtu potencionálních řečnic v potřebných regionech. Oslovování probíhalo s několikaměsíčním časovým předstihem před experimentem, aby bylo možné vykomunikovat potřebné požadavky. Obecné požadavky byly zformulovány v dokumentu, který byl zaslán všem řečnicím.

Obecné požadavky zahrnovaly a) popis účelu nahrávky, ujištění o anonymizaci dat a vylosované rozdělení projevu na tři části, b) byly popsány technicistní požadavky před samotným nahráváním. Řečnice si měly přečíst celý projev, nejen svoji část, aby měly celý kontext proslovu. Měly si představit, že přednáší veřejný projev ve standardní variantě svého jazyka. To znamená, že se nemají nutit do nějaké nepřirozené výslovnosti, ale mluvit pro ně přirozeně, tak jak by mluvily, kdyby věděly, že je bude poslouchat někdo, kdo nerozumí jejich dialektu. Dále měly mluvit přirozenou intonací, tzn. dělat pauzy, klesat hlasem, aby projev nezněl čteně. Jedním z požadavků bylo, aby pozměnily jakýkoliv výraz, pokud by jim připadal pro jejich variantu nepřirozený a přirozeně by to řekly jinak. Ani jedna řečnice toho však nevyužila. Jelikož se jednalo o řečnice, které se nevyznají v tlumočení, byl jim poskytnut odkaz na příkladový projev z databáze „Speech Repository“ pro přiblížení představy nahrávky.

Další požadavky byly technicistního rázu. Byla vyjádřena potřeba tichého prostředí a nahrávky v co nejvyšší kvalitě. Dále ideální formát nahrávání v podobě mp3, který je nejvhodnější pro následnou komprimaci nahrávek do jedné. Následně byly upozorněny, že je

klíčové, aby tempo projevu bylo konstantní napříč celým projevem a že jedna část by měla být dlouhá přibližně tři a půl minuty.

V poslední části bylo řečnicím položeno několik otázek, týkajících se jejich jazykového pozadí. Odpovědi na tyto otázky blíže určují jazykové vlivy, které se mohou projevit ve výslovnosti jednotlivých řečnic. Rakouská řečnice pochází z Vídně, kde žila většinu svého života. Řečnice z Německa pochází z bývalé NDR, konkrétně z Cottbusu. Uvedla, že v tomto lokálním přízvuku se při vyslovování obvykle trochu „polykají“ koncovky. Tato řečnice také strávila několik let v České republice a mluví plyně česky. Současně žije již téměř patnáct let v jihoněmeckém Stuttgartu. Domnívá se, že změna regionu nikterak neovlivnila její výslovnost, jelikož ve svém profesním životě jako učitelka, vždy mluvila primárně standardní formou jazyka. Řečnice ze Švýcarska pochází a žije v kantonu Bern, přesněji z části švýcarských Alp v oblasti „Berner Oberland“. Část života také strávila v hlavním městě – Bernu.

4.3.1.1. Odlišnosti ve výslovnosti řečnice z Rakouska

V teoretické části této práce byly popsány typické aspekty výslovnosti rakouské a švýcarské standardní varianty němčiny. Na základě analýzy částí nahrávky výchozího projevu namluvené mluvčí z Rakouska a Švýcarska zde uvádíme ty odlišnosti, které se přímo projeví u řečnic.

U řečnice z Rakouska můžeme, např. na slovech „*Situationen*“, „*solche*“ nebo „*sogar*“ pozorovat absenci znělého [z]. Ztráta znělosti hlásek , <d>, <g> není v projevu slyšet výrazně, ale přesto ji pozorujeme u slov jako „*Buch*“, „*Doch*“, „*Grundlagen*“. Řečnice dále vyslovuje hlásky <p> a <k> ve slovech „*paar*“, „*kam*“, „*können*“ a „*amerikanischen*“ bez méně výrazné aspirace. U hlásky <t>, konkrétně ve slovech „*Thema*“, „*tägliches*“ či „*Tagen*“ jsme nezaznamenali rozdíl oproti standardní německé „*Hochdeutsch*“.

Jelikož je řečnice z Vídně, vyslovuje <r> podle očekávání většinu jako [R]. Příkladem mohou být slova „*Reaktion*“, „*Prozess*“ či „*frustrierter*“, kde v posledním slyšíme <r> hned třikrát. Dokonce můžeme pozorovat vídeňské specifikum, kdy ve slově „*krank*“, tedy za plovivou, přepne na přední [r]. Po vokálech je <r> vokalizováno v množství slov. Jako příklad uvádíme „*zuerst*“ a „*aber*“. Po dlouhé samohlásce můžeme pozorovat vokalizaci <r> ve slově „*paar*“.

V případě přípony <-ig> se objevilo pouze jedno slovo – „*beschäftigt*“, ve kterém řečnice vyslovila pro Rakousko typické [-ik] místo německého [-iç].

Rozdíl je také zaznamenanatelný u předpon <be-> a <ge->, např. ve slovech „*beruhen*“, „*begonnen*“, „*gehindert*“, „*Gewohnheiten*“, kde je slyšet větší otevřenost <e>.

Předpony <er-> a <ver-> vyslovuje řečnice s lehce otevřeným [ɛ] a vokalizovaným [ɐ], což je slyšitelné ve slovech „*Erkenntnisse*“, „*Erforschung*“, „*erstes*“, „*erfolgreiche*“, „*erreichen*“, „*erleichtern*“, „*erläutern*“, „*erfüllen*“, „*Veröffentlicht*“, „*versucht*“, „*Veränderung*“, „*Verhaltens*“, „*versuche*“ a „*versteht*“.

Podobně je tomu i u přípon <-er>, <-ern>, kde je rozdílná výslovnost dobře slyšet u slov „*oder*“, „*wieder*“, „*Muster*“, „*Scheitern*“, „*ändern*“, „*erleichtern*“, „*erläutern*“, a zní jako [ɐ] nebo [ɐn].

U řečnice byly pozorovány i případy, kde se odchyluje od rakouské konvence a přiklání se k vyššímu registru podobnějšímu standardní německé variantě. Jako příklad můžeme použít slovo „*überreden*“, kde nedochází k vynechání konsonantu u dvojhlásky, ale vyslovuje zde odděleně obě <rr>. Zkrácení je možné pozorovat např. ve slově „*geehrte*“.

V projevu se neobjevují žádná slova začínající na <ch>, přepony <zer-> či přípony <-chen>.

4.3.1.2. Odlišnosti ve výslovnosti řečnice ze Švýcarska

U řečnice ze Švýcarska, tedy ve třetí části projevu, byly z nahrávky vypořádovány následující jevy švýcarské standardní němčiny.

Mezi vokály můžeme u řečnice ze Švýcarska pozorovat odlišnost ve výslovnosti vokálu <ä> ve slovech „*Veränderung*“, „*Änderung*“, „*Identität*“ či „*Aktivität*“ a dalších, kde zní jako dlouhé [ɛ:].

Naopak zkracování vokálů lze slyšet u vokálu <e>, slyšitelné u slovesa „*werden*“, které zní spíše jako [ˈvɛrdŋ] než jako standardní německé [ˈveːɐdn̩].

U diftongů lze slyšet popisovanou variabilitu např. na slově „*Zeit*“, které zní spíše jako [tsæɪt] nežli standardní německé [tsaɪt]. Podobně je tomu ve slově „*leicht*“. Zatímco u <ei> se řečnice ve výslovnosti odlišuje, u <eu> – jako ve slovech „*neue*“ a „*heute*“ zní slova [ˈnɔʏə] a [ˈhɔʏtə] obdobně jako v německé „*Hochdeutsch*“.

Prodlužování souhlásek můžeme pozorovat u velkého množství slov napříč celým projevem. Nejvíce se jedná o slova s dvojitým <ll> jako u slova „*Wille*“, které zní dlouze [ˈvɪlːə], namísto krátkého [ˈvɪlə]. Stejně je to u slov „*wollen*“, „*fallen*“ nebo „*alles*“. Dlouhé <mm> je slyšet ve slově „*immer*“, které zní v Německu [ˈɪmɐ], ale ve standardní Švýcarčině se vyslovuje [ˈɪmːər], tedy s prodlouženým <m> a znělým <r>. V projevu je tento jev slyšet dále ve slovech „*innerlich*“, „*Schritten*“, „*lange*“, „*schaffen*“ a „*Sache*“, méně výrazně pak ve slově „*essen*“. Prodloužení souhlásek je ve švýcarské výslovnosti velmi běžné a často vytváří specifický rytmus a znělost, která výrazně odlišuje švýcarskou němčinu od standardní německé výslovnosti.

V projevu je vyslovování neznělého [ʒ] slyšitelné, ale ne u všech slov. Neznělé [ʒ] je ostřejší než znělé [z]. Ve slovech „gesund“, „Gesundheit“, „sollte“ a „setzen“ je to slyšet výrazněji než např. ve slově „selbst“, kde se řečnice přiklání spíše k německé výslovnosti.

Vyslovování typického švýcarského [r] je jeden z nejvýraznějších jevů slyšitelných v projevu. Hned v první větě jsou slyšet dva výrazné příklady ve slovech „Veränderung“ a „Herausforderung“, kde jsou v prvním dvě a v druhém hned tři [r]. V projevu se vyskytuje velké množství dalších příkladů, kdy znělé [r] zazní v předponách: „erforderlich“, „versuchen“, „verankert“, „verändern“ nebo „hervorragende“. Slova, kde by v Německu bylo <r> vokalizované, ale řečnice je podle švýcarské konvence vyslovila jsou např. „mehr“, „immer“, „der“ a další.

V projevu vyslovuje řečnice slovo „Chirurg“ s doporučenou standardní výslovností pro <ch> jako v Německu [ç]. Možné odchylky od výslovnosti německé standardní varianty nebyly zaznamenány. Ve slovech „Woche“, „danach“, „Sache“ a „Durchschnitt“ jsou hlásky <ch> vyslovovány podle německého vzoru.

Při výslovnosti <qu> jako ve slově „Frequenz“, byly slyšitelná výslovnost s [kv] místo [kv] a jiným <r>, které se více podobá francouzské výslovnosti.

Řečnice v projevu vyslovuje ve většině případů <v> jako [f].

V projevu je zřetelné [ən], [əm], [əl] – např. u slova „vor allem“ a u množství sloves s koncovkou <-en>.

K podobnému jevu dochází i u koncovek <-er>, <-ern>, <-ers>, <-ert>. V projevu je tento jev pozorovatelný např. ve slovech „verankert“, „steigern“, „ändern“ či „seiner“. Text neobsahuje žádná slova končící na <-ers>.

Řečnice dále vyslovuje podle švýcarské konvence koncovky <-ig> jako [ɪk]. Všimnout si toho v projevu můžeme na slovech „ständig“ a „langfristig“.

V projevu není velké množství slov cizího původu, ale odlišnosti si lze všimnout na již zmíněném slově „Frequenz“, jehož výslovnost se podobá spíše francouzské než německé. Mimo to je i slovo „London“ vysloveno se slyšitelným nádechem anglické výslovnosti.

Zachování výslovnosti [b], [d], [g] oproti v Německu obvyklé změně na [p], [t], [k] nebylo v projevu pozorováno z důvodu nedostatku relevantních slov.

Některé v teoretické části popisované aspekty nebylo možné zkoumat, jelikož se objevují u specifické terminologie a projev neobsahoval relevantní příklady. Zároveň je důležité zmínit, že analýzu prováděla přímo autorka práce, jejíž schopnost rozlišovat drobné nuance ve výslovnosti může být oproti rodilým mluvčím omezenější.

4.3.2. Text výchozího projevu

První část

Sehr geehrte Damen und Herren, ich freue mich, heute hier zu sein, um über ein faszinierendes Thema zu sprechen, das unser tägliches Leben und unseren langfristigen Erfolg maßgeblich beeinflusst - Gewohnheiten. In meinem Beitrag werde ich darauf eingehen, wie Gewohnheiten entstehen, wie sie funktionieren, und vor allem, wie man sie ändern kann. Wie wir die schlechten Gewohnheiten loswerden und die guten stärken können? Alle Erkenntnisse, die ich mit Ihnen teilen werde, beruhen auf dem Buch "Atomare Gewohnheiten" des amerikanischen Autors James Clear. Clear beschäftigt sich seit vielen Jahren mit der Erforschung von Gewohnheiten und Entscheidungsprozessen. Sein erstes Buch, Atomare Gewohnheiten, wurde 2018 veröffentlicht und in mehr als 50 Sprachen übersetzt. Dieses Buch ist das bekannteste Werk zum Thema Gewohnheiten weltweit und bietet praktische Anleitungen, wie man sie ändern kann. Ob mehr Sport treiben, mehr lesen oder gesünder essen, statt durch Instagram zu scrollen. Vielleicht haben Sie es schon mal mit aller Macht versucht, eine solche Gewohnheit zu ändern oder eine neue aufzubauen. Vielleicht hat das sogar funktioniert. Doch nur für eine Weile. Und dann kam Stress in der Arbeit oder sie wurden krank. Und plötzlich sind wieder die alten Muster da. Nach ein paar erfolgreichen Tagen oder Wochen scheint es, dass sie wieder scheitern. Und mit jedem Scheitern sind Sie frustrierter und frustrierter, bis Sie irgendwann endlich aufgeben. Meistens haben sie, wie ich, festgestellt, dass eine Veränderung des eigenen Verhaltens nicht so einfach ist. Sie müssen vor allem willensstark sein. Oder nicht? Oft glauben Menschen, wenn sie etwas nicht erreichen können, liegt es daran, dass sie willensschwach sind. Oft liegt es aber daran, dass sie durch schlechte Gewohnheiten daran gehindert werden, weil sie nicht wissen, wie sie sich den Weg erleichtern können. Mit anderen Worten: Sie haben nicht den richtigen Prozess begonnen. Ich versuche Ihnen heute die Grundlagen der Verhaltenspsychologie der Gewohnheiten zu erläutern. Aber zuerst, was ist eigentlich eine Gewohnheit? Unter Gewohnheit versteht man eine Abfolge von automatisierten Aktionen, über die Sie gar nicht mehr nachdenken. Sie haben sie schon so oft abgespielt, dass Ihr Gehirn sie als belohnend empfindet und als gute Reaktion auf bestimmte Situationen ansieht. Gewohnheiten fühlen sich deshalb an, als wären Sie Autopiloten. Zu Gewohnheiten müssen Sie sich nicht überreden, Sie tun es einfach, weil sie für Sie eine Funktion haben oder eines Ihrer Bedürfnisse erfüllen.

Druhá část

Oft sprechen Menschen von positiven und negativen Gewohnheiten. Im Grunde sind aber alle Gewohnheiten, die wir uns im Laufe unseres Lebens aneignen, gut, in dem Sinne, dass sie uns in irgendeiner Weise dienen. Selbst negative Gewohnheiten haben eine Funktion in unserem Leben. Ohne Gewohnheiten wäre unser Gehirn überfordert. Unsere Routinen nehmen dem Gehirn bis zu 50 Prozent der Entscheidungen am Tag ab. Daher sind alle Gewohnheiten von Natur aus wirksam. Der Unterschied zwischen einer positiven und einer negativen Gewohnheit besteht darin, dass positive Gewohnheiten uns dorthin führen, wo wir hinwollen. Zu unseren Wünschen, unseren Zielen. Schlechte Gewohnheiten hingegen führen uns langfristig in unerwünschte Richtungen. Für jeden wird die Unterscheidung anders aussehen. Für den einen mag es eine gute Gewohnheit sein, mehr zu lesen, für jemand anderen ist es eine Form der Prokrastination, die er loswerden möchte. Gewohnheiten funktionieren auf der Basis einer Gewohnheitsschleife. Das Konzept der Gewohnheitsschleife wurde erstmals von Charles Duhigg formuliert. Sein 2012 erschienenes Buch trägt den Titel "Die Macht der Gewohnheit" und gilt als bahnbrechendes Werk auf dem Fachgebiet der Gewohnheitsforschung. Am Anfang ist ein Signal, ein Reiz. Dieser Auslöser signalisiert unserem Gehirn, dass es Zeit ist, eine bestimmte Handlung auszuführen. Nehmen wir zum Beispiel Kaffeetrinken am Morgen. Hier wäre der Morgenweckruf ein Signal. Das Gehirn registriert dieses Signal und beginnt, nach Assoziationen und Mustern zu suchen. Sobald der Reiz erkannt wurde, tritt die zweite Phase der Sehnsucht, des Verlangens ein. Hierbei handelt es sich um das Verlangen oder den Wunsch, eine Belohnung zu erhalten oder ein Bedürfnis zu befriedigen. Im Falle des Kaffees am Morgen verlangt unser Körper nach einer gewissen Wachheit und Energie. Dieses Verlangen ist entscheidend, da es die treibende Kraft hinter der Ausführung der Gewohnheit ist. Die dritte Phase ist die Antwort, bei der die tatsächliche Handlung ausgeführt wird. In unserem Beispiel trinken wir Kaffee, um das Verlangen nach Wachheit zu stillen. Die letzte Phase ist die Belohnung. Nachdem wir die Aktion ausgeführt haben, erleben wir eine Belohnung, die unser Verlangen befriedigt. Im Fall des Kaffees fühlen wir uns wacher und energiegeladener, was unsere Motivation für die zukünftige Wiederholung der Handlung stärkt. Diese Belohnung verstärkt die Verbindung zwischen dem Signal und der Aktion und festigt die Gewohnheit. Wenn wir diese Elemente verstehen, können wir bewusst positive Gewohnheiten entwickeln. Werfen wir nun einen Blick auf das Wesentliche, nämlich, wie können wir unsere Gewohnheiten ändern?

Třetí část

Veränderung der Gewohnheiten kann eine Herausforderung sein, vor allem, wenn Sie sich nicht mit der Aktivität identifizieren. Wenn Sie sich mehr bewegen wollen, sich aber innerlich für einen totalen Nichtsportler halten, wird Ihr Wille ständig gegen diese Selbstwahrnehmung kämpfen. Sich mit Willenskraft in Bewegung zu setzen, kann danach langfristig umso schwieriger sein. Wenn wir aber eine bestimmte Sache mit unserer Identität verbinden - mit unserer Ansicht von uns selbst, wie und wer wir sind, sollte es uns leichter fallen. Versuchen Sie, Ihr Ziel umzuformulieren. Statt "Ich möchte gesünder essen", formulieren Sie es: "Ich möchte ein gesünderer Mensch sein." Beginnen Sie mit kleinen Schritten, die ein gesünderer Mensch unternehmen würde, und steigern Sie die Anforderungen allmählich, sobald die Gewohnheit verankert ist. So vermeiden Sie Überforderung und erreichen Schritt für Schritt Ihre Ziele. Alles wird dann nur eine Frage der Zeit. Immer wenn Sie etwas gesünderes essen, werden Sie Ihre neue Identität verstärken und sich daran gewöhnen, dass Sie doch eine Person sind, die gesund isst. Diese Strategie hilft auch dabei, sich auf das Hier und Jetzt zu konzentrieren, statt auf ein Ziel in der Zukunft. In jedem Moment können Sie sich fragen: Welche Entscheidung würde eine Person treffen, die gesünder isst? Eine der am häufigsten gestellten Fragen im Zusammenhang mit Gewohnheiten ist: Wie lange dauert es, eine neue Gewohnheit zu schaffen oder eine alte zu ändern? Der Plastische Chirurg Maxwell Maltz behauptete in seiner Studie, dass 21 Tage erforderlich seien. In einer späteren Studie, die an der Universität London durchgeführt wurde, stellten Forscher fest, dass wir im Durchschnitt 66 Tage benötigen, um uns eine neue Gewohnheit anzueignen. Clear betrachtet diese Frage aus einem anderen Blickwinkel. Der Schlüssel ist die regelmäßige Wiederholung. Anhand von Lernkurven wurde festgestellt, dass nicht die absolute Zeit, sondern die Frequenz der Aktivität entscheidend für den Aufbau von Gewohnheiten ist. Die richtige Frage lautet also nicht, wie lange es dauert, eine neue Gewohnheit zu schaffen, sondern wievielmals muss ich die Tätigkeit ausüben, bis sie automatisiert ist. Mit jeder Wiederholung beschleunigt sich die Kommunikation zwischen den Neuronen und ihre Verbindungen werden stärker. Wenn Sie also Ihre Gewohnheiten ändern, verändern Sie direkt die Struktur Ihres Gehirns. Ist es nicht eine hervorragende menschliche Eigenschaft? Dass wir die Struktur unseres eigenen Gehirns ändern können? Ich finde schon. Das ist von meiner Seite alles und ich danke Ihnen für Ihre Aufmerksamkeit.

5. Vyhodnocení

Následující kapitola popisuje výsledky experimentu. V první řadě je uvedeno posouzení hodnocení tlumočnických výkonů na základě odpovědí z dotazníků. Následně uvádíme výsledky analýzy provedené na základě aplikování typologie odchýlení od textu a chyb přednesu. Tlumočnické výkony jsou pro přehlednost očíslovány číslicemi 1–4 podle toho, kolik odchýlení od textu a chyb přednesu se tlumočnice dopustily, kdy jedna znamená nejméně a čtyři nejvíce odchýlení a chyb.

5.1. Hodnocení kvality tlumočnických výkonů

Teoretická část popisuje kritéria hodnocení kvality tlumočení. Kvalitu tlumočení může hodnotit každý účastník komunikační situace. Gile (2002) uvádí, že těmi může být zadavatel, řečník, tlumočník a příjemce. Experiment je uměle vytvořená komunikační situace, kde tedy role zadavatele a přímého řečníka odpadávají. Tlumočnické výkony byly hodnoceny dvanácti příjemci a tlumočnicemi samotnými.

Pro výběr příjemců byly brány v potaz zmíněné výzkumy autorů Ingrid Kurz a Ángely Collados Aís a diplomové práce Zuzany Balounové (2019). První dva výzkumy uvádí a potvrzují, že při posuzování kvality tlumočení hodnotí profesionální tlumočníci přísněji než netlumočníci. Balounová (2019: 58) tento rozdíl v nárocích na kvalitu tlumočení také potvrzuje a přidává na škálu hodnocení příjemci studenty tlumočení na bakalářské úrovni, kteří se sice věnují tlumočení, zatím ale primárně konsekutivnímu tlumočení. Zkušenost se ST mají minimální a nepravidelnou. Balounová dochází k výsledku, že nejnáročnější jsou v hodnocení tlumočníci sami, dále příjemci studenti a nejméně nároční jsou v hodnocení příjemci netlumočníci. Tuto posloupnost vykazuje její výzkum v kategoriích celkové hodnocení, jazyk a prezentace. Dále uvádí domněnku, že čím více zkušeností má tlumočník, tím je vůči vlastnímu tlumočnickému výkonu kritičtější. Tuto hypotézu otestujeme i na našem vzorku respondentů.

Jak již bylo zmíněno, na experimentu se podílelo celkem šestnáct hodnotitelů kvality tlumočnických výkonů. To je oproti Balounové dvojnásobný počet příjemců na tlumočníka. Každé tlumočení tedy hodnotili kromě tlumočnic samotných právě tři příjemci. Vždy jeden příjemce „netlumočník“ a dva příjemci studenti z ÚTRL. Příjemci studenti byli dále rozlišeni na čtyři studenty bakalářského oboru „Mezikulturní komunikace“ v jazykové kombinaci němčina – čeština a čtyři studenty magisterského oboru „Tlumočnictví či překlad“ v různých jazykových kombinacích. Všichni příjemci tlumočníci měli alespoň nějakou znalost německého jazyka, i když se během studia třeba nezaměřovali přímo na němčinu. Tento údaj

však považujeme pouze za okrajový vzhledem k tomu, že tlumočeno bylo do češtiny. Rozdělení příjemců z řad studentů na ty v magisterském a bakalářském stupni studia bylo záměrné. Chceme totiž rozšířit pomyslnou stupnici hodnotitelů kvality tlumočení a zjistit, zda existuje i rozdíl v kritičnosti hodnocení tlumočení mezi příjemci, kteří mají znalost tlumočnických procesů, ale sami pravidelně simultánně netlumočí a těmi, kteří se již věnují během studia či pracovní praxe simultánnímu tlumočení. Proto byly osloveni studenti obou stupňů studia. Všichni studenti magisterského studia byly v době experimentu ve druhém ročníku a měli tak minimálně dvousemestrální zkušenost se ST. Mezi příjemci studenty bylo nakonec celkem šest příjemců studentů, kteří v odpovědi na otázku č. 2³ v dotazníku B uvedli, že mají vlastní tlumočnickou zkušenost se ST, a to buď pravidelně z výuky nebo z vlastní pracovní praxe. Uvedli to všichni magisterští studenti a také dva studenti bakalářské úrovně. Jeden z bakalářů však doplnil, že jeho zkušenost se týkala pouze dvou ojedinělých situací a nebyla tedy pravidelná. Taková odpověď byla tedy zařazena k příjemcům bez zkušenosti, jelikož ojedinělá zkušenost je blíže žádné než pravidelnému styku se ST, srovnatelný s tím, jaký mají studenti druhé ročníku magisterského studia. Druhý bakalář uvedl, že má vlastní zkušenost se ST z praxe. Taková znalost ST na bakalářské úrovni nebyla předpokládána. Není obvyklé, aby studenti na bakalářském stupni tlumočili v praxi simultánně. Toto vychýlení však nepovažujeme za zásadní v rámci experimentu. Celkem bylo tedy pět příjemců se zkušeností se ST a tři, kteří měli se ST pouze zkušenost ojedinělou či posluchačskou.

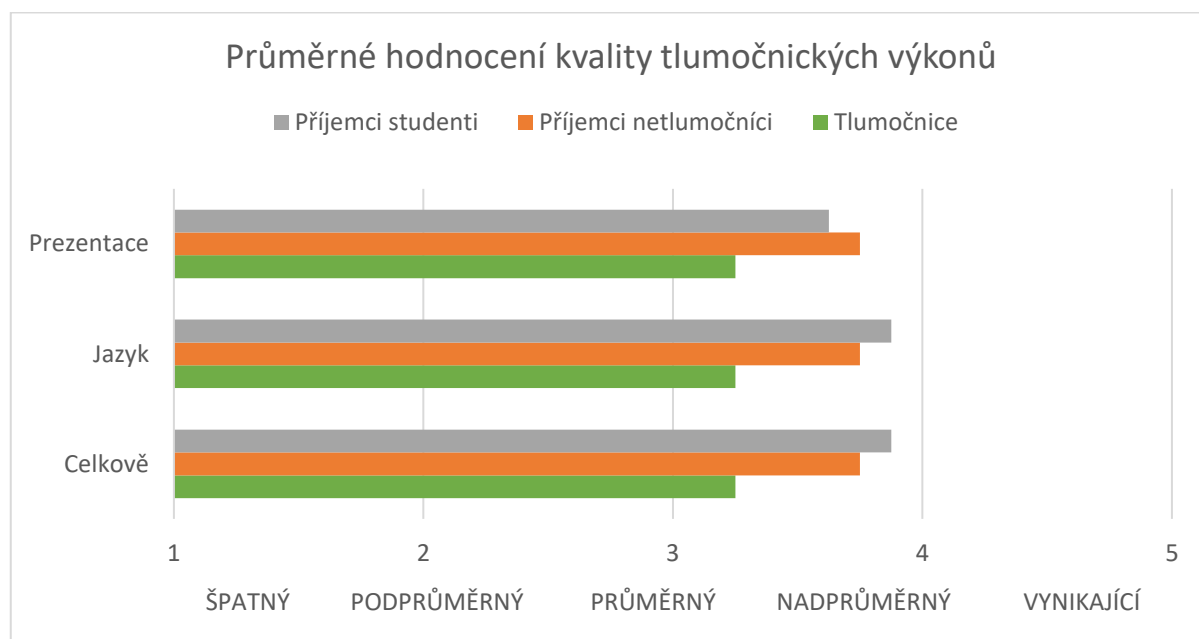
Struktura dotazníků již byla detailněji popsána v kapitole 4.2.3 výše. Pro hodnocení kvality jsou zásadní tři otázky, které jsou totožné ve všech dotaznících. Jedná se o uzavřené škálové otázky, které zjišťují celkové hodnocení tlumočnického výkonu a dále hodnocení z hlediska jazyka a prezentace. Konkrétně otázky znějí takto: 1) „Jak byste ohodnotil/a tlumočnický výkon celkově?“, 2) „Jak byste ohodnotil/a tlumočnický výkon z jazykového hlediska?“ a 3) „Jak byste ohodnotil/a tlumočnický výkon z hlediska prezentace?“. Každá z uvedených otázek respondentům umožňuje výběr jedné z pěti nabízených alternativ: vynikající, nadprůměrný, průměrný, podprůměrný a špatný (Balounová 2019: 59). V dotaznících nesou předchozí otázky následující čísla: Otázky č. 8, 11 a 13 v druhé části dotazníku A. Otázky č. 4, 7 a 9 v dotazníku B. V dotazníku C jsou tyto otázky očíslovány 3, 6 a 8.

Na výsledky hodnocení je nutné se dívat s vědomím, že tlumočnice měly k hodnocení více vstupních informací, co se týče obsahové přesnosti svého výkonu, jelikož znaly originál. A to i

³ Otázka č. 2: Máte osobní zkušenost se simultánním tlumočením? Pokud ano, jakou?

přes to, že se dá předpokládat, že jejich kapacita je při tlumočení natolik vytížená, že pamatovat si po přetlumočení detailně všechny obsahové chyby a nepřesnosti není možné (Gile, 2009: 37). Příjemci však nemají žádnou znalost originálu a hodnotili pouze na základě výstupu jako autentický posluchač.

Následující graf ukazuje odpovědi na výše uvedené tři otázky podle hodnotitelů a hodnocených kategorií. Příjemci studenti jsou zde uvedeni nejdříve souhrnně.

Graf č. 1: Průměrné hodnocení kvality tlumočnických výkonů

Z grafu č. 1 je zřejmé, že tlumočnice byly vůči svému vlastnímu tlumočení nejkritičtější, a to ve všech třech hodnocených kategoriích, což potvrzuje předpoklad z předešlých výzkumů. Zároveň všechny kategorie hodnotily v průměru stejně, konkrétně průměrnou hodnotou 3,25 – tedy jako velmi lehce nad průměr. Hodnocení příjemců „netlumočníků“ a příjemců studentů se však oproti výzkumu Balounové lišila. Předpoklad byl, že příjemci „netlumočníci“ budou hodnotit tlumočení na škále nejpozitivněji. To ale platí pouze u kategorie prezentace. U celkového hodnocení a jazykového hlediska se ukázali příjemci studenti jako benevolentnější. Nelze tedy potvrdit předpoklad, že příjemci, kteří mají určitou znalost tlumočení jsou kritičtější než úplní laici.

Za povšimnutí stojí situace, kde příjemci udělili kritičtější hodnocení než sami tlumočnice. Jedná se o dva případy v kategorii prezentace a dva případy v kategorii jazyka. V prvním případě se jednalo o tlumočnici č. 3, kde příjemkyně „netlumočnice“ hodnotila výkon z hlediska prezentace jako podprůměrný. Jako vysvětlení uvedla, že „*to bylo hodně monotónní*“, objevovaly se rušivé hezitační zvuky „...*v průběhu celého projevu*“ a „*někdy*

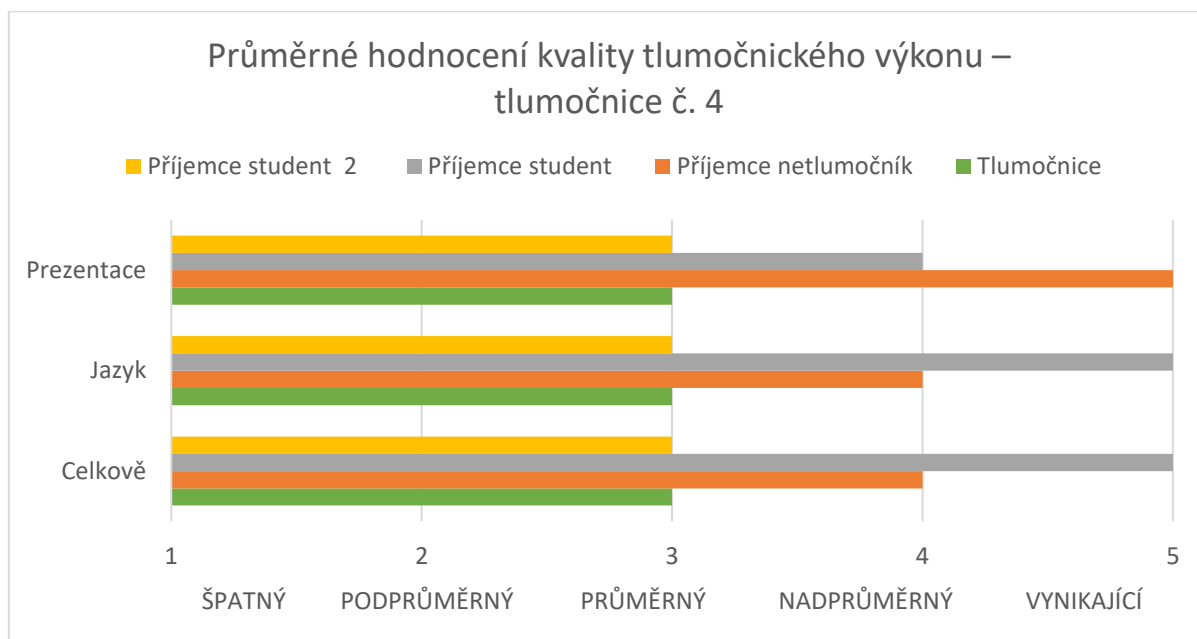
byly moc dlouhé pauzy mezi slovy“, a proto se trochu ztrácela. Analýza následně potvrdila, že tlumočnice č. 3 se skutečně dopustila relativně velkého počtu chyb přednesu. Jeden z příjemců studentů ale na druhou stranu ohodnotil prezentaci tlumočnice č. 3 jako vynikající. To bylo překvapivé, vzhledem k tomu, že se dá přepokládat, že díky nějakým znalostem o tlumočení by měl být lépe schopen zachycovat rušivé elementy. Do vysvětlení uvedl, že *„projev byl moc příjemný na poslech. Nechyběla ani řečnická otázka – zaujme posluchače. Ke konci byl projev mírně monotónní a méně se soustředila. Myslím, že to ale mohlo být i délkou projevu.“* Komentář ukazuje, že si posluchačka uvědomovala nějaké nedokonalosti prezentace projevu a své hodnocení tak mohla udělit na základě toho, že pro ně našla důvod. To ukazuje veliký rozptyl v hodnocení. Zároveň je dobré zmínit, že dotčený hodnotitel ohodnotil všechny kategorie jako vynikající. Další podprůměrné hodnocení obdržela tlumočnice č. 1 v kategorii prezentace od hodnotitele studenta. Příjemkyně uvedla, že *„projev nebyl monotónní, ale mezi myšlenkami byla vždy dlouhá pauza následovaná poměrně rychlým projevem. Kontrast působil rušivě.“* Dlouhé pauzy se objevovaly *„ve všech částech projevu.“* Hodnotitelka však dle svých vlastních slov nezaznamenala žádné rušivé hospitační zvuky. Zajímavé je srovnání s transkriptem, kde z nahrávky bylo u tlumočnice č. 1 identifikováno celkem 17 chyb přednesu. To je pouze o dvě více než u tlumočnice, která měla chyb přednesu nejméně ze všech. U kategorie prezentace je dále zajímavé povšimnout si tlumočnice č. 4, která se dopustila nejvíce chyb přednesu, celkem 47, což je výrazně víc než ostatní a obdržela od příjemce „netlumočnicka“ v kategorii prezentace hodnocení vynikající. Takové hodnocení by odpovídalo předpokladu, že netlumočníci budou v hodnocení nejvíce benevolentní. To ovšem, jak již bylo zmíněno, na základě vyhodnocených dat experimentu, nebylo potvrzeno.

Z jazykového pohledu se vyskytly dva případy, kdy hodnocení tlumočnice bylo vyšší než hodnocení příjemce. Obě hodnocení se týkala tlumočnice č. 3. Sama tlumočnice hodnotila svůj výkon z jazykového hlediska jako nadprůměrný. Ovšem příjemce „netlumočnicka“ i jeden příjemce student hodnotili stupněm jazykovou stránku projevu jako průměrnou. Ani jeden z nich si ale nevšiml nepřírodných vyjádření. Sama tlumočnice pak uvedla, že jí *„občas nenaskakovala česká slovní zásoba“* a domnívá se, že *„se dopustila nějaké nečeské konstrukce.“*

Všechna ostatní hodnocení byla vždy stejná nebo vyšší než hodnocení samotných tlumočnic. To dokazují i průměrné hodnoty. Detailnější popis jednotlivých výkonů včetně analýzy transkriptů je uveden níže.

Celkově největší pozitivní rozdíl oproti vlastnímu hodnocení obdržela tlumočnice č. 4. Ta svůj výkon hodnotila ve všech kategoriích jako průměrný. Příjemce „netlumočnicka“ a jeden

příjemce student ale hodnotili výkon vždy buď jako nadprůměrný nebo vynikající. Celkem byl tak její výkon ohodnocen třikrát jako nadprůměrný a třikrát jako vynikající. Navíc se hodnocení překrývala tak, že byla hodnocena minimálně jednou jako vynikající v každé kategorii. Třetí příjemce student hodnotil stejně jako sama tlumočnice. Konkrétní hodnocení znázorňuje následující graf.

Graf č. 2: Průměrné hodnocení kvality tlumočnického výkonu – tlumočnice č. 4

Důvodem takového hodnocení může být právě zmiňovaný fakt, že příjemci nemohli posoudit obsahovou přesnost výkonu. Analýza ukázala, že projev tlumočnice č. 4 vykazoval nejvíce obsahových vynechání a nepřesností. Všichni tři příjemci se přesto shodli, že tlumočení „drželo pohromadě, dávalo smysl a bylo srozumitelné, koherentní a logické“.

Zároveň se ve výkonu objevilo i nejvíce chyb přednesu, hlavně hezitací. Sama tlumočnice se ale po přetlumočení domnívala, že „byl projev bez hezitací a pauzy a falešné začátky byly pravděpodobně ve 3. části.“ To poukazuje na to, že si nebyla svých četných hezitací vědoma. Různých rušivých zvuků si všimli všichni tři posluchači. Hodnotitel „netlumočník“ uvedl, že hezitální rušivé zvuky „byly v celém projevu“. Intonaci pak ohodnotil jako „průměrnou a nemonotónní.“ Přesto dal ale prezentaci hodnocení vynikající. Takové hodnocení je poněkud nekonzistentní a je nemožné zpětně určit, co tím posluchač myslel. Dá se vyložit například tak, že si jich všimnul, ale nevadily mu. Příjemci studenti pak k rušivým zvukům napsali, že se „objevily hezitální zvuky, když tlumočnice přemýšlela, jak zformulovat myšlenku. Více asi v 1. části projevu, kde působila nervózně. Ke konci to bylo lepší.“ Hezitace „byly jen drobné. Celkově ale byly slyšet různé další hezitální zvuky jako dýchání, mlaskání, polykání“ a oba si

všimli „pokašlávání.“ Podle posluchače studenta byla intonace tlumočnice „*dobrá hlavně na začátku, ke konci začala pokulhávat.*“ Druhá posluchačka uvedla, že tlumočnice neklesala hlasem a některé části byly monotónní. Posluchačka měla proto „*problém oddělovat myšlenky a jednotlivé části projevu*“. Všichni příjemci si také všimly dlouhých pauz na několika místech projevu.

Celkově připisujeme překvapivé hodnocení projevu č. 4 neznalosti originálu ze strany posluchačů a dále částečně nekonzistentnímu hodnocení příjemce „netlumočnicka“.

V souvislosti s výkonem č. 4 je zajímavé ověřit hypotézu Balounové (2019: 60), že „*čím větší zkušenost tlumočnice má, tím je vůči vlastnímu tlumočnickému výkonu kritičtější.*“ Tlumočnice č. 4 uvedla, že má dvousemestrální zkušenost se ST. Ještě více zkušená je tlumočnice č. 1, která byla v době experimentu již ve třetím ročníku studia a měla tedy za sebou tři semestry výuky ST. Ostatní tlumočnice měly zkušenost jeden semestr. Také z tohoto výzkumu vyplývá, že zkušenější tlumočnice byly ke svým výkonům kritičtější než ostatní tlumočnice. Obě hodnotily svůj výkon ve všech kategoriích jako průměrný.

Vzhledem k nejvýraznějšímu pozitivním rozdílu v hodnoceních bychom u tlumočnice č. 4 mohli potvrdit hypotézu Balounové, že větší zkušenost tlumočnice znamená více kritiky vůči svému výkonu. Tlumočnice č. 4 má dokonce stejně dlouhou zkušenost se ST jakou vyhodnocovala Balounová. Zároveň se ukázalo, že kritika tlumočnice č. 4 vůči sobě byla alespoň z hlediska obsahu opodstatněná.

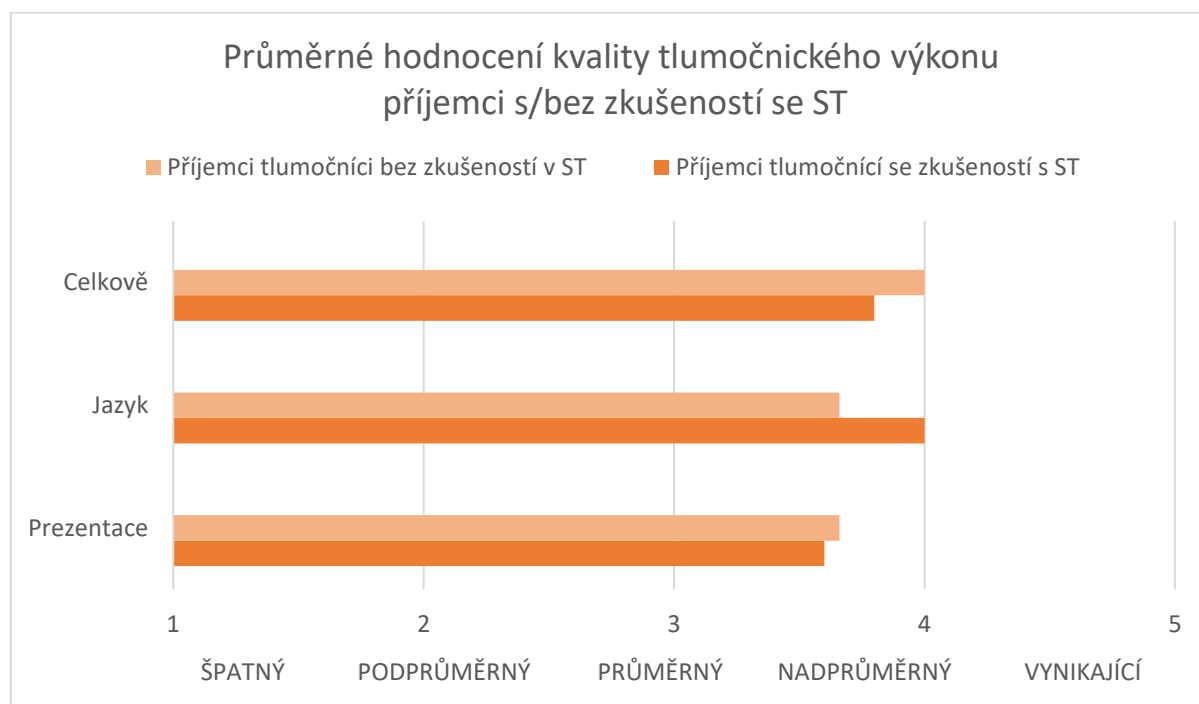
Otázkou je, zda úvaha, že pouze hodnocení příjemců, kteří nemohli vyhodnotit obsahovou přesnost výkonu, je adekvátním mírou, vůči které je vhodné porovnávat vlastní hodnocení tlumočnic vůči vlastnímu výkonu. Tlumočnice totiž vždy budou mít nějakou míru znalosti originálu. Druhým bodem ke zvážení je, že Balounová bere v potaz pouze zkušenost z výuky (počet semestrů). Dá se sice předpokládat, že výuka bude u studentů primárním zdrojem zkušeností se ST, ale nedá se vyloučit, že nemají již další zkušenost z vlastní pracovní praxe.

Tlumočnice č. 1 sice neobdržela nejvíce pozitivních hodnocení oproti svému hodnocení, ale dopustila se v celém projevu nejmenšího počtu odchýlení od textu a chyb přednesu. Přesto byla vůči svému projevu kritická. Naopak nedostala dobrá hodnocení za prezentaci.

Pokud se kritičnost bude hodnotit s ohledem na hodnocení autentických posluchačů, bude mít prezentace vždy nepoměrně velkou váhu. Pokud by tlumočnice č. 4 neměla zvládnutou prezentaci nebo příjemci znali originál, velmi pravděpodobně by nedostala tak dobré celkové hodnocení. Naopak, kdyby tlumočnice č. 1 měla lepší prezentaci, získala by lepší hodnocení, a pravděpodobně by podle kritérií Balounové vyšla z hodnocení jako nejkritičtější vůči sobě samé. Z toho vyplývá, že výsledek hodnocení do velkém míry záleží a schopnostech tlumočnice

správně prezentovat svůj výkon posluchačům. Nejvíce negativních hodnocení oproti vlastnímu obdržela tlumočnice č. 3.

Dodatečně bylo záměrem porovnat, zda existují rozdíly v hodnocení kvality tlumočení mezi příjemci z řad studentů, kteří mají vlastní zkušenost s ST oproti těm studentům, kteří sice mají teoretickou zkušenost s tlumočením, ale sami simultánně netlumočí. Souhrnné hodnocení příjemců zobrazuje následující graf.

Graf č. 3: Průměrné hodnocení kvality tlumočnických výkonů – příjemci s/bez zkušeností se ST

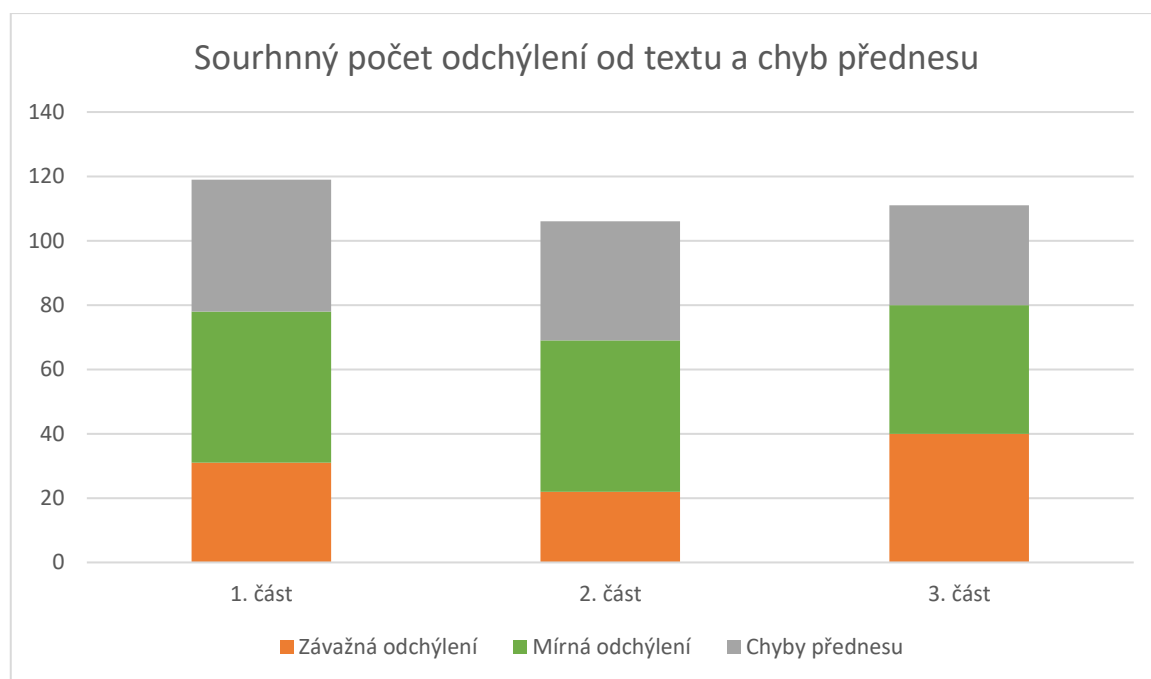
Z dat bylo zjištěno, že studenti se zkušeností byly souhrnně více kritičtí vůči celkovému dojmu a studenti bez zkušeností byly více kritičtí vůči jazykové stránce. V kategorii prezentace byla hodnocení téměř totožná. Je nutné podotknout, že kdybychom zanedbali hodnocení studenta, který hodnotil všechny kategorie jako vynikající, došli bychom k závěru, že ostatní studenti bez zkušenosti hodnotili přísněji než studenti se zkušeností. Ukazuje to i fakt, že studenti bez praxe kromě zmíněné výjimky neudělili v žádné kategorii nejvyšší stupeň hodnocení. Naopak tři studenti se zkušeností udělili alespoň jedné kategorii hodnocení vynikající.

5.2. Výsledky aplikování typologie odchýlení od textu

V této kapitole je diskutována analýza transkriptů. Nejdříve souhrnně, následně jsou popsány jednotlivé tlumočnické výkony. Pořadí výkonu tlumočnic je určeno na základě celkového počtu chyb, kterých se dopustili od nejméně chyb po nejvíce chybuující tlumočnici. Z tohoto hlediska je pořadí následovné. Tlumočnice č. 1, tlumočnice č. 2, tlumočnice č. 3 a tlumočnice č. 4.

Následující graf uvádí souhrnný počet odchýlení od textu a chyb přednesu v jednotlivých částech projevu a také znázorňuje, jaký podíl chyb spadal do dané kategorie závažnosti. Do kategorie závažných chyb řadíme odchýlení M2, M4, E2, E4 a E5. Do kategorie mírných chyb řadíme odchýlení M1, E1, A1, A3 a A4. Poslední kategorii tvoří všechny chyby přednesu.

Celkově bylo na transkriptech identifikováno 336 chyb, z toho 226 odchýlení od textu a 109 chyb přednesu.

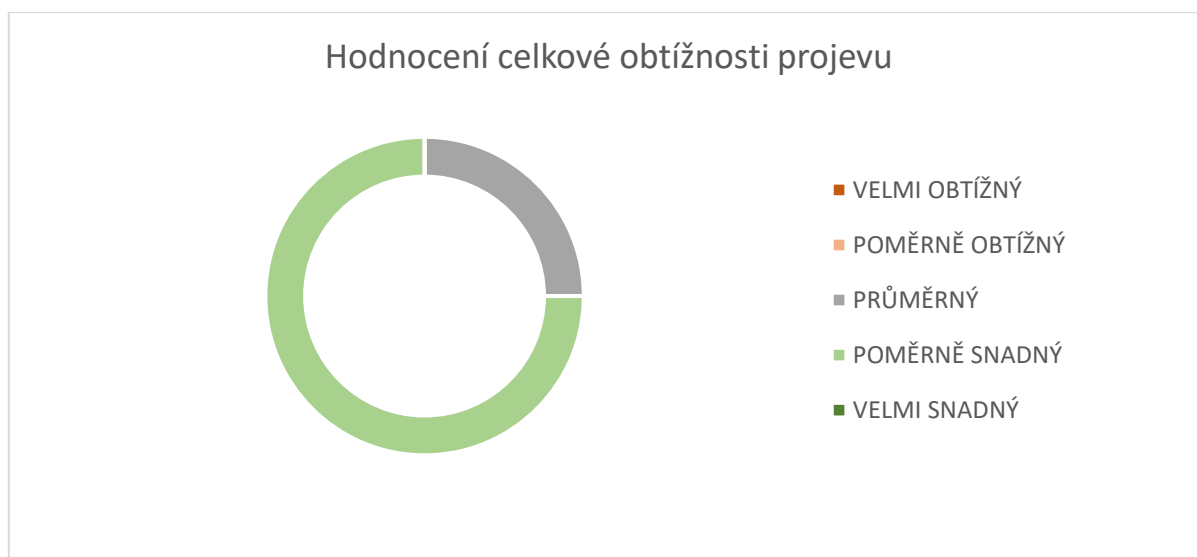
Graf č. 4: Souhrnný počet odchýlení od textu a chyb přednesu

Z grafu č. 4 je zřejmé, že nejvíce chyb se tlumočnice dopustily v první části namluvené rodilou mluvčí z Rakouska. O trochu jednodušší byla část třetí namluvená mluvčí ze Švýcarska. Nejméně chyb se tlumočnice dopustily v části druhé namluvené rodilou mluvčí z Německa. Z toho lze vyvodit, že tento úsek byl souhrnně obsahově převeden nejúplněji a nejpřesněji.

Přestože celkové množství chyb je jedním z ukazatelů kvality tlumočení, je nutné zohlednit také závažnost chyb. Závažné chyby totiž představují výraznější obsahovou ztrátu v tlumočení. Oproti tomu mírné chyby jsou často jen menší nepřesnosti, které se v rámci ST dají považovat i za zanedbatelné a nemusí tak posluchači vůbec chybět. Výsledky ukázaly, že v částech jedna

a tři, tedy u jazykových variant z Rakouska a Švýcarska tlumočnice chybovaly více v obou kategoriích odchýlení od textu než u druhé části namluvené němčinou z Německa. To neplatí u chyb přednesu, kterých bylo nejméně ve třetí části. To do velké míry ovlivnila vysoký počet chyb přednesu tlumočnice č. 4 v druhé části. Přestože by tedy třetí část mohla být srovnatelná co do počtu chyb v části druhou, při pohledu na počet závažných chyb je zřejmé, že třetí část celkově představovala větší výzvu pro tlumočnice. Zároveň chceme podotknout, že rozdíly v celkovém počtu chyb sice jsou zřejmé, ale ve srovnání s výzkumem Balounové (2019) podstatně méně výrazné. To by mohlo naznačovat, že pro tlumočníky z němčiny do češtiny je jednodušší vypořádat se s odlišnou výslovnostní variantou než pro tlumočníky ze španělštiny do češtiny. Taková hypotéza by ale vyžadovala hlubší analýzu, jelikož tento výzkum necílí primárně na mezijazykové srovnání a pravděpodobně tak opomíjí jiné vlivy jako například subjektivitu hodnotitele.

Souhrnné výsledky analýzy dáme nyní do kontextu s hodnocením obtížnosti samotnými tlumočníky. Na celkovou obtížnost tlumočeného projevu odpovídaly tlumočnice na škále v otázce č. 5⁴ z dotazníku A. Toto hodnocení je graficky znázorněno v grafu níže. Většina tlumočnic ohodnotila projev jako celek na škále druhým nejjednodušším stupněm, tedy jako poměrně snadný. Tlumočnice č. 2 ohodnotila projev celkově jako průměrný. Za povšimnutí stojí, že tlumočnice č. 2 se při tlumočení souhrnně dopustila druhého nejnižšího počtu chyb.

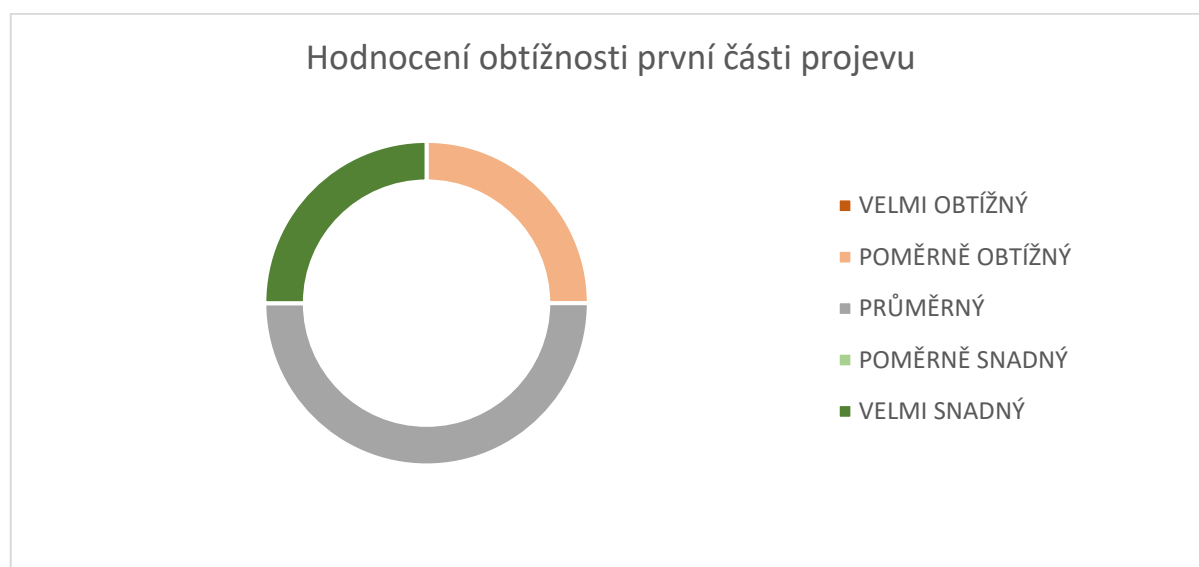

Graf č. 5: Hodnocení celkové obtížnosti projevu (otázka č. 5, dotazník A)

⁴ Jak byste ohodnotila projev celkově?

V otázce č. 4⁵ dotazníku A hodnotily tlumočnice jednotlivé části projevu z hlediska obtížnosti porozumět mluvčím. Následující tři grafy č. 6, 7 a 8 vyobrazují takto vnímanou obtížnost daných částí projevu od první po třetí.

Polovina tlumočnic hodnotila první část projevu jako průměrně náročnou, co se porozumění týká. Zbylé dvě se v pohledu výrazně lišily. Jedna vnímala první část jako velmi snadnou, druhá jako poměrně obtížnou. Hodnocení poměrně obtížný se ve všech hodnoceních obtížnosti objevilo pouze jednou. Za pozornost stojí fakt, že jako poměrně obtížnou vnímala první část tlumočnice č. 1, která se v celém projevu dopustila nejnižšího počtu chyb a v první části konkrétně dokonce nejnižšího počtu závažných chyb ze všech. Její tlumočení bylo tedy z obsahové stránky v první části nejpřesnější a nejúplnější. Naopak tlumočnice č. 4, která hodnotila první část z hlediska porozumění jako velmi snadnou, se dopustila v první části o pět závažných chyb více, než tlumočnice č. 1 a celkově se od textu odchylovala nejvíce ze všech.

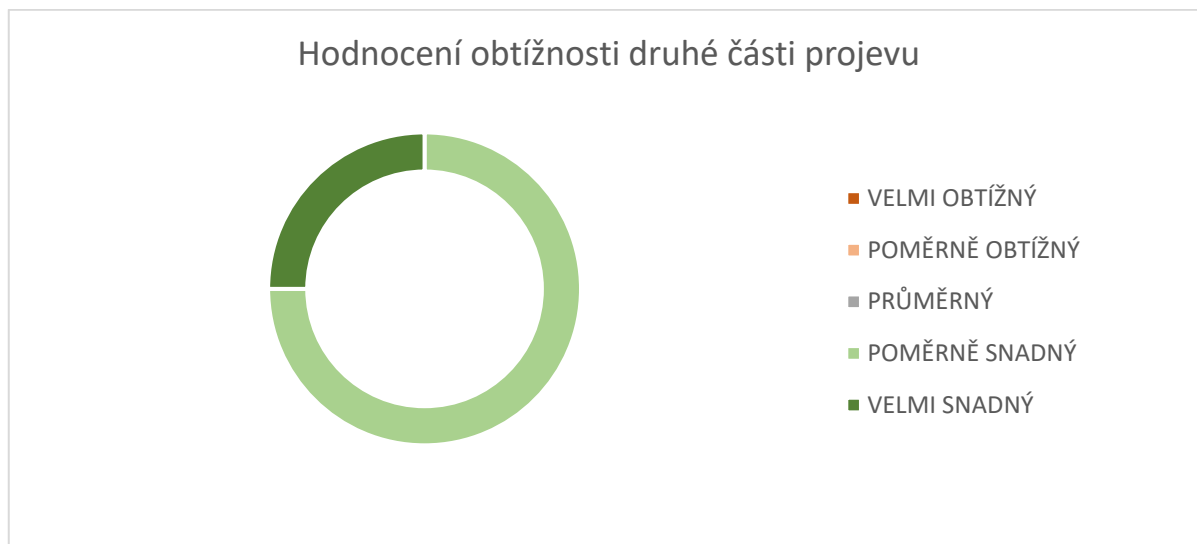

Graf č. 6: Hodnocení obtížnosti první části projevu (otázka č. 4, dotazník A)

První část byla souhrnně hodnocena jako nejnáročnější z hlediska porozumění mluvčím. To odpovídá i výsledkům obsahové analýzy, kdy bylo zjištěno, že v první části se tlumočnice souhrnně dopustily nejvyššího počtu odchýlení.

⁵ Jak byste ohodnotila jednotlivé části projevu z hlediska obtížnosti porozumět mluvčím?

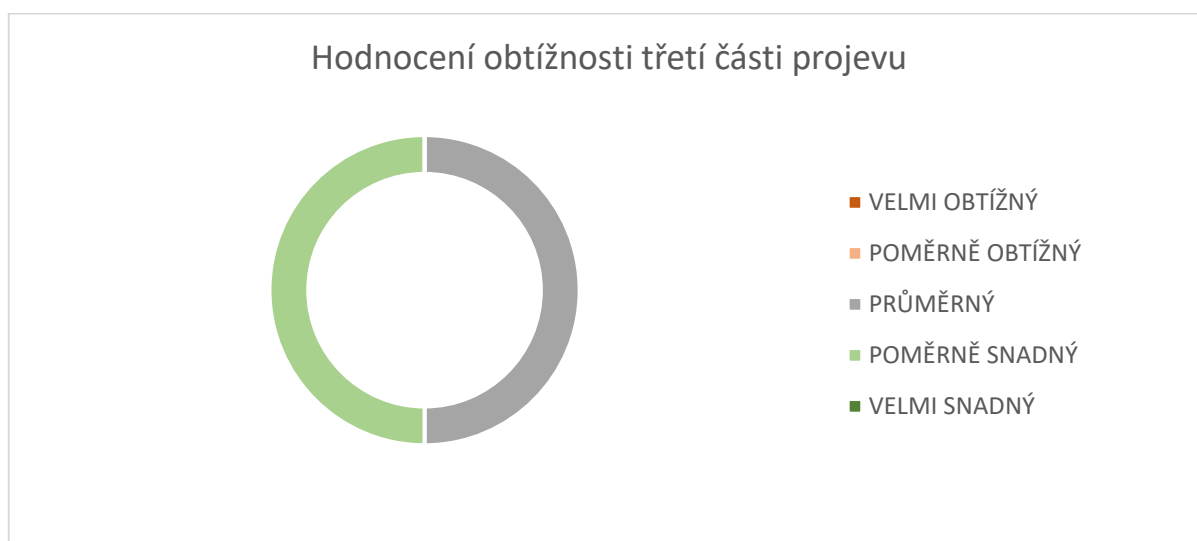
V druhé části se tři tlumočnice shodly, že z hlediska obtížnosti porozumět mluvčím byla druhá část poměrně snadná. Jedna dokonce vnímala tuto část jako velmi snadnou. Lze tedy říct, že druhá část byla souhrnně hodnocena jako nejjednodušší na porozumění.

Graf č. 7: Hodnocení obtížnosti druhé části projevu (otázka č. 4, dotazník A)

Takové hodnocení bylo očekávané, jelikož se jednalo o část namluvenou rodilou mluvčí z Německa. Opět to je v souladu se souhrnnými výsledky obsahové analýzy, kdy v první části bylo nalezeno nejmenší množství odchýlení.

Třetí část hodnotila polovina tlumočnic jako průměrně náročnou na porozumění a druhá polovina jako poměrně snadnou. Celkově byla třetí část svojí náročností na porozumění uprostřed mezi první a druhou částí. Toto hodnocení opět odpovídá souhrnným výsledkům obsahové analýzy transkriptů, kde třetí část byla uprostřed, co do počtu odchýlení.

Graf č. 8: Hodnocení obtížnosti třetí části projevu (otázka č. 4, dotazník A)

V otázce č. 2⁶ tlumočnice odpovídaly, zda jim některá část nahrávky přišla obsahově náročnější než ostatní. Cílem otázky bylo zjistit, zda byly nějaké části projevu výrazně náročnější než jiné, což by vedlo k tomu, že důvodem chyb nemusela být odlišná jazyková varianta, ale jednoduše náročnost úseku. Celkově musíme říct, že přestože tlumočnice uvedly, že některé úseky pro ně byly náročnější, vždy se jednalo o jiné úsek textu. Proto nelze předpokládat, že důvodem chyb byla objektivně vyšší náročnost textu. Jednalo se spíš o subjektivní preference či vnímání.

Tlumočnice č. 1 vnímala první část náročnější i po obsahové stránce. Jako důvod svého hodnocení vyšší obsahové náročnosti uvedla, že „*se musela do tlumočení dostat*“. Důvodem vnímání vyšší náročnosti porozumět tedy nebyla vyšší obsahová náročnost, ale spíš vlastní pocit „neroztlumočení“.

Tlumočnice č. 2 uvedla, že jí „*třetí část přišla nejtechničtější, člověk se musel více soustředit na analýzu*“.

Tlumočnice č. 3 vnímala obsahově náročnější „*část s čísly a jmény*“. Tento popis by se sice mohl vztahovat na všechny tři části, jelikož všechny tři obsahovaly jména a čísla ve stejném množství. Z transkriptu bylo ale možné vyčíst, která konkrétní čísla a jména tlumočnice č. 3 vypustila. Jedná se o úsek v druhé části. Přesto není možné brát tuto domněnku jako přesné určení.

Tlumočnice č. 4 vnímala jako nejnáročnější „*část o smyčce návyků*“, tedy úsek z druhé části projevu. Analýza ale neukázala, že by se v této části dopustila výrazně vyššího počtu chyb.

Dvě z tlumočnic tedy vnímaly vyšší obsahovou náročnost ve dvou různých úsecích druhé části projevu. Zároveň již víme, že druhá část souhrnně obsahovala nejmenší počet chyb. Ani pro tyto dvě tlumočnice nebyla druhá část částí s nejvyšším počtem chyb. Lze tedy konstatovat, že přestože tlumočnice vnímaly různé úseky textu jako náročnější, jednalo se vždy o různé úseky, jejichž náročnost se nezrcadlila v analýze transkriptů.

5.2.1. Jednotlivé tlumočnické výkony

Následující podkapitoly popisují jednotlivé tlumočnické výkony a jejich specifika a zajímavosti. Zaměřit se chceme mimo jiné na důvody hodnocení jak tlumočnic, tak příjemců.

Co do obsahové úplnosti lze z analýzy vypožorovat, že tlumočnice č. 1 a 2 měly nižší počty odchýlení a chyb, jejich výkony byly podobnější. Tlumočnice č. 3 a 4 se obsahově odchylovaly

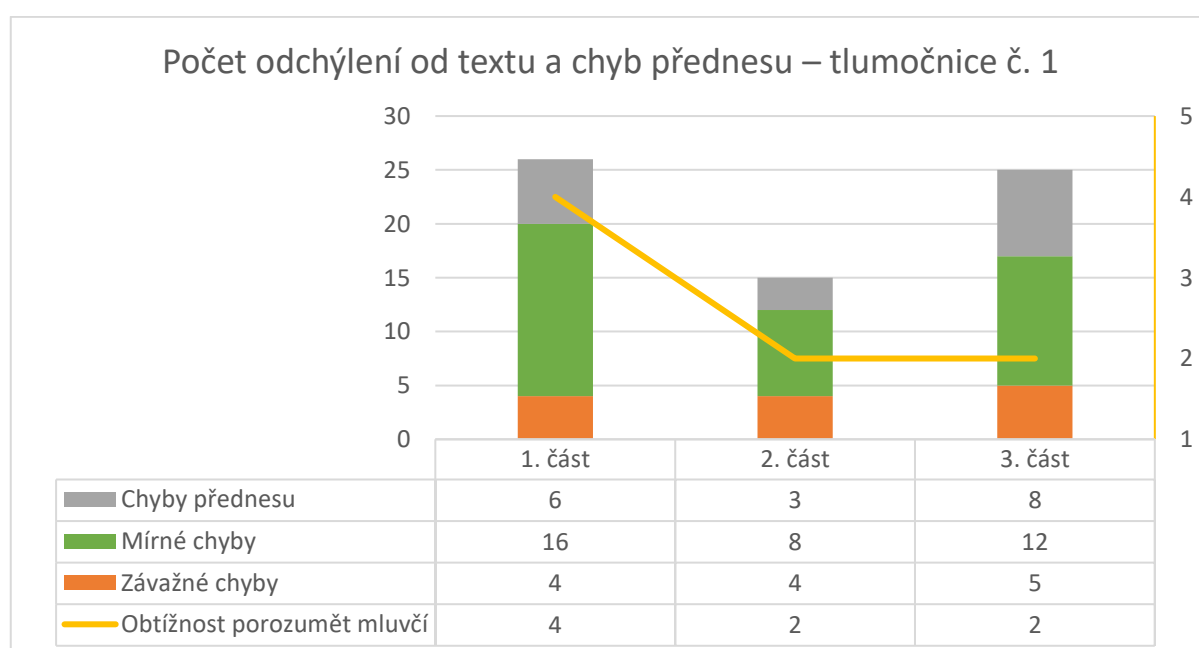
⁶ Přišla Vám některá část projevu obsahově náročnější než ostatní? Pokud ano, která? Působilo Vám to problém?

více, a to poměrně výrazně oproti prvním dvěma tlumočnicím. Např. obsahově nejméně přesná tlumočnice č. 4 se dopustila téměř dvojnásobně více odchýlení a chyb než nejuplněnější tlumočnice.

5.2.1.1. Tlumočnice č. 1

Tlumočnice č. 1 se dopustila nejnižšího počtu chyb přednesu, celkem šedesát šest. Její tlumočení tak lze z hlediska obsahové přesnosti považovat za neúplnější a nejpřesnější. Přesto tlumočnice ohodnotila svůj výkon z hlediska obsahové přesnosti jako podprůměrný. Tedy nejkritičtěji ze všech tlumočnic. Zároveň také udělala nejméně závažných chyb kategorie a nejméně vynechávala. Závažné chyby byly navíc téměř totožně rozděleny v každé části projevu. To ukazuje, že přestože při poslechu rakouské a švýcarské němčiny chybovala více, nedopouštěla se v žádné části výrazně více zásadních velkých chyb, které by výrazně měnily smysl výpovědi. Menší počet odchýlení i větší kritičnost vůči obsahové přesnosti by se daly připsat tomu, že tlumočnice měla v době konání experimentu nejvíce absolvovaných semestrů ST a tím pádem rozsáhlejší zkušenosti.

Díky tomu se také dokázala lépe vypořádat s dodatečnou zátěží např. za využití různých strategií. Sama pak uvedla, že jí z hlediska obsahu nejnáročnější připadala první část, kde „na začátku určitě generalizovala a občas se uchylovala k opakování, jelikož nepochytila informaci a potřebovala vyplnit prostor.“ Pro tlumočnici byla subjektivně první část celkově nejnáročnější. Vnímaná vyšší náročnost první a se pak otiskla v projevu větším množstvím mírných odchýlení od textu a také vyšším počtem chyb přednesu v těchto částech.

Graf č. 9: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 1

V první části mimo jiné např. třikrát zaměnila slovo „návyk“ za slovo „zvyk“. To pozoroval i jeden posluchač, který uvedl, že zde „*vnímá češtinářský rozdíl ve významu*“. Tlumočnice opravdu slova zaměnila a použila „zvyk“ místo „návyk“ v celém projevu celkem šestkrát. Nicméně správně slovo návyk použila více než třicetkrát. Z kontextu je navíc význam, v jakém slovo „zvyk“ používá zřetelný. I posluchač si uvědomoval záměnu, což vypovídá o tom, že z kontextu bylo zřetelné, že tlumočnice myslí návyky. Záměna spíše než na neporozumění originálu poukazuje na nedbalou přípravu tlumočnice, jelikož slovo „*Gewohnheit*“ bylo uvedeno na seznamu tlumočnickím předem poskytnuté terminologie. Z těchto důvodů byla ve vyhodnocení tato odchylka dodatečně označena jako mírná chyba kategorie E1. Z ostatních termínů a názvů převedla všechny úplně a správně. Větší zátěž pro ni představovala pouze čísla. V první části místo „2018“ uvedla (rok) „2000“. 50 % výrazu sice převedla hodnotově správně, ale kontext čísla neseděl. Jednou číslo generalizovala z údaje „*50 Sprachen*“ na „*spoustu jazyků*“, což byla pravděpodobně strategie. Z chyb přednesu se nejvíce jednalo o opravy a opakování.

Tlumočnice uvedla, že s rychlostí projevu „*neměla problém u žádné řečnice*“. Také si zpětně domnívala, že „*neudržovala vhodný odstup od řečníka. Ve třetí části jsem si ho mohla držet o něco větší, protože jsem pak musela dodávat za věty dodatky*“. To pak podle jejích vlastních slov ovlivnilo intonaci. Dále v odpovědi na otázku č. 2 zmínila, že „*jí přechod mezi druhou a třetí částí projevu připadal náročnější než první přechod, jelikož výslovnost působila komicky a bylo proto těžší se soustředit*“. Tlumočnice podle přízvuku správně určila původ všech řečnic. Příjemce „netlumočnick“ uvedl, že „*přechody mezi částmi nebyly v tlumočení nijak výrazně slyšitelné*“.

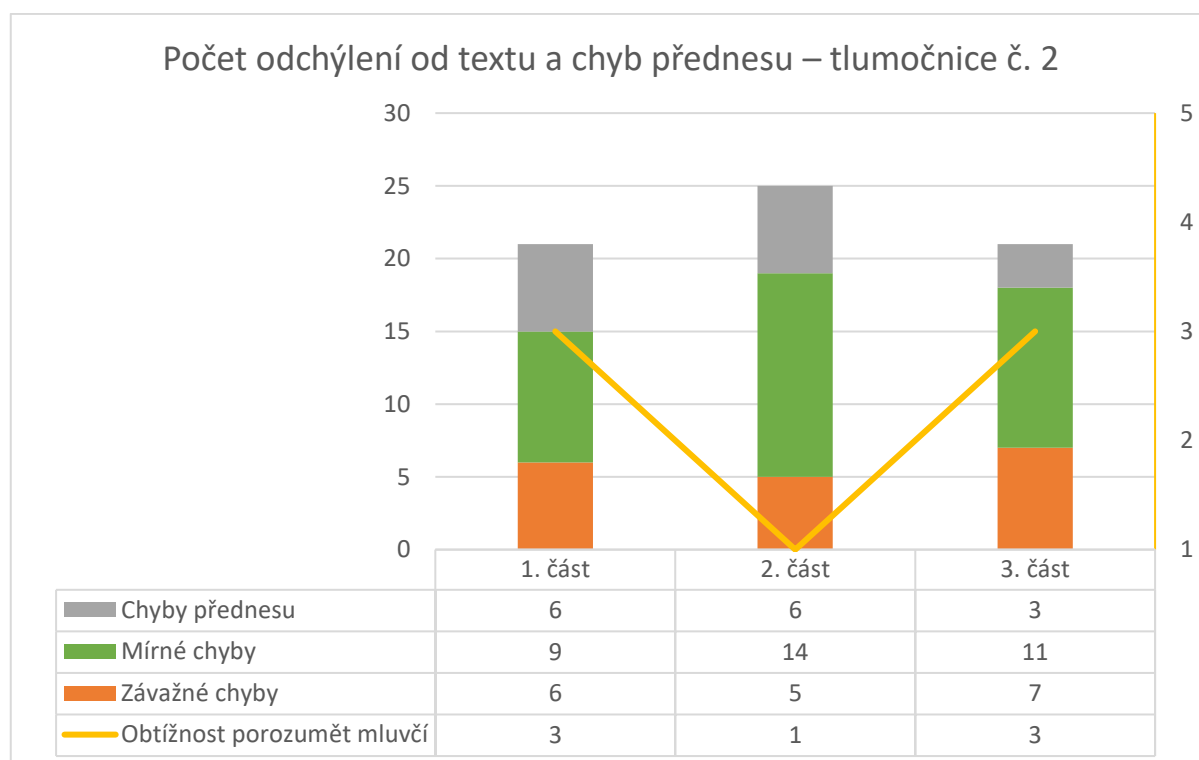
Hezitací si všiml příjemce „netlumočnick“, který uvedl, že „*si všiml rušivých hezitačních zvuků v některých částech více, jiné byly plynulejší*“. Stejný příjemce pak uvedl, že „*projev působil mírně udýchaně/ufuněně, ale celkově byl srozumitelný*“. Hlasité dýchání nebylo však zahrnuto do žádné kategorie chyb přednesu. Zároveň uvedl, že se „*mu nezdálo*“, že by tlumočení obsahovalo příliš dlouhé pauzy. Delší pauzy byly, jak již bylo zmíněno ve vyhodnocení odpovědí příjemců také důvodem nižšího hodnocení v kategorii prezentace.

Prezentace byla nejslaběji hodnocená kategorie u tohoto výkonu. Jeden hodnotitel dokonce hodnotil o stupeň níže než sama tlumočnice. To vysvětluje celkově nižší hodnocení, než by se dalo očekávat u obsahově nejúplnějšího tlumočení. Příjemci totiž neznaly originál a nemohly vyhodnotit obsahovou přesnost. Sama tlumočnice pak ke své prezentaci napsala, že „*si nemyslí, že byly negativní jevy z této oblasti pro některou část vyložene signifikantní, ale ve třetí části...možná nebyla intonace zdařilá*“.

Naopak nejlépe příjemci hodnotili jazykovou stránku, kde jeden příjemce student dal hodnocení vynikající. Příjemce „netlumočník“ poukázal na použití „*počeštěných anglických výrazů scrolovat a input*“ a také sama tlumočnice byla schopna uvést jeden jazykový nedostatek, falešný začátek ke konci druhé části. Což z našeho pohledu ukazuje především na to, že měla v druhé části kapacitu na to si takové věci všimnout a vybavit si ji i zpětně při vyplňování dotazníku.

5.2.1.2. Tlumočnice č. 2

Podobně jako tlumočnice č. 1 se i tlumočnice č. 2 dopouštěla téměř srovnatelného počtu závažných chyb ve všech částech projevu. Druhá tlumočnice sice neabsolvovala více semestrů tlumočení, jak tomu bylo u první tlumočnice, ale na druhou stranu uvedla rozsáhlejší zkušenosti z praxe.

Graf č. 10: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 2

Nejvíce mírných chyb se dopustila v prostřední části, kde množství chyb překvapivě zvedl relativně vysoký počet přidání informací. Žádná z tlumočnic nedoplňovala projev informacemi, které nebyly ve výchozím textu více, než tlumočnice č. 2. Celkem se jednalo o deset odchýlení. Z největší části se ale jednalo o mírná odchýlení kategorie A1 nebo A2. Jako příklad uvádíme větu: „*Das Konzept der Gewohnheitsschleife wurde erstmals von Charles Duhigg formuliert*“, kterou převedla jako „*Princip, smyčka, princip smyčky návyku byl poprvé zformulovaný*“

vědce Charlesem Duhiggem“. Do tlumočení si tak dodala informaci, že Charles Duhigg byl vědcem. Přestože tato informace může být pravdivá, řečnice ji v původním projevu nezmiňuje. Charles Duhigg je však v první řadě spíše novinářem a autorem. Je tedy nepravděpodobné, že by tuto informaci zjistila během své přípravy.

V souvislosti s výše uvedeným stojí za zmínku, že tlumočnice hodnotila svůj projev z hlediska obsahové přesnosti jako nadprůměrný a domnívala se, že *„nejméně přesná byla ve třetí části projevu“*, která se jí zdála *„nejtechničtější“*. Ve třetí části udělala nejvíce závažných chyb, ale celkově nejvíce se odchylovala ve druhé části právě kvůli drobným přidáním. Zajímavé je, že druhou část zároveň vnímala jako rychlejší oproti ostatním, což jí ale podle jejích vlastních slov *„nepůsobilo problém“*. Zároveň uvedla, že ji *„první řečnice jí přišla hodně pomalá“*. Z toho by se dalo usoudit, že by tlumočnici vyhovovalo lehce rychlejší tempo projevu a možná by pak také neměla tolik času informace přidávat či zbytečně opravovat. Je nutné však zmínit, že celkový počet chyb mezi částmi nebyl nijak velký.

Tlumočnice podle přízvuku správně určila původ všech řečnic. Na otázku, zda jí střídání řečnic působilo nějaké problémy, uvedla, že *„ne tak velké, jak jsem čekala, ale po první části projevu mě to rozhodilo tak, že jsem nedokončila větu“*. K uvedenému vynechání části věty v projevu opravdu došlo a informace tak v daném úseku nedávala smysl a byla hodnocena jak nejzávažnější kategorie E5. Na druhou stranu byl v projevu pozorován nejnižší počet prezentačních chyb projevu. Většinou se jednalo o drobné opravy či falešné začátky. Jako jediná z tlumočnic neudělala ani jednu hezitaci. To výstižně vysvětluje hodnocení posluchačů.

Z hlediska vlastního hodnocení měla tlumočnice nejpozitivnější pohled na svůj tlumočnický výkon, nadprůměrně kromě obsahu hodnotila i prezentaci. Prezentace byla silnou stránkou výkonu. Všichni posluchači ohodnotili prezentaci buď jako nadprůměrnou nebo vynikající. Hodnotitel „netlumočnick“ ji popsal *„skvělá, živá a poutavá práce s hlasem. Jediné rušivé mi přišlo polykání a mlaskání do mikrofonu po cca páté minutě projevu“*. Hodnotitel student okomentoval prezentaci takto: *„V průběhu celého projevu udržovala velmi příjemnou intonaci a projev se moc hezky a snadně poslouchal.“* Narušení, kterého si všiml jak z hlediska prezentace, tak i z logické návaznosti, byla zmíněná jako *„nedokončená výpověď“* na konci první části, kde ale ocenil, že se tlumočnice *„nenechala rozhodit“*. Druhý hodnotitel student si všimnul druhého logicky problematického úseku, kdy uvedl: *„Jediné výraznější zmatení přichází cca v polovině páté minuty, kdy tlumočnice říká: ‚Náš mozek rozhoduje v 50 % případů... a to jsou právě návyky.‘ Tato výpověď moc nedává smysl, zřejmě vypadla část originálu.“* Oba hodnotitelé studenti také pozorovali buď *„zbytečné opravy v projevu a delší*

pauzy střídané rychlejším tlumočením“ nebo „*rychlejší nahuštění ve třetí části*“. To poukazuje na to, že vnímání vyšší náročnosti ve třetí části se slyšitelně projevilo v prezentaci tlumočnice.

Jazykovou stránku hodnotili dva posluchači jako nadprůměrnou a jeden jako průměrnou. Objevilo se pár výrazů, které vnímaly posluchači rušivě. Jednomu vadilo „*opakování hovorového slova ,kafe' místo ,káva'*“, které se vyskytlo celkem pětikrát ve druhé části. Druhý pozoroval „*opakované používání slova akce ve smyslu činnosti či jednání, což v češtině působí spíš nepatřícně a asi vzniklo z německého ,die Aktion' a slovo ,statementy', jehož původ vidí v angličtině, kterým (jazykem) jak se domnívá pravděpodobně tlumočnice mluví*“. U první interference „*Aktion*“ má hodnotitel pravdu, druhé slovo „*statement*“ nahrazuje v originálu slovo „*Ziel*“, kde se český ekvivalent „*cíl*“ zdá být originálu blíže. Tlumočnice zde výrazně reformulovala. Tlumočnice si žádných interferencí nebyla vědoma. Tlumočnice vědomě salámovala, hlavně v první části projevu, která ji přišla pomalejší, „*což vedlo k spíše delšímu odstupu, který s projevem spíše zkracovala*.“ Záměrně pracovala také s anticipací.

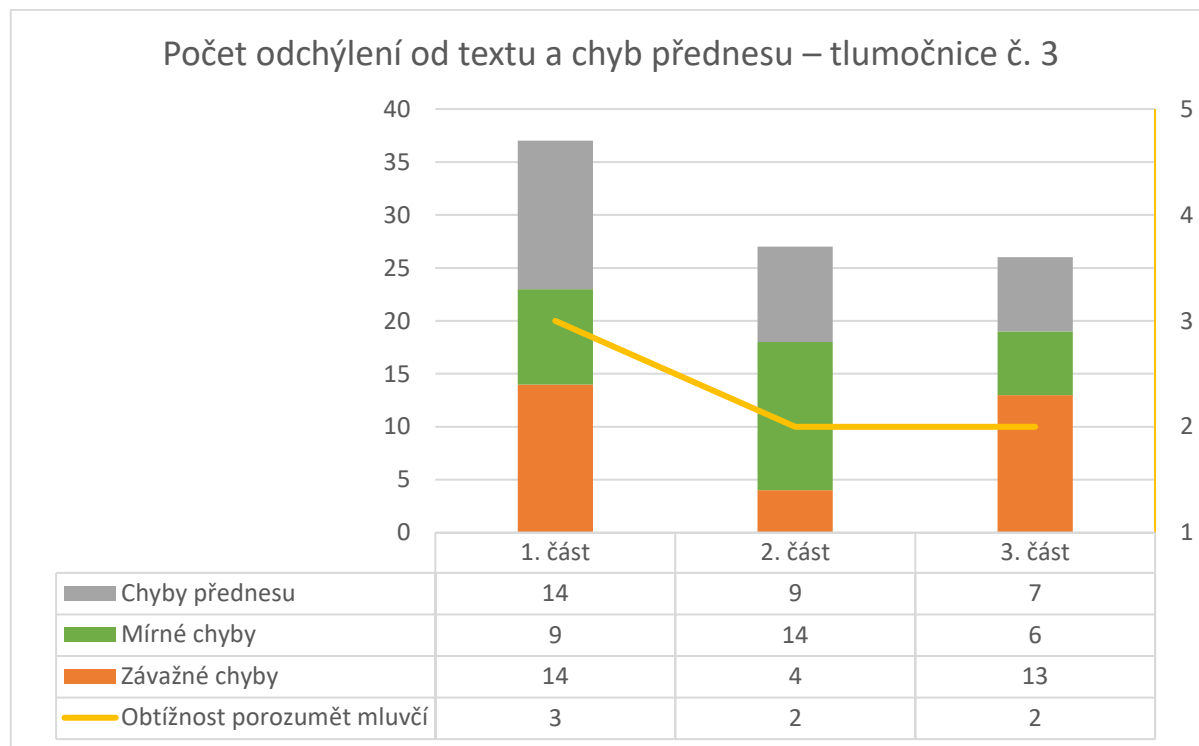
Na závěr je zajímavý poznatek, že hodnotitel „*netlumočník*“ si nevšiml většiny nedostatků, které pozorovali studenti. To ukazuje na teoretický předpoklad, že laici spíše podlehnout dojmu krásné prezentace než hodnotitelé, kteří mají více znalostí o tlumočnickém procesu.

5.2.1.3. Tlumočnice č. 3

Tlumočnice č. 3 se dopustila celkem 90 odchýlení od textu z nichž třicet byly prezentační nedostatky. Jak je zřejmé z grafu níže, nejvíce chybovala v první části. V druhé a třetí části byl počet odchýlení téměř totožný.

Při pohledu na množství závažných odchýlení je na první pohled viditelné, že těch bylo podstatně více v částech namluvených rakouským a švýcarským přízvukem. Tlumočnice jako jediná správně neurčila, z jaké země řečnice pocházely. U prvních dvou úseků se domnívala, že se jedná v obou případech o řečnice z Německa. Třetí řečnici přiřadila rakouský původ místo švýcarského. To značí, že pro ni nebyl slyšitelný rozdíl mezi německou a rakouskou němčinou. U švýcarské sice identifikovala, že se nejedná o standardní německou „*Hochdeutsch*“, ale zemi původu nedokázala správně určit. Příčinou může být minimální zkušenost s jinými jazykovými variantami. Tlumočnice totiž uvedla, že se s rakouskou a švýcarskou němčinou nesetkává ani při studiu, ani během vlastní tlumočnické praxe a nikdy neposlouchá švýcarská média. Pouze výjimečně poslouchá média z Rakouska. Přesto uvedla, že porozumět mluvčím bylo poměrně snadné ve druhé a třetí části a průměrné obtížné v první části. To odpovídá i tendenci dělat více chyb v první části.

Tlumočníci nijak nevyrušovalo střídání řečnic. Druhou část pak považovala za rychlejší, což ale hodnotila jako „spíše příjemnější“. Odstup si podle vlastního mínění držela „vhodný“ a téma jí bylo blízké, jelikož „již něco podobného tlumočila do němčiny“.

Graf č. 11: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 3

Z obsahového hlediska přišla tlumočnici náročnější „část s čísly a jmény“ ve druhé části projevu, kde „např. u jmen jsem neuvedla, kdo to byl“. Hodnotitel student pozoroval v tomto úseku nedokončenou větu: „A v ro...“, která „měla obsahovat informaci o roce“ publikace, ale číslo 2012 nebylo přetlumočeno. Dále student uvedl, že „v projevu občas chyběly linky mezi větami, a proto někdy nechápal, jak věta zapadá do kontextu. Jako příklad uvedl větu: „Je důležité --- nové návyky --- měnit a zlepšovat... Například, když jste ve stresu nebo nemocní...“ (viz příloha č. 1). Zde byly informace opravdu špatně promíchány, pravděpodobně z důvodu chybějících linků.

Z pohledu prezentace si zpětně uvědomovala, že se dopustila „pár falešných začátků, oprav a pauz“. Jako důvod uvedla, že „občas hůře rozuměla“ originálu. Nedostatků v prezentaci si nejvíce všimnul hodnotitel laik, který prezentaci celkově hodnotil jako podprůměrnou. Je to jeden ze dvou případů, kdy dal hodnotitel v nějaké oblasti tlumočení horší hodnocení než tlumočnick. Důvodem byla „monotónnost projevu, hezitační zvuky a moc dlouhé v průběhu celého tlumočení“. „Pauzy mezi slovy byly pro posluchače někdy tak dlouhé“, že se v projevu „trošku ztrácel“ i významově. Jeden ze studentů hodnotil prezentaci jako průměrnou.

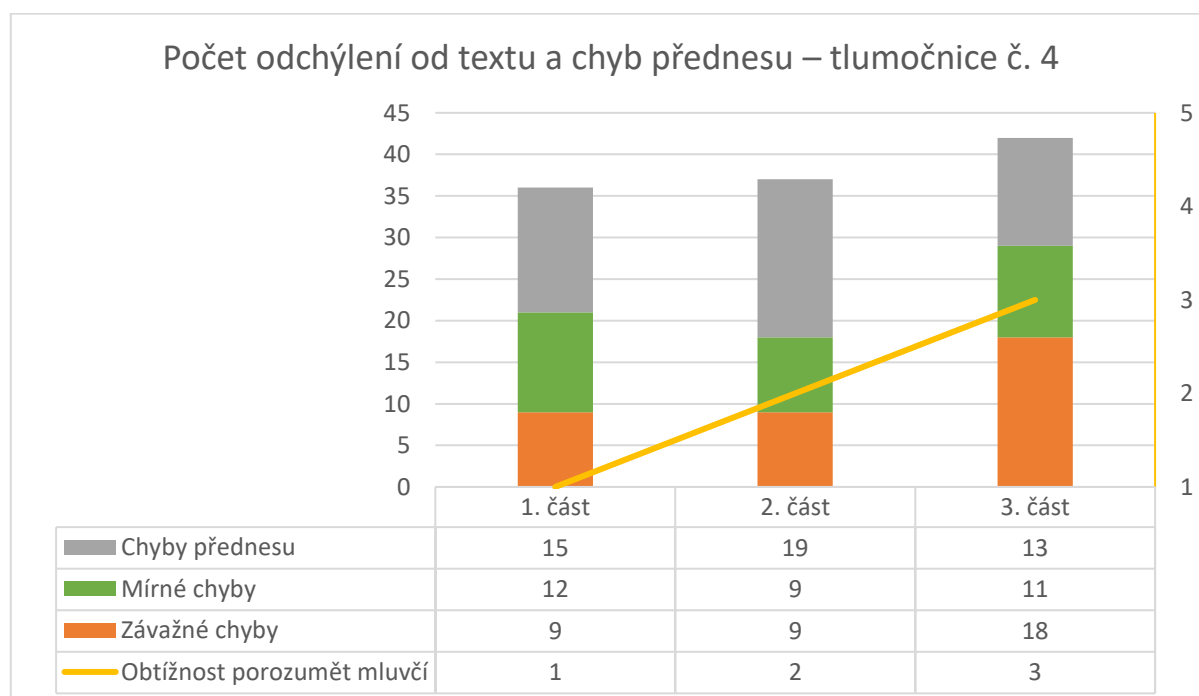
Pozoroval sice jednu delší pauza, k tomu naprosté minimum hezitací, ovšem nejvíce rušivě vnímal „sekanost projevu, která vznikala delšími pauzami mezi jednotlivými slovy“. Projev mu „nepřišel monotónní, ale s intonací by si šlo ještě více vyhrát, což by pomáhalo předat význam“. Druhý student hodnotil prezentaci jako vynikající. Jak bylo uvedeno u vyhodnocení dotazníků výše, hodnotil tento posluchač student všechny oblasti jako vynikající a nevšiml si žádných nedostatků. Vzhledem k výjimečnosti takového hodnocení, to připisujeme spíše respektu vůči ST, jelikož sám s ním nemá zkušenost.

Za nejsilnější stránku svého tlumočení považovala tlumočnice č. 3 jazykovou rovinu, které dala nadprůměrné hodnocení. Kromě studenta, který hodnotil vše jako vynikající, daly ostatní známku průměrnou. Většina nepozorovala žádné interference či jazykové nedostatky. Jeden student navrhnul, že místo slova „koncentrovat se“, by se lépe hodilo české „soustředit se“.

Ze strategií využívala tlumočnice vědomě reformulaci a generalizaci. Anticipovala hlavně v poslední části projevu.

5.2.1.4. Tlumočnice č. 4

Tlumočnice č. 4 se dopustila nejvyššího počtu odchýlení od textu celkově i v každé jednotlivé kategorii. Celkově bylo identifikováno 115 odchýlení, z toho 47 tvořily chyby přednesu a 36 bylo závažných chyb. Jako jediné jí přišla nejjednodušší první část projevu, kde tlumočnice souhrnně v průměru chybovaly nejvíce. Jak je vidět z grafu, vnímání obtížnost částí projevu se zrcadlila do počtu odchýlení.

Graf č. 12: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 4

Na to, jak často se tlumočnice odchylovala, je překvapivé, že právě první část pro ni byla nejjednodušší. Přisuzujeme to větší zkušenosti tlumočnice s rakouskou němčinou, jelikož jak sama uvedla, *„strávila jsem v Rakousku čtyři měsíce a pokud se jedná o Hochdeutsch, nemám mezi rakouskou a německou variantou preferenci“*. Za obsahově nejnáročnější považovala druhou část *„se smyčkou návyků“*, kterou jak se domnívala *„nevysvětlila dostatečně“*. V realitě se v druhé části dopustila nejméně chyb závažných a mírných, ale celkově byl počet navýšen velkým množstvím chyb projevu, převážně hezitacemi. Nejnáročnější se pro tlumočnici č. 4 ukázala být třetí část, u které jí *„chvilku trvalo mezi druhou a třetí mluvčí, než jsem si na třetí mluvčí zvykla“*. Kromě přízvuku zde mohla hrát roli i únava, jelikož jeden posluchač uvedl, že *„ke konci se trochu projevila únava tlumočnice“*, která byla *„slyšet na ztrátě elánu.“*

Tlumočnice správně určila původ všech řečnic, všechny části originálu vnímala jako stejně rychlé a téma jí bylo blízké. Z termínů úplně vynechala název knihy „Síla zvyku“ a jednou ve třetí části převedla „*Gewohnheit*“ jako „zvyk“ místo „návyk“. U čísla „2012“ neuvedla kontext. Všichni posluchači se však shodli, že tlumočení celkově dávalo smysl a nikdo neuvedl žádné problematické pasáže.

Jedním z nejvýraznějších aspektů tohoto projevu byl vysoký počet hezitací v celém projevu. Celkem jich bylo napočítáno 29. Hezitace zachytili všichni posluchači. Studenti také pozorovaly pokašlávání, mlaskání a hlasité dýchání. Jeden vyjádřil domněnku, jestli není tlumočnice nemocná. Tlumočnice si však hezitací nebyla vůbec vědoma, jelikož uvedla, že *„projev byl bez hezitací, ale pravděpodobně byly pauzy a falešné začátky ve třetí části“*. Jeden ze studentů ke třetí části také uvedl, že *„ke konci začala intonace trochu pokulhávat“*. Druhý student napsal, že intonace byla *„místy monotónní a měl jsem proto problém oddělovat myšlenky od sebe“*. Oba studenti také pozorovaly na pár místech delší pauzy. Přes rozsáhlé rozpoznané nedostatky v prezentaci bylo hodnocení prezentace velice pozitivní. Posluchač laik dokonce prezentaci kategorizoval jako vynikající. To značí, že ho hezitace nerušily.

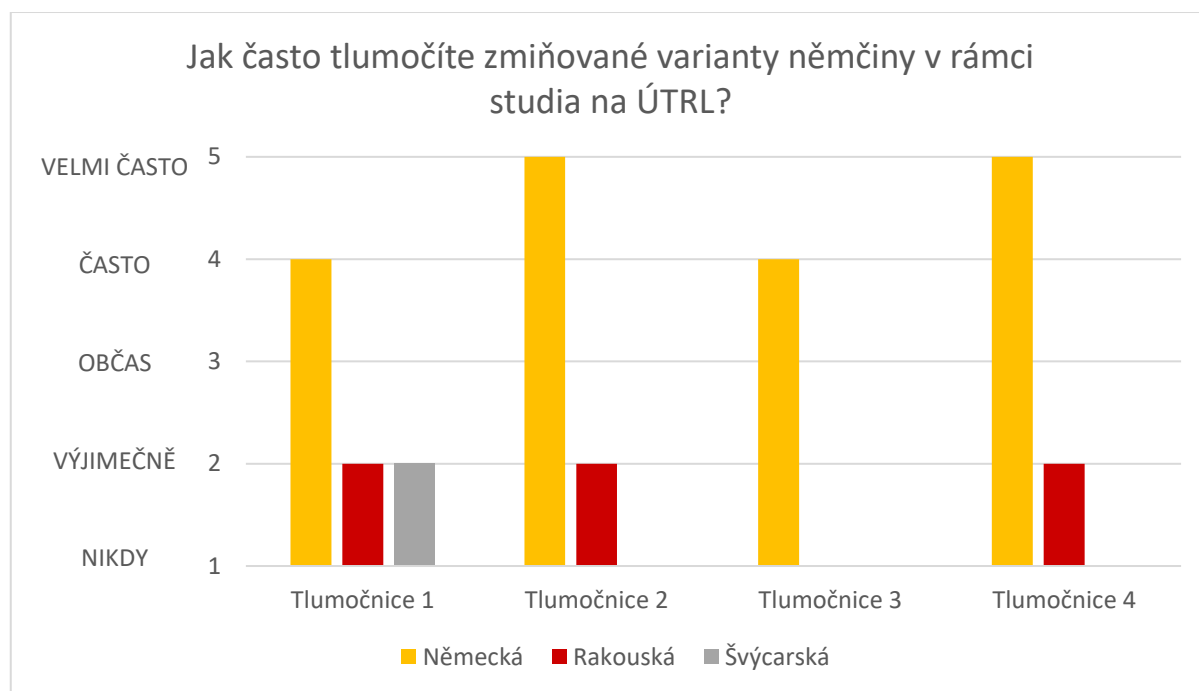
Z jazykového hlediska si tlumočnice nevšimla nepřirozených vyjádření. Jeden ze studentů pak uvedl, že *„některé formulace mu přišly zvláštní“*, ale nevzpomněl si na konkrétní příklady.

5.3. Zkušenosti tlumočnic s jazykovými variantami

V třetí části dotazníku A se otázky číslo 19–31 zaměřovaly na srovnání zkušeností tlumočnic s tlumočenými variantami němčiny. Na tomto místě uvádíme shrnutí odpovědí tlumočnic na tyto otázky. Je nutné zmínit, že otázky mířily na zkušenosti s variantami němčiny obecně, včetně dialektů. Nejednalo se pouze o „*Hochdeutsch*“. Důvodem je, že by to mohlo být pro

tlumočnice těžko rozpoznatelné a jelikož se dialekty často odráží ve standardní výslovnosti, jsou výsledky relevantní i pro srovnání v rámci našeho výzkumu.

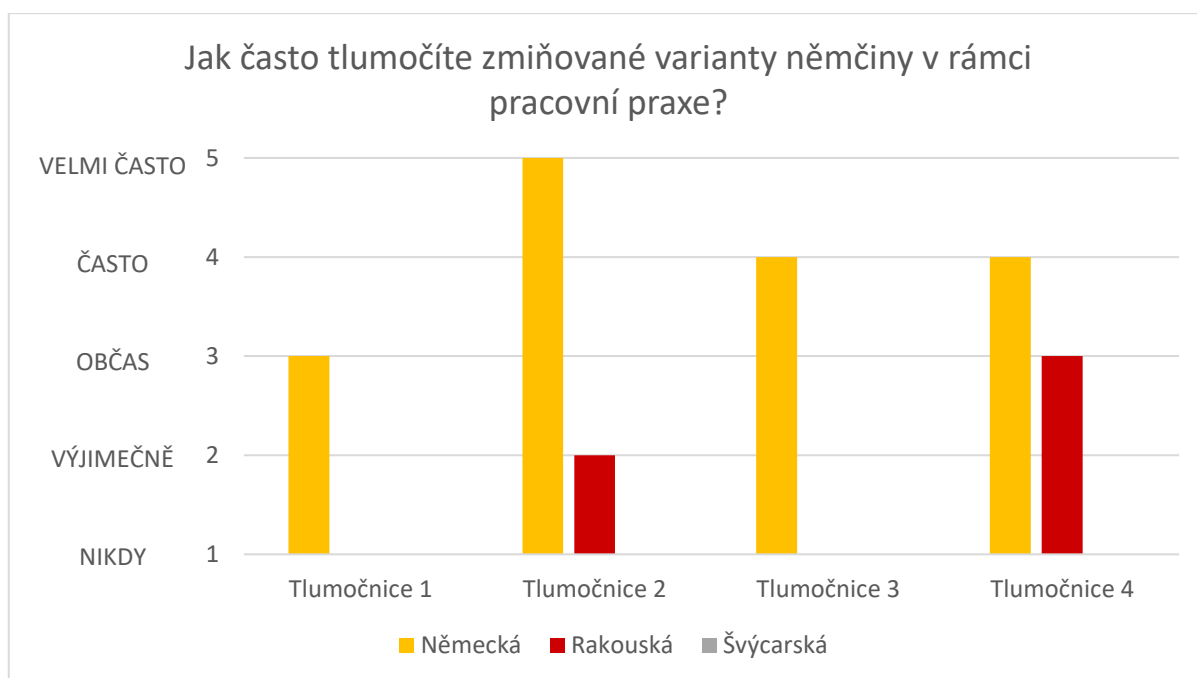
Následující graf vyobrazuje, jak často se tlumočnice setkávají s rakouskou, švýcarskou či německou němčinou v rámci studia na ÚTRL.

Graf č. 13: Četnost tlumočení zmiňovaných variant němčiny v rámci studia na ÚTRL (otázky č. 22–24, dotazník A)

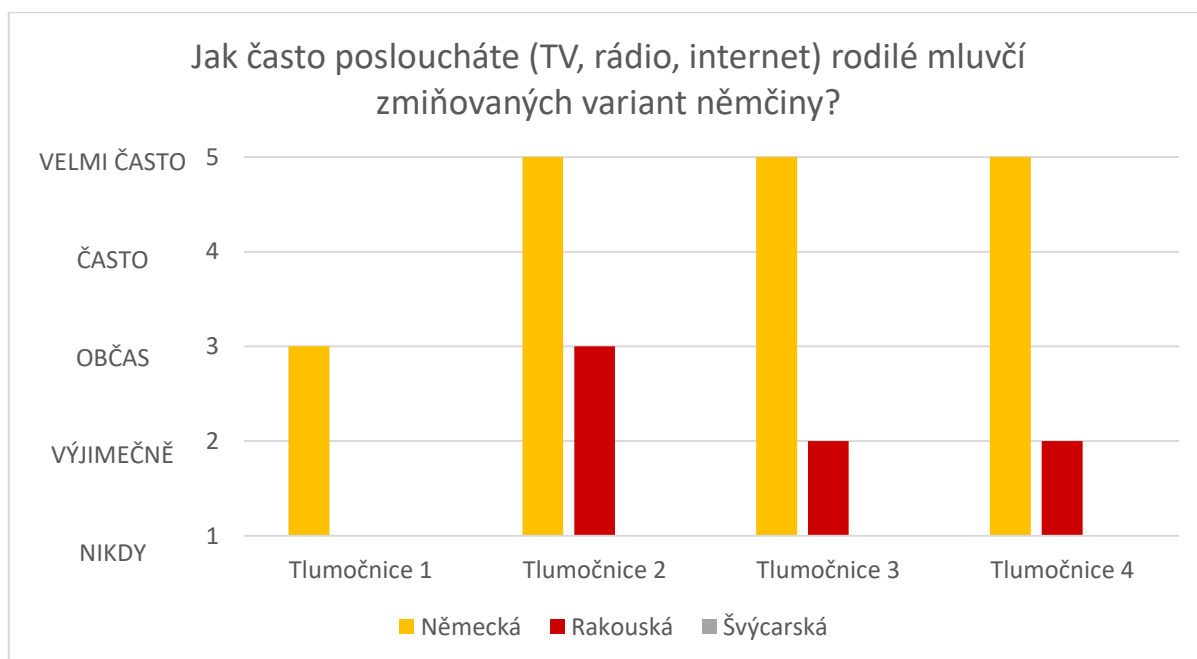
Z grafu č. 13 je zřejmé, že ve většině případů se v rámci studia na ÚTRL tlumočnice nejčastěji setkávaly s německou variantou němčiny. Rakouskou němčinu v rámci studia tlumočily tři tlumočnice. Tlumočnice č. 2 navíc doplnila své hodnocení na škále komentářem, že výjimečně pro ni znamená „*maximálně dva projevy za semestr*“. V případě švýcarské němčiny uvedly tři tlumočnice, že jí v rámci studia na ÚTRL tuto variantu netlumočily nikdy. Tlumočnice č. 1 pak uvedla, že se s touto variantou setkala výjimečně. Zde je dobré zmínit, že tlumočnice č. 1 je z vyššího ročníku než zbylé tlumočnice a nenavštěvovala tak stejné hodiny tlumočení na ÚTRL.

Graf č. 14 na následující straně zobrazuje, jak často se tlumočnice setkávají se zkoumanými jazykovými variantami ve své pracovní praxi. Do odpovědi tlumočnice zahrnuly i zkušenosti z povinné tlumočnické praxe, kterou plní během studia. Podle předpokladu se tlumočnice nejčastěji setkávají s variantou z Německa. Naopak se švýcarskou němčinou se v rámci praxe nesetkala ani jedna tlumočnice. Dvě tlumočnice se nikdy nesetkaly ani s rakouskou němčinou. Tlumočnice č. 4 uvedla v tomto směru nejrozsáhlejší zkušenost s rakouskou němčinou.

Graf č. 14: Četnost tlumočení zmiňovaných variant němčiny v rámci pracovní praxe (otázky č. 25–27, dotazník A)

Následující graf popisuje, jak často tlumočnice poslouchají rodilé mluvčí němčiny z relevantních regionů. Z tohoto grafu lze vyčíst, že nejvíce poslouchají tlumočnice média z Německa a zároveň většina tlumočnic je poslouchá velmi často.

Graf č. 15: Četnost poslechu zmiňovaných variant němčiny (otázky č. 29–31, dotazník A)

Tlumočnice č. 1 poslouchá nejméně a zároveň neposlouchá žádnou jinou jazykovou variantu v televizi, rádiu ani na internetu. Rakouskou němčinu poslouchá také většina tlumočnic, ale většinou pouze výjimečně. Švýcarskou němčinu neposlouchá nikdo.

Při celkovém pohledu na zkušenosti tlumočnic se zmiňovanými jazykovými variantami němčiny si můžeme všimnout, že nejvýraznější zkušenost mají tlumočnice souhrnně s německou variantou němčiny, a to ve všech zkoumaných oblastech. To potvrzuje předpoklad, který vycházel z toho, že je to varianta, která má nejvíce mluvčích a její standardní varianta se obvykle vyučuje na českých školách. S rakouskou němčinou mají tlumočnice občasné zkušenosti, ale kromě tlumočnice č. 4 se jedná o ojedinělé případy. Se švýcarskou němčinou nemají tlumočnice zkušenosti žádné. Pouze jedna tlumočnice uvedla, že se s ní výjimečně setkala během studia na ÚTRL. Nikdo se s ní nesetkal v praxi, ani ji nikdo neposlouchá.

Kromě výše uvedených tří oblastí studia, praxe a poslechu bylo zjišťováno, jak dlouho pobývaly tlumočnice v německy mluvících zemích, s jakou variantou se setkávaly nejvíce během vlastního procesu učení němčiny, zda a jak často jsou v kontaktu s rodilými mluvčími němčiny a jakou variantu němčiny preferují nejvíce při tlumočení (otázky č. 19–21 a č. 28, dotazník A).

Tlumočnice č. 1 v Německu strávila v porovnání s ostatními tlumočnicemi nejkratší dobu, celkem jeden měsíc. Navíc není vůbec v kontaktu s žádnými rodilými mluvčími němčiny. Když se učila němčinu, občas se setkávala s rakouskou verzí, jelikož měla rakouského vyučujícího. Tlumočnice č. 2 se při učení setkávala primárně s německou němčinou, ale občas i s rakouskou. V německém Lipsku strávila šest měsíců. Je v pravidelném kontaktu s rodilými mluvčími z Německa, většinou kvůli svým tlumočnickým zakázkám, a minimálně jednou za měsíc se účastní německého „Stammtische“⁷. Tlumočnice č. 3 strávila v Německu přibližně jeden rok. V kontaktu s rodilými mluvčími z Německa je několikrát za rok. Během učení se setkávala pouze s německou variantou. Tlumočnice č. 4 strávila čtyři měsíce jak v Německu, tak i v Rakousku. Z rodilými mluvčími z Německa je v kontaktu několikrát do měsíce. Když se učila německy, setkávala se s rakouskou variantou u příbuzných.

V odpovědích na otázku č. 28 dotazníku A bylo zjištěno, že tlumočnice při tlumočení nejvíce preferují německou variantu. Jako důvod uvedly, že na ni jsou „nejvíce zvyklé a mají ji naposlouchanou“. Na druhém místě by preferovaly tlumočit rakouského řečníka. Tlumočnice, která žila v Rakousku uvedla, že „pokud by se jednalo o Hochdeutsch, nemá preferenci mezi

⁷ Setkání německy mluvících lidí.

německou a rakouskou verzi“. Nejméně preferovanou variantou byla u všech švýcarská němčina. Tlumočnice č. 1 a 2 do své škály zahrnuly i cizí přízvuk a zakroužkovaly na škále možnost „JINÉ ZEMĚ“ a doplnily konkrétně němčinu s českým přízvukem. Jelikož však otázka jasně směřovala na tlumočení rodilých mluvčích, byly tyto odpovědi na škále zanedbány. Pro zajímavost však uvádíme, že tlumočnice č. 1 by preferovala řečníka s českým přízvukem v němčině oproti rodilému mluvčímu z Rakouska i Švýcarska. Tlumočnice č. 2 by pak dala přednost rakouskému přízvuku vůči nerodilému českému, ale ten by preferovala více než švýcarskou němčinu.

Závěrem lze shrnout, že s Německou němčinou mají všechny tlumočnice různě rozsáhlé zkušenosti z pobytů ze zahraničí, praxe, studia či svého okolí a na základě toho všechny preferují tuto variantu nejvíce. Největší zkušenost s rakouskou němčinou má tlumočnice č. 4. Tlumočnice č. 3 s ní má zkušenost pouze z poslechu médií. Další dvě tlumočnice se s ní setkaly občas během učení se jazyka či během studia na ÚTRL.

6. Shrnutí

Na začátku empirické části této práce byly představeny tři výzkumné otázky, které vycházely z poznatků získaných v teoretické části a záměru této diplomové práce.

6.1. Výzkumná otázka č. 1

Otázka č. 1 zjišťovala, zda při simultánním tlumočení rakouské a švýcarské němčiny do češtiny dochází k častějšímu odchýlení od textu a chybám přednesu než při tlumočení německé němčiny. Bylo předpokládáno, že nejjednodušší bude německá varianta, jelikož jsou na ni tlumočnice nejvíce zvyklé. Tento předpoklad se potvrdil, ale zároveň bylo zjištěno, že rozdíl v počtu odchýlení byl méně výrazný než u experimentu Balounové. Ta ovšem, na rozdíl od této práce nezaměřila výzkum pouze na standardní varianty jazyka a je tedy pochopitelné, že rozdíly byly výraznější. Z hlediska počtu odchýlení se ukázala být nejnáročnější rakouská standardní varianta němčiny. Je ale nutné uvést, že vliv mohlo mít i pořadí tlumočených částí, kdy rakouská byla první, což některé tlumočnice hodnotily jako nevýhodu. Pořadí jednotlivých částí bylo zvoleno náhodně.

V rámci vyhodnocování bylo pozorováno, že ne pro všechny tlumočnice představovala odlišná výslovnost stejnou míru zátěže. U některých tlumočnic vedl neobvyklý přízvuk k většímu počtu závažných chyb u jiných se počet závažných chyb výrazně neodchyloval, ale dopustili se více mírných nepřesností. Rozdíl připisujeme primárně tomu, zda se tlumočnice dostaly na hranice svých disponibilních tlumočnických kapacit. K tomu může dojít z různých důvodů. Může pomoci větší zkušenosti s ST, lépe zvládnuté tlumočnické strategie či osobním schopnosti tlumočnice. V případě této práce se větší počet absolvovaných semestrů přímo neodrazil v menším počtu odchýlení na celém vzorku tlumočených výkonů jako ve výzkumu Balounové.

6.2. Výzkumná otázka č. 2

Druhá výzkumná otázka se dotazovala na odlišnosti v hodnocení kvality tlumočení mezi různými skupinami příjemců.

V odpovědi na podotázku 1a se potvrdilo, že tlumočnice byly vůči svému vlastnímu tlumočení nejkritičtější a hodnotily přísněji než všechny skupiny posluchačů. Pouze v ojedinělých případech udělili příjemci horší hodnocení než samy tlumočnice. Převážně se jednalo o situaci, kdy příjemce vyhodnotil prezentační stránku jako výrazně nedostatečnou. Zároveň byla potvrzena hypotéza Balounové, že čím větší zkušenost tlumočnice mají, tím

kritičtější jsou vůči vlastnímu výkonu. Dodáváme však, že je třeba zohledňovat i opodstatněnost nároků.

U podotázky 1b nebylo potvrzeno, že příjemci z řad studentů hodnotí kritičtější než příjemci „netlumočníci“. Kritičtější byli studenti pouze v kategorii prezentace. Z jazykového hlediska a celkově byla hodnocení studentů mírnější. Vysvětlení nacházíme v pozorování Pospíšilové (2015: 26), která na základě výzkumu Čenkové konstatuje, že z důvodu větší znalosti tlumočení by člověk přepokládal, že budou studenti tlumočení na škále patřit spíše mezi přísnější hodnotitele. V realitě je však často znalost výzev vede k mírnějšímu hodnocení, jelikož jsou si vědomi náročnosti tlumočnického procesu.

Dle výsledků hodnocení se tento jev odráží i u podotázky 1c, tedy ve srovnání rozdílů v hodnocení mezi studenty s vlastní zkušeností se ST oproti studentům bez praktické zkušenosti se ST. Zde vidíme, že příjemci se zkušeností jsou v rozporu s předpokladem méně kritičtí vůči simultánnímu tlumočení, a to převážně z celkového pohledu. V kategorii jazyka udělovali naopak kritičtější hodnocení. V kategorii prezentace byla hodnocení obou skupin studentů téměř totožná. V tomto směru lze z výsledných hodnot vyčíst určité trendy, ale závěry nejsou dostatečně jednoznačné.

6.3. Výzkumná otázka č.3

Třetí výzkumná otázka byla do experimentu zařazena na základě výsledků publikovaných Balounovou (2019: 94), která v diskusi uvedla: *„Zkušenost tlumočnicků s jednotlivými variantami španělštiny nicméně mohla ovlivnit počet odchýlení od výchozího textu a chyb přednesu, jakého se během převodu dopustili, a tím ovlivnit výsledky experimentu“*. Otázka měla za cíl v první řadě srovnat zkušenosti studentů tlumočení na ÚTRL s němčinou z Rakouska, Švýcarska a Německa a v druhé řadě uvést výsledky analýzy transkriptů v souvislosti s těmito informacemi.

Podle předpokladu bylo zjištěno, že nejrozsáhlejší zkušenost mají studenti tlumočení s Německou němčinou, a to z procesu učení se němčiny, ze studia na ÚTRL i z vlastní tlumočnické praxe. Na pomyslném druhém místě je rakouská němčina, se kterou se všechny tlumočnice potkaly alespoň v malé míře buď v rámci učení se jazyka, během studia na ÚTRL nebo dokonce nějaký čas pobývaly v Rakousku. Se Švýcarskou němčinou neměly tlumočnice většinově zkušenost žádnou, přesto však Švýcarskou němčinu byly většinou schopné rozpoznat.

Při pohledu na výsledky analýzy transkriptů skrze množství zkušeností s variantami je vyhodnocení mnohem složitější, jelikož tlumočení je komplexní proces, do kterého vstupuje

velké množství vlivů, které stejně jako zkušenosti, souvisí přímo s tlumočnickem. Souhrnně větší zkušenost s rakouskou němčinou nevedla k průměrně nižšímu počtu odchýlení v rakouské části projevu, ale považujeme za smysluplnější uvádět tyto výsledky odděleně na základě jednotlivých tlumočených výkonů. Vliv v počtu chyb mohl být např. v jednotlivých případech ovlivněn více pořadím částí v projevu, osobním rozpoložením tlumočnice či nižšími zkušenostmi se ST. Takový detail rozlišení by však byl v rámci této práce velmi komplikovaný. Tlumočnice, která měla největší zkušenost s rakouskou variantou němčiny sice chybovala celkově nejvíce, ale nejméně právě v části namluvené řečnicí z Rakouska. Na základě tohoto případu je možné formulovat hypotézu, že pokud jsou zkušenosti s přízvukem rozsáhlejší, dokáže to výrazně pomoci i tlumočnickovi, který ještě nemá tak výrazně zautomatizované procesy při ST, jelikož znalost šetří jeho disponibilní kapacitu. Taková hypotéza by však vyžadovala širší prozkoumání s větším vzorkem tlumočnicků, aby se dala považovat za obecně platnou.

7. Diskuse

Výše uvedené výsledky experimentu je možné považovat za obecně platné jen s velkou mírou obezřetnosti, a to z několika následujících důvodů.

Zaprvé, počet tlumočnicků byl nízký, jelikož byl omezen studenty 2. a 3. ročníku oboru Tlumočnictví němčiny, kteří se v době experimentu nacházeli v Praze.

Zadruhé, kódování chyb pomocí Barikovy typologie je do velké míry subjektivní a závisí na konkrétním pohledu hodnotitele. Byla však vyvinuta maximální snaha zachovávat v rámci analýzy maximální možnou přesnost a jednotnost na stejné typy chyb.

Dále nahrávka tlumočeného originálu neobsahuje všechny výslovnostní jevy pro zkoumané jazykové varianty. Tento aspekt byl omezen přirozenou výslovnostní oslovených řečnic, které byly vybírány na základě místa bydliště a jejich časových možností. Existuje velké množství výslovnostních variant němčiny včetně velkého množství dialektů jejichž zkoumáním by bylo možné dojít pravděpodobně k odlišným výsledkům. V tomto směru by bylo například zajímavé dále zjistit, jak velkou výzvou by byly pro studenty tlumočení švýcarské dialekty nebo zaměřit experiment na dialekty, se kterými se tlumočníci nejčastěji setkávají na českém trhu.

Zkoumané zkušenosti tlumočnic s jazykovými variantami by bylo zajímavé dále studovat v delším časovém úseku poté, co by byly častěji vystaveny poslechu těchto variant, aby bylo možné určit, zda zlepšení zkušeností vede k lepšímu výkonu v tlumočení. I přes velké úsilí o omezení počtu nezávislých proměnných, které mohly ovlivnit sledované proměnné, byl výzkum této diplomové práce vystaven vlivu mnoha různých faktorů, a jeho výsledky tak nelze považovat za univerzálně platné.

Přes výše uvedená omezení výzkumu poskytuje tato práce na základě vlastních dat vhled na hodnocení kvality tlumočení z pohledu obsahové analýzy transkriptů tlumočení i různých skupin příjemců. Dále ukazuje vliv odlišností ve výslovnosti rodilých mluvčích rakouské a švýcarské standardní němčiny při ST do českého jazyka a výsledky uvádí v kontextu zkušeností studentů ÚTRL s danými jazykovými variantami.

8. Závěr

Hlavním cílem práce bylo zjistit, zda mají standardní varianty německého jazyka vliv na kvalitu tlumočení v simultánním módu do češtiny.

Teoretická část této práce je strukturována do několika kapitol, které se v první řadě věnují kvalitě tlumočení z různých úhlů pohledů. Tyto kapitoly se zaměřují na typologii odchylek od originálního textu, vstupní proměnné při ST a odkazují na související výzkumy. Dále se teorie zabývá standardními variantami rakouské a švýcarské němčiny, které jsou uvedeny ve srovnání se standardní variantou používanou ve Německu. V souvislosti s kvalitou tlumočení je mnohem častější výzkum vlivu výslovnosti nerodilých mluvčích – nejčastěji v případě angličtiny, která má velké množství řečníků s cizím přízvukem. Pro tlumočníky pracující z němčiny do češtiny je však pravděpodobnost kontaktu s rodilými mluvčími vyšší než u angličtiny. Proto je znalost různých jazykových variant důležitá pro snadnější porozumění řečníkovi. Standardní varianty obvykle mírní výslovnostní rysy dialektů, ale na druhou stranu zahrnují často jevy z různých oblastí.

Empirická část práce je také rozdělena do několika kapitol. Úvod této části se věnuje formulaci cílů výzkumu, výzkumných otázek a popisu použité metodologie, které zahrnuje experiment a dotazníkové šetření. Dále jsou zde popsány průběh výzkumu i s účastníky a jeho struktura. Nosná část empirické sekce obsahuje analýzu tlumočnických výkonů, na něž byla aplikována typologie odchylek od textu a chyb v přednesu, a jejich propojení s výsledky dotazníků, které byly vyplňovány různými skupinami příjemců.

Němčina je pluricentrickým jazykem, který má tři kodifikované verze, jejichž typické jevy se projevují i ve výslovnosti. Tento výzkum jasně ukazuje, že rakouská a švýcarská výslovnost těchto variant způsobují větší počet odchýlení od originálu, přičemž hypotézou je, že míra závažnosti chyb může záviset na dalších proměnných jako jsou např. zkušenost se simultánním tlumočením či míra zkušenosti s danou jazykovou variantou. Pokud mají být studenti tlumočení němčiny kvalitně vybaveni na tlumočnickou profesi a schopni vyrovnat se s různými výzvami v rámci tlumočení, představuje odlišná výslovnost rodilých mluvčích bezpochyby výzvu. Přesto se v rámci studia na ÚTRL setkávají s rakouskou němčinou pouze výjimečně a se švýcarskou mnohdy vůbec. Moderní technologie dnes umožňují přístup k rozmanitým zdrojům němčiny, které by mohly být využity v rámci studia a které mohou studenti využít také během přípravy na studium či pracovních příležitostí tak, aby mohli výzvě výslovnostních rozdílů čelit lépe.

9. Bibliografie

AMMON, Ulrich. 1995a. *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: das Problem der nationalen Varietäten*. Berlin: Gruyter, ISBN 3-11-014753-X. Str. 101–178 a 229–281.

AMMON, Ulrich. 1995b. *Vorschläge zur Typologie nationaler Zentren und Nationaler Varianten der plurinationalen Sprachen – am Beispiel des Deutschen*. In: MUHR, Rudolf (ed.). 1995. *Österreichisches Deutsch: linguistische, sozialpsychologische und sprachpolitische Aspekte einer nationalen Variante des Deutschen*. Materialien und Handbücher zum österreichischen Deutsch und zu Deutsch als Fremdsprache. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky. ISBN 3-209-01976-2. Str. 101–116.

AMMON, Ulrich. 2004. *Variantenwörterbuch des Deutschen: die Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol*. Berlin: de Gruyter. ISBN 3-11-016575-9.

BALOUNOVÁ, Zuzana. 2019. *Vliv regionálních variant španělštiny na kvalitu simultánního tlumočení do češtiny*. Diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie, Vedoucí: Mračková Vavroušová, Petra.

BARIK, Henri. 1971. *A Description of Various Types of Omissions, Additions and Errors of Translation Encountered in Simultaneous Interpretation*. Meta: Translators Journal. ISSN: 0026-0452. Str. 199–210.

BAUR, Arthur. 1983. *Was ist eigentlich Schweizerdeutsch?* Winterthur: Gemsberg-Verlag. ISBN 3-85701-071-1. Str. 21–30.

BERKOV, Valerij Pavlovič. 2002. *Současné germánské jazyky*. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0268-7. Str. 46 a 61–64.

BOESCH, Bruno. 1957. *Die Aussprache des Hochdeutschen in der Schweiz: eine Wegleitung*. Im Auftrag der schweizerischen Siebs-Kommission herausgegeben. Schweizer Spiegel Verlag. Zürich. Str. 6.

BÜHLER, Hildegund. 1986. *Linguistic (semantic) and extra-linguistic (pragmatic) criteria for the evaluation of conference interpretation and interpreters*. Multilingua, Volume 5, Issue 4, Str. 231–236.

- BÜRKLE, Michael. 1995. *Österreichische Standardaussprache: Vorurteile und Schibboleths*. In: MUHR, Rudolf (ed.). 1995. *Österreichisches Deutsch: linguistische, sozialpsychologische und sprachpolitische Aspekte einer nationalen Variante des Deutschen*. Materialien und Handbücher zum österreichischen Deutsch und zu Deutsch als Fremdsprache. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky. ISBN 3-209-01976-2. Str. 235–247.
- CLEAR, James. 2020. *Atomové návyky*. Jan Melvil publishing. ISBN 978-80-755-5097-2.
- CLYNE, Michael. 1995. *The German Language in a Changing Europe*. Cambridge: University Press. ISBN 0-521-49970-4. Str. 21.
- FRANTOVÁ, Tereza. 2016. *Ángela Collados Aís a její přínos k rozvoji translatologie*. Diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie, Vedoucí Králová, Jana. Str. 20–25.
- GEPPNER, Sandra. 2015. *Varietäten des Deutschen in der Wahrnehmung von Dolmetschleistungen*. Masterarbeit. Zentrum für Translationswissenschaft. Universität Wien. Betreuer: Franz Pöchhacker. [online]. Str. 22–26.
- GILE, Daniel. 2009. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam: John Benjamins. ISBN 978-90-272-2433-0.
- GILE, Daniel, TAYLOR, Christopher. *Conference interpreting: current trends in research: proceedings of the International Conference on Interpreting: What do we know and How? (Turku, August 25-27, 1994)*. Amsterdam: Benjamins, 1997. ISBN 90-272-1626-6. Str. 123–131.
- HALE, Sandra, NAPIER, Jemina. 2013. *Research methods in interpreting: a practical resource*. Londýn: Bloomsbury. Research Methods in Linguistics. ISBN 978-1-4411-685-1: Str. 51–65.
- HOVE, Ingrid. 2002. *Die Aussprache der Standardsprache in der deutschen Schweiz*. Phonai. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. ISBN 3-484-23147-5. Str. 46–48.
- JONES, Roderick. 2002. *Conference Interpreting Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing. ISBN 1-900650-57-6.

KALINA, Sylvia 2002. *Quality in interpreting and its prerequisites*. In: GARZONE, Giuliana, VIEZZI, Maurizio. *Interpreting in the 21st century: challenges and opportunities: selected papers from the 1st Forli conference on interpreting studies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. ISBN 90-272-1649-5. Str. 121–130.

KOPCZYŃSKI, Andrzej. 1980. *Conference interpreting: some linguistic and communicative problems*. Wyd. 1. Poznań: wydawnictwo naukowe uniwersytetu Im. Aama Mickiewicza w Poznaniu. ISSN: 0554-8144. Str. 61–103.

KRECH, Eva-Maria. et al. 2010. *Deutsches Aussprachewörterbuch*. Berlin: De Gruyter. ISBN 978-3-11-018203-3. Str. 229–277.

KURZ, Ingrid. 2002. *Conference interpretation: Expectations of different user groups*. In: PÖCHHACKER, Franz, SCHLESINGER Miriam. (eds.) *The Interpreting Studies Reader*. London and New York: Routledge, ISBN 9780415224789. Str. 312–336.

MARKHARDT, Heidemarie. 2005. *Das österreichische Deutsch im Rahmen der EU. Österreichisches Deutsch. Sprache der Gegenwart*. Frankfurt am Main: Peter Lang: Europäischer Verlag der Wissenschaften. ISBN 3-631-53084-6. Str. 36–47.

MOOSMÜLLER Sylvia, SOUKUP Barbara. 2011. *Standard language in Austria*. In: COUPLAND Nikolas, KRISTIANSEN Tore Kristiansen (eds.), *Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe*. Oslo: Novus. [online]. Str. 39–46.

POSLPÍŠILOVÁ, Lenka. 2015. *Rozdíly v hodnocení kvality tlumočení*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav translatologie. Vedoucí: Prof. PhDr. Ivana Čenková, CSc. Str. 15–19.

PÖCHHACKER, Franz. 2002. *Researching Interpreting Quality: Models and methods*. In: GARZONE, Giuliana, VIEZZI, Maurizio. *Interpreting in the 21st century: challenges and opportunities: selected papers from the 1st Forli conference on interpreting studies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. ISBN 90-272-1649-5. Str. 95–106.

PÖCHHACKER, Franz. 2016. *Introducing interpreting studies*. Second Edition. London: Routledge. ISBN 978-0-415-74271-9. Str. 122–126 a 137–138.

SEEBER, Killian G. 2015. *Simultaneous Interpreting*. In: Interdisciplinarity in Translation and Interpreting Process Research Edited by Maureen Ehrensberger-Dow, Susanne Göpferich and Sharon O'Brien. University of Geneva. [online]. Str. 79–95.

SCHLESINGER, Miriam. 1997. *Quality in Simultaneous Interpreting*. In: GAMBIER, Yves a kol. Conference Interpreting: Current Trends in Research (Proceedings of the International Conference on Interpreting – What do We Know and How? Turku, August 25- 27, 1994). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, s. 123–131.

SCHÖLAUF, Julia. 2016. *Qualitätsbeurteilung beim Simultandolmetschen*. Masterarbeit, Universität Wien, Zentrum für Translationswissenschaft, Betreuer: Franz Pöchhacker. [online]. Str. 5–8.

SIEBENHAAR, Beat, WYLER, Alfred. 1997. *Dialekt und Hochsprache in der deutschsprachigen Schweiz*. 5. vollst. überarb. Aufl. Zürich: Pro Helvetia. ISBN 3-908102-27-8.

ŠTEFFL, J. 2014. *Kvalita tlumočení a její hodnocení*. Kapitola dizertační práce předložená ke státní doktorské zkoušce konané dne 11. září 2014. Vedoucí práce: Prof. PhDr. Ivana Čenková, CSc. Praha: 2014. Str. 4–24.

Internetové zdroje

Audacity. 2024. [online]. Audacity, verze 3.7.0. Dostupné z: <https://www.audacityteam.org>

Speech Repository 2.0. Speech Repository [online]. Dostupné z: <https://webgate.ec.europa.eu/sr/>.

10. Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1: Průměrné hodnocení kvality tlumočnických výkonů

Graf č. 2: Průměrné hodnocení kvality tlumočnického výkonu – tlumočnice č. 4

Graf č. 3: Průměrné hodnocení kvality tlumočnických výkonů – příjemci s/bez zkušeností se ST

Graf č. 4: Souhrnný počet odchýlení od textu a chyb přednesu

Graf č. 5: Hodnocení celkové obtížnosti projevu

Graf č. 6: Hodnocení obtížnosti první části projevu

Graf č. 7: Hodnocení obtížnosti druhé části projevu

Graf č. 8: Hodnocení obtížnosti třetí části projevu

Graf č. 9: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 1

Graf č. 10: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 2

Graf č. 11: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 3

Graf č. 12: Počet odchýlení od textu a chyb přednesu – tlumočnice č. 4

Graf č. 13: Četnost tlumočení zmiňovaných variant němčiny v rámci studia na ÚTRL

Graf č. 14: Četnost tlumočení zmiňovaných variant němčiny v rámci pracovní praxe

Graf č. 15: Četnost poslechu zmiňovaných variant němčiny

Tabulka č. 1: Rychlost přednesu jednotlivých částí projevu

11. Seznam příloh

Příloha 1: Zanalyzované transkripce tlumočnických výkonů

Příloha 2: Dotazník A – vzor

Příloha 3: Dotazník B – vzor

Příloha 4: Dotazník C – vzor

Příloha 5: Tlumočnická příprava

Příloha 6: Souhlas se zpracováním dat – vzor